

ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของคนเมือง:
กรณีศึกษา เครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำ จังหวัดกาญจนบุรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2546

ISBN 974-04-4711-2

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของคนเมือง :
กรณีศึกษา เครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำ จังหวัดกาญจนบุรี

ลลนา เปล่งเสียง

นางสาวลลนา เปล่งเสียง

ผู้วิจัย

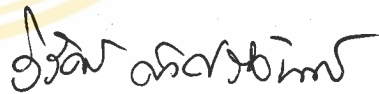
ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอภาส ปัญญา, Ph.D.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิพงษ์ ชิตกวนิช, Ph.D.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

นายวิรัตน์ คำศรีจันทร์, Ph.D.

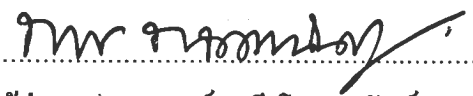
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์รัศมีคารา หุ่นสวัสดิ์, Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรวดี โรจนกนันท์, Ph.D.

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของคนเมือง :

กรณีศึกษา เครื่องข่ายเฝ้าระวังป่าเต็งรัง จังหวัดกาญจนบุรี

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม

วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2546

.....
คุณา เปล่งเสียง

นางสาวลลนา เปล่งเสียง

ผู้วิจัย

.....
[Signature]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอภาส ปัญญา, Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
[Signature]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิพงษ์ คิลกวมิช, Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
[Signature]

รองศาสตราจารย์รัชชัย บุญโชติ, Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
[Signature]

รองศาสตราจารย์ศุภมิตร หุ่นสวัสดิ์, Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

.....
[Signature]

นายวิรัตน์ คำศรีจันทร์, Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
[Signature]

รองศาสตราจารย์อนุชาติ พวงสำลี, Ph.D.

คณบดี

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

ไม่น่าเชื่อว่าการศึกษาในระดับปริญญาโทนี้จะทำให้เราเห็นจุดบกพร่องของตัวเองได้ชัดเจนและรู้ว่ามียะไรบ้างที่ต้องปรับปรุงและแก้ไขเพื่อเป็นคนเต็มคนอย่างสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้สำเร็จขึ้นได้ ด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างมากของอาจารย์โอภาส ปัญญา ที่นอกจากจะเป็นที่ปรึกษาและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์หลักแล้ว ยังเป็นทั้งผู้ให้ข้อมูลและพยายามปรับปรุงนิสัยส่วนตัวของผู้วิจัยอีกด้วย ซึ่งทุก ๆ อย่างที่อาจารย์ให้มา ข้าพเจ้าไม่คิดว่าชาตินี้จะทดแทนพระคุณได้หมด อาจารย์สิทธิพงษ์ ศิลกวิช และอาจารย์วิรัตน์ คำศรีจันทร์ ที่ให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดและใช้เวลากับโอกาสกับลูกศิษย์อย่างดียิ่ง รวมไปถึงอาจารย์รัชชัย บุญโชติ อาจารย์โสฬส ศิริไสย์ ที่คอยชี้แนะ ให้ความรู้ เป็นกังวลและสอนสิ่งต่าง ๆ ให้มากมาย

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลซึ่งมาจากคณะกรรมการกองทุนเฟ้ระวังป่าคำตาท่าน ไม่ว่าจะเป็นคุณแม่ทิวพร พี่เอ ป้าจุก ป้าดี อาจารย์เฉลิมพลที่เอื้อเฟื้อดูแลผู้วิจัยไม่ว่าจะเป็นที่พัก อาหาร รวมไปถึงพาหะรับส่ง คุณเอ๊ะ ที่ให้สัมภาษณ์แม่ในวันที่ไม่สบาย คุณดอ คุณบุปผาสวัสดิ์ คุณปรีชา คุณฉลวยวรรณ และที่ขาดไม่ได้ ท่านอาจารย์ปสันโน และท่านอาจารย์ยาติโก ที่สละเวลาที่ทำไต่ถามมานั่งพูดคุยและเอื้อเฟื้อข้อมูลต่าง ๆ อย่างเต็มที่

ขอขอบคุณกัลยาณมิตร ไม่ว่าจะเป็นอิง พี่จี อู๋ หน้อย พี่ปุด ที่ช่วยผลักดัน แนะนำ ดักเตือน และช่วยเหลือทุก ๆ อย่างทั้งเรื่องวิทยานิพนธ์และการดำเนินชีวิต ขอขอบคุณแอม และดาวสำหรับความสนใจในเรื่องเดียวกันและการไต่ถามถึงความคืบหน้าเสมอ ๆ ขอขอบคุณโอ้และเอ๋ห้องADB สำหรับการเป็นแรงสนับสนุนแม้ในยามที่ไม่มีใคร ขอขอบคุณปั้นและมนัสที่อยู่เป็นเพื่อนกันมาจนถึงที่สุด ขอขอบคุณเพื่อน ๆ RD 4 และ ET 25 ที่เป็นกำลังใจอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการการศึกษา จากคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัย คือ พี่วันทนิษฐ์ พี่สุดา และคุณวราภรณ์ด้วยที่ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาด้วยดี

ขอบคุณ จอย ป้อ ป้อ และขวัญ ที่คอยเป็นเพื่อน ให้กำลังใจและห่วงใยเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ คุณย่า คุณยาย น้องอิ่ง และญาติ ๆ ที่คอยดูแล ห่วงใย เป็นกำลังใจและกำลังใจหลักที่สนับสนุนมาตลอด แม้ว่าญาติผู้ใหญ่ที่รักยิ่งทั้ง 2 ต้องจากไป โดยที่ไม่มีโอกาสเห็นความสำเร็จของหลานสาวคนนี้ จึงได้แต่อธิษฐานบอกให้ท่านรับรู้ ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหนก็ตาม

ข้อผิดพลาดใด ๆ ที่เกิดในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ถือเป็นความบกพร่องของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียวโดยที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ได้อ่มา และขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือแม้จะไม่ได้เอ่ยนามเพราะความจำกัดของหน้ากระดาษแต่จะขอระลึกถึงและขอบคุณทุก ๆ คน มา ณ ที่นี้

ลลนา เปล่งเสียง

ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของคนเมือง: กรณีศึกษา เครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำ จังหวัดกาญจนบุรี (URBAN ENVIRONMENTALISM: A CASE STUDY OF THE TAODUM FOREST WATCH NETWORK, KANCHANABURI)

ลลนา เปล่งเสียง 4136855 ENTM/M

วท.ม. (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: โอภาส ปัญญา, Ph.D., สิทธิพงษ์ ดิลกวนิช, Ph.D., วิรัตน์ คำศรีจันทร์, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีความประสงค์ที่จะนำเสนอความเข้าใจใหม่เพิ่มเติมในประเด็นที่การศึกษาที่ผ่านมาตั้งเป็นข้อสรุปว่า ชนชั้นกลางในสังคมไทยโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในเมือง มีจิตสำนึกในการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมต่ำ ทำให้ความเข้มแข็งของภาคประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมน้อย เมื่อเทียบกับพลังความเคลื่อนไหวของประชาชนในภาคชนบท การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการประยุกต์ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการชาติพันธุ์วรรณา (Ethnograph) ศึกษาจากผู้เป็นกุญแจสู่ความเป็นจริง (Key Informants) จำนวน 12 คน

การวิจัยในครั้งนี้พบว่า กลุ่มนักสิ่งแวดล้อมเมืองกลุ่มนี้ มารวมตัวด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ 1) มีความสนใจความรู้ในภาคระหว่าง “ธรรมะ” กับธรรมชาติ 2) มีความศรัทธาในพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริง (พระป่า) และ 3) ให้คุณค่ากับป่าและทรัพยากรธรรมชาติ ในด้านพัฒนาคนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ และความงามของธรรมชาติ ข้อค้นพบนี้จึงไม่เป็นไปตามที่งานวิจัยชุดก่อน ๆ ได้นำเสนอไว้แล้ว

เมื่อเป็นดังนี้ สามารถสรุปในเชิงนโยบายได้ว่า การรณรงค์ให้ชนชั้นกลางในเมืองเกิดความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีพลังนั้น ต้องใช้คุณค่าของป่าในเชิงที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม พัฒนาทางจิตใจของผู้คน โดยเฉพาะคนรุ่นหลัง บทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่เคร่งครัดต่อการปฏิบัติธรรมมีความสำคัญต่อความเคลื่อนไหวของคนเมืองเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยมีการศึกษาความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมเมืองน้อยมาก ควรที่จะได้มีการศึกษาเชิงลึกเป็นกรณีศึกษาอย่างกว้างขวางต่อไป เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบให้ได้ข้อความรู้ความเข้าใจเรื่องนี้ได้เกิดความแม่นยำมากขึ้น

คำสำคัญ : กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม / ภาพปรากฏในจิต / ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนภาคเมือง

URBAN ENVIRONMENTALISM: A CASE STUDY OF THE TAODUM FOREST WATCH NETWORK, KANCHANABURI

LALANA PLENGSIANG 4136855 ENTM/M

M.Sc.(ENVIRONMENTAL TECHNOLOGY MANAGEMENT)

THESIS ADVISORS : OPART PANYA, Ph.D., SITTIPONG DILOKWANICH, Ph.D. WIRAT KAMSRICHAN, Ph.D.

ABSTRACT

This research addresses an issue under debate regarding weaknesses of environmental awareness and activism in the Thai urban middle class, as compared to a more active movement shown by grassroots people. The study employed an applied field method of semi-structured interviewing of key informants. Data were collected from 12 key informants, all of whom were members of an urban-based forest conservation network active in western Thailand.

It was found that there were three factors contributing to the rise of environmental awareness and activism; 1) strong interest in incorporating Buddhist teaching “Dharma” in nature studies; 2) high respect given to individual monks who demonstrate practical learning (forest monks); and 3) a quest for spiritual (highly intellectual) as well as aesthetic values of nature. These findings do not support the earlier studies and alternatively they shed light on some possibilities in gaining environmental support from the urban population.

The findings are of significance in environmental policy formulation. In order to gain the support of natural resource conservation, i.e., awareness raising, movements, etc., stress must be placed on the spiritual/intellectual and aesthetic values. The role of the Buddhist monastery and highly respected monks, in particular, is seen as an important part of urban environmentalism.

Finally, further studies on good practices undertaken by the urban population are highly recommended, so that a more adequate understanding of this issue can be obtained.

KEY WORDS : ENVIRONMENTALISM / MENTAL MODELS / URBAN-BASED ENVIRONMENTAL MOVEMENT

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามหลักในการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา	5
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	
2.1 กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม	6
2.2 ภาพปรากฏในจิต	17
2.3 ภาพปรากฏในจิตด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนไทย	20
2.4 ภาพปรากฏในจิตด้านสิ่งแวดล้อมในเอเชีย	23
2.5 ชนชั้นกลาง	25
2.6 ชนชั้นกลางไทยกับความเคลื่อนไหวต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	
3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	31
3.2 สิ่งที่ศึกษา	33
3.3 กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา	33
3.4 วิธีการศึกษา	33
3.5 วิเคราะห์ข้อมูล	36
3.6 การนำเสนอข้อมูล	38
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 ผืนป่าตะวันตกและความสำคัญ	39
4.2 สภาพพื้นที่ของป่าเต่าดำ	42
4.3 เครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำ	47
4.4 การเข้าสู่การเป็นสมาชิกกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำ	48
4.5 บทบาทการอนุรักษ์ป่า	60
4.6 ความสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อมและพุทธศาสนา	64
4.7 ความคาดหวังต่อป่าเต่าดำในอนาคต	69
บทที่ 5 บทวิเคราะห์และตีความ	
5.1 ความอุดมสมบูรณ์ของสภาพพื้นที่ป่า	73
5.2 การชักนำประชาชนภาคเมืองเข้าร่วมอนุรักษ์ป่า	74
5.3 “ป่า” ในมโนทัศน์	76
5.4 บทบาทอนุรักษ์ป่าของประชาชนภาคเมือง	77
5.5 ความสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อมและพุทธศาสนา	78
5.6 ความคาดหวังต่อป่าเต่าดำในอนาคต	79
5.7 เหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วมอนุรักษ์ป่า	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 สรุป และข้อเสนอแนะ	
6.1 แนวความคิดและความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนภาคเมืองที่ร่วมอนุรักษ์ป่าเต่าดำ	81
6.2 ข้อถกเถียงใหม่	82
6.3 ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก ก ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณสำนักสงฆ์เต่าดำ ปี พ.ศ. 2538	90
ภาคผนวก ข บทสัมภาษณ์คุณพนากร โรจนนาวันและการทำคอลัมน์ซ้าย (Left Hand Column)	92
ประวัติผู้วิจัย	100
EXECUTIVE SUMMARY	101

สารบัญตาราง

ตารางที่ 3-1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งตามอาชีพ จังหวัดที่อาศัยอยู่ และเพศ

หน้า

35

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	32
ภาพที่ 4-1 แผนที่แสดงสถานที่ตั้งผืนป่าตะวันตก	40
ภาพที่ 4-2 แผนที่แสดงผืนป่าตะวันตก อันประกอบไปด้วยอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มีอาณาเขตติดต่อกันรวมเป็นผืนป่าใหญ่	41
ภาพที่ 4-2 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค และที่ตั้งของป่าเต่าดำ (สำนักสงฆ์เต่าดำ)	44
ภาพที่ 4-3 แผนที่ภูมิประเทศแสดงอาณาเขตของป่าเต่าดำ และที่ตั้งของสำนักสงฆ์เต่าดำ	45
ภาพที่ 5-1 ตัวบุคคลและช่วงเวลาที่ยักจูงและแนะนำสมาชิกท่านอื่น ๆ เข้าสู่กลุ่ม	75

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยส่งผลให้มีการดึงทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างมากมาย และหนึ่งในบรรดาทรัพยากรธรรมชาติที่มีการนำมาใช้อย่างมากจนเกินกำลังการเกิดทดแทน ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ เป็นเหตุให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศได้ถูกทำลายลงเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการที่ป่าไม้โดยรวมทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2539 เหลืออยู่เพียง 80 ล้านไร่ หรือ ร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ เมื่อเทียบกับในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2504 ที่เคยมีพื้นที่ป่ามากถึงร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศ แม้จะได้มีการยกเลิกพื้นที่สัมปทานป่าไม้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 แล้วก็ตาม (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2541: 4) สาเหตุสำคัญในการทำลายป่าในทัศนะของนักป่าไม้อาชีพได้สรุปว่ามาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูก การทำไร่เลื่อนลอย ความต้องการใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านเรือน เผาถ่าน การสูญเสียที่ดินทำกินเพราะหนี้สินจึงเกิดการบุกรุกที่ป่าเพื่อหาที่ทำกิน (นภส ศิริสัมพันธ์ กอร์ดอน, 2542: 21) อุตสาหกรรมไม้แกะสลัก การทำลายป่าของส่วนราชการเพื่อจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง การตัดทางหลวง การสร้างเขื่อน การให้สัมปทานไม้ การลอบตัดต้นไม้โดยผิดกฎหมาย และความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายป่าไม้และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ (ฉลาดชาย รมิดานนท์, 2538 อ้างในอภิชัย พันธเสน, 2545)

การดำเนินงานของภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาการลดลงของทรัพยากรมักจำกัดอยู่ที่การแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน การกำหนดนโยบายเฉพาะด้าน การจัดทำแผน และการปรับปรุงองค์กรที่ดูแลรับผิดชอบ แต่การดำเนินงานดังกล่าวก็ยังไม่สามารถทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้เนื่องจากนโยบายการจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ ขาดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและขาดความสอดคล้องซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ นโยบายส่วนใหญ่จะไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรเพื่อสนองความต้องการมากกว่าการอนุรักษ์ รวมทั้งไม่ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนและชุมชน ผู้ใช้ทรัพยากรและอยู่ใกล้ชิดกับ

ปัญหาเท่าที่ควร และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรยังไม่เข้มงวดรัดกุมเพียงพอ และการบังคับใช้กฎหมายยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรรณิ พฤติถาวร, 2541 : (4-9)-(4-10))

ในขณะที่การจัดการป่าไม้ภาครัฐไม่สามารถยับยั้งการทำลายพื้นที่ป่าไม้ได้ แต่การดูแลรักษาพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ผลดีนั้นจำเป็นต้องให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่า เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลรักษาาร่วมกัน และมีส่วนร่วมรับการจัดสรรผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลรักษานั้นด้วย (อภิชัย พันธเสน, 2542: 17) ซึ่งประชาชนเองก็มีความต้องการจัดการพื้นที่ป่าด้วยตัวเองเช่นกัน ทำให้การเรียกร้องให้ผ่านร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนฉบับประชาชนขึ้น เพื่อให้รัฐรับรองสิทธิการจัดการป่าของประชาชนในพื้นที่ป่าไม้ได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เกิดจากความตระหนักต่อสภาพแวดล้อมของคนในท้องถิ่น และเป็นแรงที่นำไปสู่การสร้างเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

ความเคลื่อนไหวและแนวความคิดด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย (Environmentalism) Hirsch (1997:1) ถูกให้ความหมายว่า เป็นการเคลื่อนไหวของสังคมต่อการลดน้อยถอยลงของทรัพยากรธรรมชาติ ธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ รวมไปถึงการพัฒนาสังคม ระบบเศรษฐกิจและระบบการเมือง ด้วยความแตกต่างทางบริบทจึงทำให้ปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมีความซับซ้อนและหลากหลาย งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าในประเทศไทยผู้ที่มีบทบาทในการกระทำและเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจะมาจากชนชั้นรากหญ้า อันมีฐานมาจากชนบทซึ่งแตกต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้วที่ชนชั้นกลางจะมีบทบาทนี้มากกว่า สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะภาคชนบทถูกกดขี่และได้รับผลกระทบต่อฐานทรัพยากรอย่างรุนแรงโดยตรงจากผลพวงการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นอุตสาหกรรม และประชาชนรากหญ้าที่มีวิถีชีวิตอันสอดคล้องกับธรรมชาติและพึ่งพาทรัพยากรต่าง ๆ โดยตรงในการดำรงชีวิตจึงสัมผัสได้ถึงผลจากการทำลายฐานทรัพยากรอย่างรวดเร็ว ดังนั้นชาวบ้านจึงมีการเคลื่อนไหวและการมีบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าประชาชนที่อาศัยในเขตเมือง

ตรงกันข้ามกับความเคลื่อนไหวของประชาชนในเขตเมือง ไม่ค่อยจะมีบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น Panya, Opart & Sirisai, Solot (2003; 59) ได้ระบุว่าเป็นเพราะแนวความคิดที่ยึดติดอยู่กับวิทยาศาสตร์ และการขาดประสาทสัมผัสและการตัดสินใจในการตอบสนองต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม คนส่วนใหญ่จึงมีความคิดว่าหน่วยงานของรัฐบาลควรเป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ส่วน Hirsch (1997:31)เห็นว่า กลุ่มชนชั้นกลางจะมีการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปัจเจกบุคคลมากกว่าจะออกมารวมตัวกันเคลื่อนไหว เช่น

ปัญหาการจราจรก็แก้โดยการไ้รถยนต์ราคาแพงเพื่อจะได้นั่งสบายในเวลาที่การจราจรติดขัด ซึ่งการแก้ปัญหาเช่นนี้มีประสิทธิภาพต่ำ

แม้ว่าในประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไปจะพบว่ากระแสการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในกลุ่มชาวบ้านธรรมดามากกว่าชนชั้นกลาง (Gadgil & Guha, 1994:130 อ้างถึงใน Philip Hirsch, 1997) แต่ในบางกรณีโดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันตกที่โอภาส ปัญญา และคณะ (2543: 318)ได้ระบุว่าการตอบสนองของชุมชนต่อปัญหาความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังที่ปรากฏในจังหวัดกาญจนบุรี การเคลื่อนไหวของภาคสังคมต่อความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในภูมิภาคนี้เริ่มต้นก่อนที่อื่น ๆ ในประเทศ แต่แกนนำในการต่อสู้คัดค้านประเด็นปัญหาทางสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคนี้เป็นกลุ่มคนชั้นกลางที่ไม่ได้มีฐานการผลิตอยู่กับทรัพยากรโดยตรง เช่น กลุ่มสตรีกาญจนบุรี กลุ่มอนุรักษ์เมืองกาญจน์ การดำเนินการต่อสู้คัดค้านที่ผ่านมาได้รับการประสานความช่วยเหลือด้านข้อมูลจากนักวิชาการ และองค์กรอนุรักษ์จากภายนอกอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง และในประเด็นความขัดแย้งที่ขยายวงกว้างเป็นประเด็นสาธารณะนั้นยังพบว่ามีแนวร่วมที่มาจากภายนอกพื้นที่มากยิ่งขึ้น เช่น กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง นักวิชาการจากส่วนกลาง เป็นต้น แต่กลับไม่ได้ปรากฏภาพของการเคลื่อนไหวจากชุมชนท้องถิ่นที่ชัดเจนมากนัก จึงเป็นที่มาของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อที่จะค้นห้พบว่าปัจจัยเงื่อนไขที่จะสามารถทำให้เกิดการเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีพลัง

จังหวัดกาญจนบุรี มีภาพของความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นจังหวัดที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดถึงร้อยละ 57.61 หรือ 11,156.35 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ.2538 (กรมป่าไม้, ส่วนวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้,โครงการจัดทำแผนที่ป่าไม้ระบบมาตรฐาน, 2543: 14) มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่ง และเขตอุทยานแห่งชาติถึง 5 แห่ง อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม นั่นคือ กรณีโครงการสร้างเขื่อนน้ำโจน (พ.ศ.2525) ซึ่งผลจากการรวมตัวของประชาชนทำให้โครงการก่อสร้างเขื่อนดังกล่าวต้องถูกยับยั้งในที่สุด ซึ่งกรณีนี้แสดงถึงการประสพชัยชนะ ซึ่งสำคัญต่อบทบาทในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในการยกระดับสู่ศูนย์กลางทางการเมืองที่สามารถถ่วงดุลย์กับการพัฒนาในกระแสหลักที่เน้นการควบคุมทรัพยากรและมาตรฐานที่ส่งผลต่อการตัดสินใจต่าง ๆ (Hirsch, 1997:6) จนมาถึงปี พ.ศ. 2539 เหตุการณ์ต่อต้านโครงการทำท่อส่งก๊าซจากประเทศพม่า โดยกลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ ซึ่งมีฐานมาจากกลุ่มชนชั้นกลางในจังหวัดกาญจนบุรี แม้ว่าการคัดค้านจะไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ประชาชน

ส่วนกลางก็ได้รู้จักกลุ่มดังกล่าวมากขึ้น และได้รักษาบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของจังหวัดกาญจนบุรีมาจนถึงทุกวันนี้

ในปัจจุบันยังมีกองทุนเฝ้าระวังป่าเต่าดำ อันเป็นองค์กรประชาชนซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายเข้ามาทำงานร่วมกัน คือ กลุ่มคนชั้นกลางในพื้นที่ กลุ่มนักวิชาการมหาวิทยาลัย กลุ่มเจ้าหน้าที่ป่าไม้ กลุ่มกองพลทหารราบที่ 9 กลุ่มองค์กรภาคประชาชนในจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มครูและนักเรียน สื่อมวลชน ฯลฯ ซึ่งต่างร่วมกันจัดกิจกรรมในการเฝ้าระวังป่าเต่าดำ ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค เพื่อเป็นการป้องกันพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงแห่งหนึ่งของประเทศเอาไว้ จากปัญหาการลักลอบตัดไม้ ล่าสัตว์ และเลี้ยงปลูสัตว์ในเขตป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลักลอบตัดไม้เพื่อแปรรูป โดยขบวนการชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ การให้พ่อค้าตัดไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติไม่ถูกวิธี การลักลอบเก็บพืชสมุนไพรออกจากอุทยาน เช่น หัวนกกวาวเครือแดง สบู่เลือด ฯลฯ การลักลอบล่าสัตว์เพื่อการค้า การลักลอบนำแรงงานเถื่อน วัวเถื่อนเข้าประเทศ (โสพล ศิริไสย์, 2543: 2-3)

ผลจากการเฝ้าระวังดังกล่าว ทำให้การตัดไม้ทำลายปาลดน้อยลงมาก เพราะการนำกลุ่มองค์กรต่างๆ รวมทั้งสื่อมวลชนเข้ามาเดินในพื้นที่ทำให้พวกลักลอบตัดไม้และผู้ต้อนวัวเถื่อนจากพม่าเข้าประเทศไทยตามเส้นทางป่าเต่าดำไม่ต้องการเป็นข่าวและลดการกระทำผิดกฎหมายลง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสภาพนิเวศของป่าเต่าดำอย่างมาก (กัลยา มีแสง, สัมภาษณ์)

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลายในการจัดการป่าไม้จะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ป่าได้ และลดปัญหาการทำลายป่าได้อย่างจริงจัง แม้ว่าพื้นที่ป่าไม้นั้นๆ จะอยู่ในเขตอนุรักษ์ป่าไม้ก็ตาม อีกทั้งยังเป็นแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าไม้ของภาคประชาชนในท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป นับว่าการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยยังมีประชาชนจากภาคเมืองเข้ามาสร้างกิจกรรมเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้วที่ผู้ทำงานเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมักจะมีฐานมาจากชนชั้นกลาง แต่ในประเทศไทยแม้ว่ากลุ่มประชาชนรากหญ้าจะมีบทบาทอย่างมากเช่นการคัดค้านการสัมปทานไม้ การปลุกยุคลาปีดัส การคัดค้านการสร้างเขื่อน (Hirsch, 1997: 31) แต่ชนชั้นกลางก็มีบทบาทในฐานะแนวร่วมร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (Gagnon, et al., 1993 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) และในบางครั้งกลุ่มชนชั้นกลางก็เป็นผู้นำการเคลื่อนไหวเองด้วยดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จึงเป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มประชาชนจากเมืองที่ทำงานกิจกรรมการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจะมีแนวความคิด ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมและรวมตัวเป็นกลุ่มความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันตกของประเทศไทยได้อย่างไร จึงได้ตัดสินใจทำงานด้านนี้ และปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนการเข้ามาทำงานด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชนชั้นกลาง

ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยเป็นแนวทางสนับสนุนให้ประชาชนกลุ่มอื่นๆ ใช้ในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

1.2 คำถามหลักการวิจัย

1.2.1 ประชาชนภาคเมืองที่มีบทบาทในการรักษาพื้นที่ป่าไม้มีแนวคิด อุดมคติ ประสพการณ์ แรงผลักดัน บทบาทและดำเนินกิจกรรมอย่างไร

1.2.2. บริบทต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของประชาชนภาคเมืองมีอะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่นปัญหาด้านพื้นที่ซึ่งก็คือสภาพฐานทรัพยากรป่าไม้ การสื่อสาร ฯลฯ

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อวิเคราะห์แนวความคิด บทบาท และกิจกรรมของประชาชนภาคเมืองที่รักษาพื้นที่ป่าไม้ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการเกิดความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในภาคเมือง

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษากลุ่มกิจกรรมอนุรักษ์ป่าของประชาชนภาคเมือง ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง และส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง มีอาชีพหลากหลาย การศึกษาเน้นไปที่ตัวบุคคล เพื่อค้นหาเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดการรวมตัวสร้างความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของแนวความคิด บทบาทของประชาชนภาคเมืองเหล่านี้ ที่อาสาเข้ามาทำงานด้วยความสมัครใจ การกำหนดขอบเขตการศึกษาจึงอิงกับประชาชนภาคเมืองในกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต็งดำที่บทบาทชัดเจนในการร่วมอนุรักษ์ป่า

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ประชาชนภาคเมืองได้เข้ามามีบทบาทในด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการรักษาพื้นที่ป่าไม้

1.5.2 เพื่อตรวจสอบในเชิงทฤษฎีว่าประชาชนภาคเมืองของสังคมไทยจะมีบทบาทในการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าประชาชนรากหญ้าแน่นอนหรือไม่

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่ม
ประชาชนภาคเมือง จะเริ่มจากการทำความเข้าใจถึงหัวเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้

- 2.1 กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม (Environmentalism)
- 2.2 ภาพปรากฏในจิต
- 2.3 ภาพปรากฏในจิตด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนไทย
- 2.4 ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในเอเชีย
- 2.5 ชนชั้นกลาง
- 2.6 ชนชั้นกลางไทยกับการตอบสนองต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

2.1 กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม (Environmentalism)

2.1.1 ความหมายของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม

กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม หรือ Environmentalism นั้น Hirsch (1997:1) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการตอบสนองต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมโดยรวมของสังคมประเทศ ซึ่งเป็นการมองแบบองค์รวมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของธรรมชาติที่ตอบสนองต่อการกระทำของคนที่ใช้ทรัพยากรโดยตรง และรวมถึงสังคม เศรษฐกิจและการเมืองด้วย จึงเป็นที่สนใจของสังคมวงกว้าง และเกี่ยวข้องกับระบบคุณค่า ความเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและหลากหลาย สำหรับ Collin (1995: 83) ให้ความหมายของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม ว่าเป็นการตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมและปกป้องสิ่งแวดล้อมนั้น

Quentin Merritt จาก Teaching and Learning Resource (TLR) ให้คำนิยามถึง กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง เนื้อความ (ในสื่อหลากหลาย) และการกระทำ (โดยปัจเจกหรือกลุ่ม) ของธรรมชาติเชิงการเมืองโดยกว้าง (broadly political nature) ที่ตระหนักถึงการ

อนุรักษ์ การพัฒนาให้ดีขึ้น การสงวนรักษา การปกป้อง หรือ การช่วยสิ่งแวดล้อม กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมีความหมายหลายอย่าง และมีความขัดแย้งทางความคิด แต่สิ่งที่ถูกเรียกว่ากระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมถูกมองว่าเป็นการรวมความหมายของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่นนิเวศวิทยาเชิงลึก อนาธิปไตยเชิงนิเวศ สตรีนิเวศ สังคมนิยมเชิงนิเวศ และกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมเชิงตลาดเสรี ซึ่งแต่ละอันมีเอกลักษณ์ต่อการสรุปเกี่ยวกับธรรมชาติและสาเหตุของปัญหาทางสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาเหล่านั้น การตีความกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมนั้นได้ตั้งใจรวบรวมทุกสิ่ง เช่น กิจกรรมร่วมกันระหว่างรัฐบาล / องค์กรทางการเมือง (รวมถึงกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสีเขียวด้วย) และองค์กรธุรกิจ (รวมถึงองค์กรที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นตัวทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมากด้วย) เช่นกันกับกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มกดดันทางสิ่งแวดล้อม ดังนั้นกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จึงมีความหมายหลากหลาย บางความหมายก็ตรงข้ามกับความหมายอื่นมากน้อยต่างกัน

สรุปความหมายของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม คือ ความตระหนักของคนในสังคมจนกลายเป็นกลุ่มความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมและพยายามลดภาวะปัญหานั้น ซึ่งปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นคือสภาพความลดลงของทรัพยากรต่าง ๆ

2.1.2 จุดเริ่มต้นของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม

ต้นกำเนิดของความเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมจะเริ่มจากตะวันตกซึ่งเริ่มเกิดจากHenry David Thoreau (1817–1862) ที่ค้นหาความจริงด้วยการปลีกตัวไปอยู่กับธรรมชาติ (McKinney & Schoch , 1998 : 598) เป็นที่รู้จักในฐานะนักบวชที่หลีกเลี่ยงความสะดวกสบายไปอยู่ที่ New England woodland (O’Riordan , 1981: 2) มีแนวคิดเรื่องการกลับคืนสู่ธรรมชาติและโลกในอุดมคติ ซึ่งตอบสนองต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมในอเมริกาเหนือและยุโรป นอกจากนี้ยังมีความเกลียดชังโรงงานนรกในอังกฤษตอนเหนือของ Engel งานเขียนของเขาที่กล่าวถึงผลกระทบเลวร้ายที่มนุษย์ทำกับสิ่งแวดล้อมของคนนั้นได้บรรจุข้อวิพากษ์เชิงสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ในยุคเริ่มต้นของทุนนิยมอุตสาหกรรม (Redclift, 1984 :8-9 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) ทฤษฎีทางการเมืองแบบไม่มีรัฐปกครองของ Kropotkin และข้อเสนอที่ให้สังคม เศรษฐกิจและการเมืองมีขนาดเล็กลง เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่องานในปัจจุบันด้วย เช่น งานของ Schumacher ความคิดเรื่องการอนุรักษ์ทางตะวันตกส่วนหนึ่งมาจากความคิดเรื่องพื้นที่ว่างเปล่าของคนอเมริกาเหนือ (Fraser-Darling, 1971 อ้างถึงใน Hirsch, 1997)

ส่วนมุมมองที่ไม่ใช่ตะวันตก ซึ่งในที่นี้เน้นถึง พุทธศาสนา ที่ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมอย่างมากเนื่องจากมีปรัชญาคำสอนที่ว่าด้วยการจำกัดความต้องการและการอยู่อย่างสอดคล้องประสานกลมกลืนกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (Sulak, S. 1992 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) และความคิดแนวพุทธนั้นเข้าสู่แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตะวันตกโดยผ่านหนังสือเรื่อง “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ” (Buddhist economics) (Schumacher, 1973 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) นอกจากนี้ยังมีเรื่อง *Small is Beautiful* ของ Schumacher เช่นกัน เขาเชื่อว่าสังคมพุทธเป็นสังคมที่เรียบง่าย ไร้ความรุนแรงและไม่ปรารถนาความมั่งคั่งทางวัตถุ มีการบริโภคน้อย จึงแสดงถึงวิถีชีวิตที่อ่อนโยนต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าวิถีตะวันตกที่เน้นอุตสาหกรรม (McKinney & Schoch, 1998 : 601) ความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมบางอย่างได้ค้นหาแรงบันดาลใจจากหลักการที่มีลักษณะเป็นตะวันออก และเป็นลักษณะของสังคมยุคก่อนอุตสาหกรรม เชื่อเรื่องความหลากหลาย การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งตรงข้ามกับวิธีแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเหตุผลนิยมที่เน้นวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากการเกิดของรัฐที่เน้นการจัดการและการมีอำนาจของลัทธิวิทยาศาสตร์ ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีรากฐานจากหลายวัฒนธรรม โดยมีฐานร่วมกันของวิทยาศาสตร์ตะวันตกที่มาจากชนชั้นนำและคุณค่าของพุทธศาสนา (Hirsch, 1997: 2)

หากกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมีแหล่งกำเนิดจากหลายวัฒนธรรม ก็จะมีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่ง O’Riordan (1976 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) ระบุว่ากระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมี 2 ชนิด คือแนวความคิดแบบให้สิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลาง (Ecocentric) และแนวความคิดแบบให้เทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง (Technocentric) การให้สิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลางเริ่มจากการเห็นว่ามันมนุษย์และสังคมที่สร้างขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เพื่อการคงอยู่ของสิ่งแวดล้อมมนุษย์จะต้องปรับตัวและอาศัยอย่างกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าจะควบคุม ความคิดเชิงนิเวศวิพากษ์ความคิดสมัยใหม่ (modernism) ที่เห็นว่ามันมนุษย์อยู่เหนือธรรมชาติ ความคิดนิเวศเป็นศูนย์กลางอยู่บนหลักคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับโลกธรรมชาติและสังคมมนุษย์ ประกาศคุณธรรมทางชีวภาพให้สิทธิของพืชและสัตว์ในระดับเดียวกับมนุษย์ ขณะเดียวกันก็เน้นการพึ่งพาตนเองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดขององค์กรเศรษฐกิจและสังคมขนาดเล็ก ตรงข้ามกับการรวมศูนย์อำนาจและสังคมสมัยใหม่ที่มีขนาดใหญ่ของแนวคิดสมัยใหม่ (O’Riordan, 1976 อ้างถึงใน Hirsch, 1997)

กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีแนวคิดเน้นเทคโนโลยี หรือ Technocentric มีความคิดในการควบคุมและจัดการสิ่งแวดล้อมโดยแยกสิ่งแวดล้อมออกจากมนุษย์ ระบบทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและการเมือง (O’Riordan, 1976 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) มีความเห็นว่ามันมนุษย์สามารถเข้าใจและควบคุมเหตุการณ์ให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองได้ อันนำไปสู่การ

ประยุกต์ทฤษฎีและแบบจำลองในการควบคุมและทำนายการเปลี่ยนแปลงของระบบและพฤติกรรม และใช้วิทยาศาสตร์ในการบริหารจัดการธรรมชาติ (O’Riordan, 1981: 2) งานของนักสิ่งแวดล้อมคือการดูแลจุดสมดุลโดยการควบคุมและจัดการทั้งตัวสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่มนุษย์กระทำต่อสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์จะวิพากษ์ การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีเหตุผล ไม่เป็นวิทยาศาสตร์จะทำให้เสียผลประโยชน์สูงสุดจากการใช้งานและผลกำไรเชิงเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีคิดที่อันตรายต่อการใช้สิ่งแวดล้อมในแง่วัฒนธรรมที่มีองค์กรขนาดเล็กและใช้เทคโนโลยีต่ำ (O’Riordan, 1976 อ้างถึงใน Hirsch, 1997)

กระแสหลักความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ได้รับการพิจารณาว่าเป็นการตอบสนองสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม จึงมักเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยมีเหตุผลรองรับดังนี้

2.1.2.1 นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเน้นวิจารณ์เรื่องการเปลี่ยนโลกธรรมชาติเป็นอุตสาหกรรมเป็นหลัก

2.1.2.2 กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมถูกคิดว่าเป็นความหุรหราชชนิดหนึ่ง เมื่อสังคมมั่งคั่งพอให้คนสนใจมากกว่าเรื่องการเอาตัวรอดเฉพาะหน้า เหตุผลนี้สนับสนุนความคิดที่อยู่ในระเบียบของเศรษฐกิจสังคมว่าชนชั้นกลางที่ร่ำรวยจะเป็นคนควบคุมกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม

2.1.2.3 กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเคลื่อนไหวที่บางทีถูกพิจารณาว่าขึ้นกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแนวเสรีนิยม ซึ่งการเกิดประชาสังคมจะถูกจำกัดหากไม่ได้อยู่ในโลกทุนนิยมที่ก้าวหน้า (Thurrow, 1980: 104-5 อ้างถึงใน Hirsch, 1997)

ทว่ามีข้อแย้งว่าสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนานั้น กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจะมีฐานอยู่บนการต่อสู้ของคนยากจนในชนบท มากกว่าสุนทรียภาพที่เกิดในชนชั้นกลาง (Gadgil and Guha, 1994 : 130 อ้างถึงใน Hirsch, 1997)

กล่าวโดยสรุป จุดเริ่มต้นของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมว่ากำเนิดจากตะวันตกในยุคที่เข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว และทางด้านแนวคิดนั้น นอกจากนักคิดตะวันตกจะคิดและพัฒนาขึ้นมา แต่ก็ยังได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นแนวคิดของตะวันออกเข้าไปผสมผสานด้วย และมีการแยกประเภทของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ประเภท คือ การมองเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางและการมองนิเวศเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทั้ง 2 มุมมองก็ทำให้คนมีวิธีคิดและปฏิบัติกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน อีกทั้งยังมีการนำเสนอว่ากระแสความเคลื่อนไหวด้าน

สิ่งแวดล้อม ในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาแตกต่างกันอีกด้วย โดยที่ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีฐานกระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมที่มาจากชนชั้นกลางในขณะที่กระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศกำลังพัฒนามีฐานมาจากการต่อสู้ในการใช้ชีวิตของคนจนในชนบท

ในฐานะที่ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา กระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของไทยจะเป็นการเคลื่อนไหวของคนยากจนด้วยหรือไม่ ก็เป็นสิ่งที่ต้องค้นหาต่อไปเช่นกัน

2.1.3 กระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ปรากฏการณ์ของกระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในไทย นับว่ายาวนานประมาณ 30 ปี มีคนจากหลายกลุ่มมาร่วมก่อความเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นกลาง สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และนักเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมระดับรากหญ้า อันเป็นผลมาจากการทำลายธรรมชาติที่เกิดจากการพัฒนา และกระทบต่อประชาชนท้องถิ่นอย่างมาก ซึ่ง Hirsch (1997) ได้ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องกระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม ในประเทศไทยไว้ดังนี้

2.1.3.1 ตัวแสดงกลุ่มต่าง ๆ ที่สร้างการเคลื่อนไหวที่สำคัญของกระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
กระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมีเนื้อหาเชิงการเมืองที่ซับซ้อนในฐานะการเคลื่อนไหวทางสังคม กระแสวนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมเกิดเพื่อท้าทายต่อทุนนิยมอุตสาหกรรม (Touraine, 1985: 77-92; Ekins, 1992 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) ในประเทศไทยการเคลื่อนไหวทางสังคมได้มีตัวแสดงที่สำคัญดังนี้

2.1.3.1.1 บทบาทของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ (NGOs) เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในทศวรรษที่ 1980 (ประมาณ พ.ศ.2524) ซึ่งก็จับงานด้านความยากจนและการใช้ชีวิตของคนจน แต่ได้ขยายพรมแดนไปด้านสิ่งแวดล้อมด้วย แม้ว่า NGOs จะมีความหลากหลายสูง ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางสังคม การศึกษา ความคิด อุดมการณ์ อาชีพ การแสดงออกทางการเมือง แต่สิ่งที่ทำให้ NGOs เข้าสู่วงานด้านสิ่งแวดล้อม เพราะความเกี่ยวเนื่องต่อประเด็นการทำมาหากินของชาวบ้านที่ลำบากขึ้นเมื่อทรัพยากรธรรมชาติลดลง เนื่องจาก NGOs ทำงานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะ

ด้านสวัสดิการประชาชนและวิธีการพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีต่ำ ผลิตโดยพึงพิงทรัพยากรเป็นสำคัญ ร่วมกับประเด็นการจัดการทรัพยากรและสิทธิการจัดการ ซึ่งพบว่าทรัพยากรเสื่อมโทรมลง เช่นเดียวกับอนาคตของสิ่งแวดล้อมที่แย่งในประเทศไทยและปรากฏความขัดแย้งชิงทรัพยากรมากขึ้น (Hirsch, 1997 : 25)

2.1.3.1.2 นักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในระดับรากหญ้า เป็นอีกปรากฏการณ์ที่ขาดไม่ได้ เกิดจากการรวมของ 2 กระแส กระแสแรกเกิดจากผลกระทบจากการพัฒนาประเทศที่มีต่อสภาพการดำรงชีวิตในชนบท ส่งผลต่อประชาชนชายขอบและที่ดินห่างไกล ปรากฏในรูปของพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้อันเป็นการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างรัฐ ทูตและประชาชนท้องถิ่น ซึ่งมีผลประโยชน์สูงเข้ามาเกี่ยวข้อง อีกกระแสหนึ่งคือการรวมตัวของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลเพื่อเข้าสู่เวทีทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมในการสร้างวาทกรรมสิทธิท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร (Hirsch, 1997: 25-26) กระแสสิ่งแวดล้อมแสดงพลังในการถ่วงดุลอำนาจ โดยการท้าทายอำนาจรัฐและอำนาจเงินทุน ซึ่งการยกเลิกการสร้างเขื่อนน้ำโจนก็เป็นชัยชนะหนึ่งที่เกิดขึ้นในกรณีเช่นนี้ (Hirsch & Lohmann, 1989: 439-51 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมได้แพร่กระจายไปทั่วโลก เช่นเดียวกับในประเทศไทย โดยกลุ่มชายขอบที่ถูกทำร้ายจากการถูกผู้อื่นดักดวงทรัพยากรพื้นฐานอย่างเกินขีด ไม่ว่าจะเป็นโครงการปลูกต้นยูคาลิปตัส การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ มลพิษอุตสาหกรรม หรือการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นตัวอย่างอีกด้านของกระแสนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่มักจะปรากฏในประเทศยากจนหรือกลุ่มทางสังคมในประเทศโลกที่ 3 (Hirsch, 1997: 6) แม้จะอ้อมไปไกลบ้างแต่บทบาทของนักกิจกรรมสิ่งแวดล้อมได้ยกระดับจากศูนย์กลางทางการเมืองซึ่งเป็นกระแสหลักสู่การควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมและมาตรฐานที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ในเวลาต่อมา

2.1.3.1.3 องค์การและสถาบันของรัฐ นั่นก็คือกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมรวมถึงกฎหมายส่งเสริมและป้องกันคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติก็ได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ.1992 (พ.ศ.2535) อันตอบสนองต่อข้อเรียกร้องจากการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งมีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม (Hirsch, 1997: 20)

2.1.3.1.4 ชนชั้นกลางที่ทำงานเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม ชนชั้นกลางเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 กระแสสิ่งแวดล้อมไทยคือปรากฏการณ์ของชนชั้นกลาง มีการณรงค์และอธิบายความรู้สึกผ่านสื่อมวลชนในกรุงเทพฯซึ่งแสดงถึงความก้าวหน้าและพลังประชาธิปไตย ชนชั้นกลางสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยเห็นได้จากจำนวนของแผนงานทางสิ่งแวดล้อมที่มาจากฐานทางธุรกิจ ในส่วน

ราชการและ ผู้กำหนดนโยบาย การดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมมักร่วมกับผู้เชี่ยวชาญก็ได้เคลื่อน
ตัววิธีการให้ข้อมูลทางด้านนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาเพิ่มขึ้น คำว่าโลกาภิวัตน์ในบริบทของไทยช่วย
อธิบายการเพิ่มขึ้นของลักษณะสากลของชนชั้นกลางไทยและการรับความคิดก้าวหน้า ซึ่งรวมไปถึง
การตระหนักทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วย (Hirsch, 1997: 20-21)

2.1.3.1.5 นักธุรกิจได้เริ่มให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมเช่นกัน

เช่น คุณโสภณ สุภาพงษ์ ประธานกรรมการผู้จัดการ บางจากปิโตรเลียม ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนสถาบัน
สิ่งแวดล้อมไทย คุณหญิงชดช้อย โสภณพานิชย์ มีฐานจากธนาคารกรุงเทพ ที่ริเริ่มและทำโครงการ
ดาวเทียมมาถึงปัจจุบัน และเคยต่อต้านการสร้างทางรถไฟลอยฟ้าร่วมกับคุณไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ คุณ
พรเทพ พรประภา ผู้ก่อตั้งองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม Think Earth แม้ว่าคนจะเป็นประธานบริษัทสยาม
กลการ จำกัด ซึ่งผลิตสินค้าอุตสาหกรรมหนักที่สร้างมลพิษให้กับประเทศ ส่วนการเคลื่อนไหวด้าน
สิ่งแวดล้อมของผู้ที่มีฐานมาจากธุรกิจคนอื่น ๆ มักจะทำในสายงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตัวเอง
เช่น โรงแรม Regent ได้ขอให้คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ
สถาบันพัฒนาท้องถิ่นจัดทำแผนแม่บทในการสร้างโรงแรมที่ชะอำ อันเป็นการสร้างกระแสด้าน
สิ่งแวดล้อมขึ้น (Hirsch, 1997: 21)

2.1.3.1.6 อีกสายหนึ่งที่เป็นสถาบันด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ และ

ได้รับอิทธิพลจากความเป็นองค์กรสาธารณะและชนชั้นกลางปัจเจกชน โดยเฉพาะในด้านนโยบาย
และกฎหมายสิ่งแวดล้อม ที่สามารถเสนอความคิดอย่างอิสระ ก็คือ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย (Thailand Development Research Institute หรือ TDRI) และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
(TEI)ซึ่งทำงานด้านการวิจัยและมีลักษณะเป็นนักเหตุผลนิยม (Hirsch, 1997: 23)

กลุ่มคนทั้ง 6 กลุ่มได้สร้างกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นในไทย ทั้ง
ผลักดัน ขับเคลื่อนและมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่อดีต มาจนถึงปัจจุบัน

2.1.3.2 ฐานของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

วิธีการจัดหน่วยงานทางสิ่งแวดล้อมทำให้เห็นการพัฒนาที่สะท้อนถึงสังคม

เศรษฐกิจ การเมืองและระบบนิเวศของไทยวันนี้ สิ่งแวดล้อมถูกทำให้เป็นสถาบันในหลายรูปแบบ
เช่น การตั้งกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม รวมถึงพระราชบัญญัติควบคุม
คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ นักวิชาการอิสระที่เน้นด้านสิ่งแวดล้อม และ NGOs ด้านสิ่งแวดล้อม
อย่างไรก็ตามวิธีการจัดสถาบันเช่นนี้ทำให้เรามุ่งความสนใจไปยังปรากฏการณ์ของกระแสความ
เคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่เครื่องมือมากกว่าการเข้าใจเชิงโครงสร้าง ความเคลื่อนไหว

สิ่งแวดล้อมถูกพิจารณาในด้านรูปธรรมและความคิดมากกว่าฐานทางด้านสถาบัน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย Hirsch (1997 : 29)จึงเสนอมุมมองดังต่อไปนี้

2.1.3.2.1 ฐานทางด้านวัตถุ

มี 2 มุมที่ควรพิจารณาคือ หนึ่งมองทางด้านผลกระทบทางกายภาพชีวภาพ ที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์เพื่อเข้าใจว่าใครเป็นผู้รับผลกระทบ ที่ไหน และเมื่อไหร่และตอบสนองอย่างไร มุมที่ 2 คือการพิจารณาอาชีพและฐานทรัพยากรของกลุ่มสังคมที่แตกต่างอันเป็นเบื้องหลังที่ทำให้พวกเขาต้องเข้ามาข้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหลายเหตุการณ์ ข้อถกเถียงส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับอดีตมากกว่าปัจจุบัน มองความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมเป็นผลจากการทำลายธรรมชาติที่เกิดจากการพัฒนา น้อยนักที่จะมองเชิงกายภาพว่าทำให้ความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมมีความแตกต่างกันในเชิงสังคม (Hirsch , 1997: 29)

- ผลกระทบทางกายภาพชีวภาพ

ในเขตชนบท การทำลายป่าไม้ การใช้สารเคมีเข้มข้นทางการเกษตร การลดลงของแหล่งน้ำ การรุกรานของโครงการทรัพยากรขนาดใหญ่เช่นเขื่อน การปลูกป่าโดยใช้สายพันธุ์พืชต่างประเทศ การพังทลายของดินและการแพร่ขยายดินเค็มเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับรูปแบบการพัฒนาที่มีมากกว่า 2-3 ทศวรรษ ในภาคเมืองมลพิษทางอากาศและน้ำ ความแออัดซึ่งความด้อยคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ความใส่ใจในปัญหาแบ่งตามลักษณะภูมิประเทศ โดยที่ในชนบทจะสนใจด้านการเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าสงวน ส่วนในเมืองจะสนใจด้านปัญหาสลัมและการจราจร

ถ้าเรามองความเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมเป็นความพยายามที่จะเชื่อมกับประเด็นว่ามันเกิดเมื่อไหร่ ก็ง่ายต่อการชี้สภาพความเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทุ่งใหญ่นเรศวร ห้วยขาแข้ง เขื่อนน้ำโจน เขื่อนปากมูล ป่าดงใหญ่ ดอยสุเทพ คลองเตย บ้านครัว ทั้งหมดช่วยสร้างความคุ้นเคยให้กับการเมืองด้านสิ่งแวดล้อมไทยที่ท้องถิ่นและนักเคลื่อนไหวตอบสนองโดยตรงต่อการเสื่อมถอยของสิ่งแวดล้อม เมื่อเราจำแนกการต่อสู้ออกมาแล้วมันเป็นไปได้ที่จะมองเห็นโครงสร้างฐานทางสังคมสำหรับการเกิดความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมที่เห็นผลประโยชน์เชิงรูปธรรมเป็นสิ่งสำคัญ (Hirsch, 1997: 30)

-อาชีพ ชนชั้นและการควบคุมทรัพยากร

สำหรับคนไทยส่วนใหญ่แล้วประเด็นการทำมาหากินในระดับท้องถิ่นจะได้รับผลโดยตรงจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม เมื่อผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนากระทบต่อกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ และประชาชนนั้นแตกต่างกันไม่เท่า

เทียมกัน ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการประท้วงทางการเมืองหรือกลุ่มอิทธิพลเป็นที่สนใจของสาธารณะ เช่นปัญหาการจราจรที่คับคั่งและมลภาวะอากาศของกรุงเทพฯ (Ross, 1993 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) ในส่วนนี้อธิบายความคาดหมายที่ชนชั้นกลางส่วนใหญ่ผู้ขับเคลื่อนการพัฒนา ริเริ่มและจัดการความเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม คนไทยส่วนมากที่ได้รับผลจากการเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มักจะเป็นคนจนตามชนบท (Hirsch, 1997:30)

ผลกระทบทางกายภาพชีวภาพขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม การทำลายป่าเป็นปัญหาสำหรับทุกกลุ่มสังคม แต่กระทบผู้อาศัยในเมืองกับชนบทต่างกัน (Blaikie, 1985: Ch2. อ้างถึงใน Hirsch, 1997) สำหรับคนกรุงที่ร่ำรวยการสูญเสียป่าหมายถึงการสูญเสียความสำราญที่มีสุนทรียภาพ สำหรับชนกลุ่มน้อยบนพื้นที่สูง การทำลายป่าหมายถึงการสูญเสียอาชีพ สำหรับชาวนาในพื้นที่ลุ่ม การทำลายป่าต้นน้ำหมายถึงการจ่ายน้ำทางชลประทานน้อยลงและลดโอกาสสำหรับการเก็บพืชอาหารและสมุนไพร (Hirsch, 1997: 30-31)

การตอบสนองขึ้นกับผลกระทบทางกายภาพชีวภาพซึ่งกลุ่มได้สะท้อนออกมา ตามปกติถ้ามีทรัพยากรทางการเงินแล้วก็มีแนวโน้มที่จะใช้เงินเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาในระดับปัจเจกบุคคลมากกว่าที่จะต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงในระดับการเมืองและสังคม เช่น บ้านสร้างบนที่ดินถมสูงหรือมีเขื่อนกั้นน้ำรอบบ้านเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม รถยนต์ราคาแพงและหรูหราใช้เยียวความไม่สะดวกในยามรถติด เครื่องปรับอากาศใช้ป้องกันอากาศเสีย และรีสอร์ทก็สร้างเพื่อเป็นหย่อมธรรมชาติในการให้ความสำราญกับคนมั่งมี การขับเคลื่อนของชนชั้นกลางต่อประเด็นทางสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มมุ่งสู่ความเป็นส่วนตัว ซึ่งการตอบสนองในระดับปัจเจกนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ โดยเฉพาะในเรื่องสภาพการจราจรที่แออัด (Hirsch, 1997: 31)

การตอบสนองโดยคนจนชายขอบมีฐานจากพลังในด้านจำนวนและปัญหาที่ยากต่อการแก้ในระดับปัจเจก ดังนั้นการประท้วงการทำให้ไม่ปาดันน้ำ การปลูกต้นไม้และต่อต้านเขื่อนขนาดใหญ่ จึงมีรูปแบบการรวมตัวกันของประชาชน ยิ่งกว่านั้นพันธมิตรกับ NGOs และชนชั้นกลางอื่น ๆ ได้เข้าร่วมด้วย การเมืองของกลุ่มคนเป็นภาพที่สำคัญของความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของไทยที่หักล้างเรื่องชนชั้นและมีฐานมาจากความสนใจ (Gagnon et al., 1993 อ้างถึงใน Hirsch, 1997)

ชนชั้นเป็นการจัดแบ่งกลุ่มคนที่ยากต่อการอธิบายถึงความแตกต่างในหลักปรัชญาของความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ในด้านหนึ่งชนชั้นมีความหมายว่าการควบคุมระบบการผลิต ในด้านหนึ่งความซับซ้อนของชนชั้นในสังคมอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทและโครงสร้างชนชั้นนำยังมีทั้งความแตกต่างและความเหมือนกันของภาคธุรกิจและราชการ จึงเป็นการยากที่วิเคราะห์ชนชั้นให้แน่นอนลงไป (Turton, 1989)

cited by Hirsch, 1997) ยิ่งกว่านั้น ในบริบทของสิ่งแวดล้อมเฉพาะพื้นที่และประเด็นทรัพยากรผลประโยชน์ในพื้นที่ยังมีบทบาทและก้าวนำโครงสร้างชนชั้นในท้องถิ่น (Gagnon et al., 1993 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) ในแง่การควบคุมทรัพยากรธรรมชาติจึงเกี่ยวกับกลุ่มหลายกลุ่มที่ต่างกันเมื่อค้นหาโครงสร้างเพื่อฐานทางรูปธรรมของความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม (Hirsch, 1997: 32)

2.1.3.2.2 ฐานทางความคิด

ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมถูกมองว่าเป็นลัทธิหนึ่ง อย่างไรก็ตามตามความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของไทยมีความแตกต่างในเชิงความคิด Rigg and Stott (อยู่ระหว่างการพิมพ์ อ้างถึงใน Hirsch, 1997) ได้อธิบายว่าแนวคิดตะวันตกและความคิดท้องถิ่นก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมยุคใหม่ของประเทศไทย สองแนวคิดที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของไทยมีหลักฐานคือความหลากหลายขององค์กรด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ฐานรูปธรรมที่แตกต่างของความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมอธิบายความหลากหลายของแนวคิด โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและกฎหมายในด้านการควบคุมทรัพยากร

- กระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมแนวตะวันตก

(Western Environmentalism)

ความคิดด้านสิ่งแวดล้อมแนวตะวันตกเป็นรากฐานของหลายมุมมองของความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน Rigg and Stott (อยู่ระหว่างการพิมพ์ อ้างถึงใน Hirsch, 1997) กล่าวว่าแนวทางสำคัญของความคิดนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้มาจากชนชั้นนำที่ได้รับการศึกษาจากตะวันตก ตั้งแต่เริ่มต้นศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา จนปัจจุบัน O'Riordan (1976 อ้างถึงใน Hirsch, 1997) อ้างถึงความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมที่มองเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง ได้รวมกับนโยบายและวิธีปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการ ส่วน NGOs แม้ว่าจะเน้นความสำคัญของวาทกรรมพื้นถิ่นเพื่อสนับสนุนการทำงานในการรณรงค์ของตน แต่กระนั้นก็มีบทบาททางการเมืองสังคมควบคู่ไปกับการเป็นกลุ่มสิ่งแวดล้อมแนวตะวันตก และบางทีก็บูรณาการเป็นเครือข่ายในการเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ แต่ทว่าความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และรวมไปถึงอินเดียและอเมริกาใต้ที่เป็นการทำงานระหว่างประเทศไม่ได้หมายความว่า จะเป็นความคิดแนวตะวันตกทั้งหมด (Hirsch, 1997 : 32)

- ศาสนาพุทธและความเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมแนว

วัฒนธรรม

ในบรรดาแนวคิดต่าง ๆ ที่ปะทะกัน เช่น ตะวันตก การศึกษา ชนชั้นกลาง ฐานชุมชนเมือง แนวคิดสิ่งแวดล้อมที่เน้นเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง แต่การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมแบบไทยก็มีอยู่เช่นกัน ซึ่งบางส่วนมีฐานจากแนวคิดด้านธรรมชาติของชาวพุทธ และบทบาทของพระสงฆ์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นบอกถึงข้อโต้แย้งทางสิ่งแวดล้อมเชิงสาธารณะที่ดี เช่น กรณีแม่สอยโดยพระพยอมศักดิ์ และกรณีป่าดงใหญ่โดยพระประจักษ์ ส่วนฐานความคิดพื้นถิ่นอื่นๆ ด้านความเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมเป็นหัวข้อที่วิธีท้องถิ่นและวิถีวัฒนธรรมในการจัดการทรัพยากรเช่น ระบบการชลประทานแบบเหมืองฝาย ที่ภาคเหนือของประเทศไทย (Hirsch, 1997 : 33)

- สิทธิครอบครองทรัพยากร

มีการใช้คุณค่าแยกฐานความคิดเชิงสิ่งแวดล้อม

ภายในประเทศและภายนอกประเทศออกจากกัน สำหรับ NGOs ใช้ความรู้ทางการเมืองสนับสนุนความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมโดยอยู่บนฐานสังคมไทยและวัฒนธรรมมากกว่านำเข้าจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตามวิธีเช่นนี้ขาดมิติสำคัญไป ฐานความคิดที่แตกต่างมีมุมมองที่ต่างกันในด้านทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรของกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม (Hirsch, 1997 : 33)

มีข้อโต้แย้งทางสิ่งแวดล้อมมากมาย ที่เกี่ยวข้องกับการอ้างสิทธิการใช้ทรัพยากรระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจมากและกลุ่มที่มีอำนาจน้อย ทุกกลุ่มใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความเป็นธรรมในการอ้างสิทธิ บทบาทอันเป็นที่ยอมรับของความเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมเห็นได้จากการอ้างสิทธิของกลุ่มชายขอบต่อพื้นที่ป่าสงวนและทรัพยากรร่วม ไม่เพียงแต่กลุ่มชายขอบที่มีอำนาจน้อยเท่านั้นที่พยายามสร้างการยอมรับโดยใช้วาทกรรมสิ่งแวดล้อม กลุ่มที่มีอำนาจในสังคมก็อ้างสิทธิเช่นกัน เช่น โครงการอีสานเขียว และโครงการจัดสรรที่ดินทำกินเพื่อเกษตรกร หรือคอกที่ดำเนินการโดยข้าราชการอย่างเช่น ทหาร และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จากแต่ละกรณี ความเชื่อแท้จริงเรื่องสิทธิเข้าถึงทรัพยากรขึ้นอยู่กับว่าจะถามผู้อ้างสิทธิกลุ่มไหน ไม่ว่าจะเป็นชาวนาที่ถูกยึดที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวน ซึ่งถือว่าตนได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ และซื้อมาจากผู้ที่อยู่อาศัยมาก่อนหน้านี้ อีกทั้งยังใช้แรงงานปรับปรุงที่ดินอย่างหนัก หรือถามเจ้าหน้าที่รัฐที่เชื่อว่าที่ดินเป็นสิทธิของรัฐ (Anderson, 1987 : 1 อ้างถึงใน Hirsch, 1997)

จากที่กล่าวมา เราจะมองเห็นความคิดทางสิ่งแวดล้อมจากบทบาททางการเมืองและสังคม และไม่ง่ายที่จะชี้แจงว่าความคิดหลัก ๆ นั้น ส่วนใดเป็นไทยท้องถิ่นหรือส่วนใดเป็นประเด็นสิ่งแวดล้อม การควบคุมทรัพยากรอย่างเป็นธรรมถูกมองว่าเป็นหลักของความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมชายขอบ ซึ่งมักจะไม่ใช่ความรู้สึกและหลบมุมมากกว่าการเคลื่อนไหวทาง

สิ่งแวดล้อมของชนชั้นกลาง ซึ่งรูปแบบนี้เป็นโครงหลักของความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน (Hirsch, 1997 : 34)

ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่มีรูปแบบเดียวหรือความคิดเดียว ผู้ปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมก็มาจากหลากหลายสถาบัน และบางครั้งก็ แข่งขันกันเอง มีความคิดและอุดมคติด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย สิ่งแวดล้อมถูกใช้เป็นวาทกรรมในทางกฎหมายทั้งในกลุ่มที่มีอำนาจ และกลุ่มไม่มีอำนาจ การควบคุมทรัพยากรและสิทธิการใช้กับการจัดการ เป็นหัวใจของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน (Hirsch, 1997 : 34)

จากการวิเคราะห์ฐานของกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม Hirsch มองว่า ชนชั้นกลางในประเทศไทยมีการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม แต่ก็เป็น การตอบสนองที่มีประสิทธิภาพต่ำ เมื่อเทียบกับคนท้องถิ่น ซึ่งมี การรวมตัวและร่วมมือกับกลุ่มอื่น ๆ มากกว่า ส่วนทางด้านแนวความคิด ไม่มีรูปแบบเพียงรูปแบบเดียว และในแง่ความคิดความเชื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นกลางและประชาชนท้องถิ่น จึงเป็นที่สนใจว่ารูปแบบความคิดนั้นคืออะไร และมีกระบวนการทำงานและส่งผลต่อพฤติกรรมของ คนได้อย่างไร

2.2 ภาพปรากฏในจิต (Mental Models)

2.2.1 ความหมายของภาพปรากฏในจิต

จำเรียง วัชวัฒน์ และเบญจมาศ อ่ำพันธุ์ (2540: 23) ให้ความหมายของภาพปรากฏในจิต หรือ Mental Models ว่ารูปแบบวิธีการคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง ซึ่งก็คือแนวความคิด มุมมอง วิธีการคิดและการเข้าใจของคนเราในแต่ละเรื่อง เป็นประสบการณ์ที่ได้รับการสั่งสมมาตั้งแต่เด็ก โดยสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว รวมถึงการเรียนรู้จากที่ต่าง ๆ ภาพปรากฏในจิตจะมีผลถึงความเข้าใจเรื่องราว งานหรือกิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไป

Senge (1994: 235-236) ได้กล่าวถึงภาพปรากฏในจิต ไว้ว่าภาพปรากฏในจิต เป็นภาพ เป็นข้อสรุปและเรื่องราวที่เราพาเข้าไปไว้ในใจ เช่น เรื่องเกี่ยวกับตัวเอง คนอื่น สถาบันและมุมมองเรื่องโลกทั้งหมด เหมือนกระจกที่สะท้อนและบิดเบือนภาพให้เราเห็น ภาพปรากฏในจิตตัดสินว่าเราจะมองเห็นอะไร มนุษย์ไม่สามารถทราบถึงสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนและมหาสถของโลกรได้ หากไม่มี

การรับรู้ (cognitive) ภาพปรากฏในจิตที่แตกต่างเป็นสาเหตุให้คน 2 คนสังเกตปรากฏการณ์เดียวกันแต่อธิบายต่างกัน เนื่องจากเขาใส่ใจรายละเอียดที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งตรงนี้คือ ภาพปรากฏในจิต ที่กำหนดถึงการกระทำของคน ดังตัวอย่างที่ Senge ได้ยกมาว่า ถ้าเราเชื่อว่าคนนั้นเชื่อใจได้ เราก็จะพูดกับคนรู้จักได้มากกว่าที่เราเชื่อว่าคนส่วนใหญ่ไว้วางใจไม่ได้ สาเหตุที่ภาพปรากฏในจิตสามารถสะท้อนสิ่งที่เราทำ เพราะมันสะท้อนสิ่งที่เราเห็น คน 2 คนที่มีภาพปรากฏในจิตต่างกัน จะสังเกตเหตุการณ์เดียวกันแต่อธิบายต่างกัน เพราะเขามองถึงรายละเอียดที่ต่างกัน ถ้าคน 2 คนไปงานปาร์ตี้ที่มีคนร่วมงานจำนวนมาก ทั้ง 2 คนก็จะได้ข้อมูลต่างกัน อย่างที่นักจิตวิทยา พูดว่า เราเลือกสิ่งที่ต้องการสังเกต ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์ก็ไม่ต่างกับชาวบ้านธรรมดา ในเรื่องการเป็นนักสังเกตในภาวะปกติ เหมือนที่ Albert Einstein บอกว่า “ทฤษฎีของเรา ตัดสินจากสิ่งที่เราวัด” (Senge, 1990: 175)

สรุปว่า ภาพปรากฏในจิตก็คือ ข้อสรุป ภาพที่ปรากฏในจิตและเรื่องราวต่างๆของตัวเราที่มีต่อตัวเองต่อสรรพสิ่งว่าเป็นอย่างไร จนก่อเป็นความเชื่อและทำให้เรามองเห็นรวมถึงตัดสินสิ่งต่างๆ และดำเนินพฤติกรรมไปตามนั้น

2.2.2 ความสำคัญของภาพปรากฏในจิต

ภาพปรากฏในจิต ถูกใช้ในงานด้านการบริหาร โดยใช้ควบคุมการรับรู้ Senge ได้ยกตัวอย่างบริษัทผลิตรถยนต์ยักษ์ใหญ่ใน Detroit ที่เชื่อมาหลายทศวรรษว่า คนซื้อรถเพราะรูปร่างไม่ใช่คุณภาพและความมั่นใจ ซึ่งความคิดนี้ก็ได้รวบรวมจากข้อมูลในตลาด ซึ่งผู้ผลิตก็ทำถูก การสำรวจและพฤติกรรมผู้บริโภคบ่งบอกว่า ลูกค้าชาวอเมริกันสนใจเรื่องรูปร่างมากกว่าคุณภาพของรถ แต่ความเป็นจริงนี้กำลังจะเปลี่ยน เมื่อบริษัทผู้ผลิตรถยนต์จากเยอรมันและญี่ปุ่น ค่อย ๆ ให้ข้อมูลกับผู้บริโภคในเรื่องของคุณภาพและรูปร่างรถไปด้วยกันได้ ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งสัดส่วนตลาดเพิ่มในตลาดรถยนต์อเมริกาจากจุดใกล้ 0 มาเป็น 38 % ได้สำเร็จ Senge (1990: 176) ได้ให้ตัวอย่างคือบริษัท General Motors ที่ Ian Mitroff ที่ปรึกษาด้านการบริหารได้ชี้ให้เห็นความเชื่อของบริษัทที่เป็นข้อสรุปถึงความสำเร็จของบริษัทที่ออกมาว่า

- General Motors เป็นธุรกิจที่สร้างผลกำไร ไม่ใช่รถยนต์
- รถยนต์เป็นเครื่องบอกสถานะเบื้องต้น รูปร่างรถจึงสำคัญกว่าคุณภาพ
- ตลาดรถอเมริกันแยกส่วนออกมาจากตลาดโลก
- คนงานไม่ส่งผลกระทบสำคัญในการผลิตและคุณภาพของการผลิต
- ทุกคนที่เชื่อมกับระบบไม่ต้องเข้าใจธุรกิจรอบด้านก็ได้

ความเชื่อเหล่านี้รับใช้อุตสาหกรรมรถยนต์มาหลายปี และใช้ได้ผลในบางเงื่อนไขและในบางช่วงเวลา ปัญหาของภาพปรากฏในจิตไม่ใช่ว่ามันผิดหรือถูกแต่มันเกิดเมื่อภาพปรากฏในจิตเป็นสิ่งที่มีความหมายแฝง ด้วยความที่มันเกิดได้ระดับการรับรู้ นักผลิตรถยนต์จึงไม่ได้พูดว่า “เรามีภาพปรากฏในจิตว่า ประชาชนสนใจเรื่องรูปร่างรถ” แต่เราพูดเลยว่า “ประชาชนสนใจรูปร่าง” เพราะเขาไม่ตระหนักเรื่องภาพปรากฏในจิตของตัวเอง จึงไม่ได้ทำการตรวจสอบ จึงส่งผลให้ภาพปรากฏในจิตไม่เปลี่ยนในขณะที่โลกเปลี่ยน อันนำไปสู่การกระทำที่ไม่ได้ผลตามที่เป้าไปเรื่อย ๆ

Senge (1990: 178) กล่าวว่าถ้า ภาพปรากฏในจิต สามารถถ่วงการเรียนรู้ของบริษัทและอุตสาหกรรมในการปฏิบัติงานได้ จึงน่าจะใช้ภาพปรากฏในจิตมาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เร็วมากยิ่งขึ้นได้เช่นกัน และเขาก็ได้ยกตัวอย่างบริษัทยักษ์ใหญ่แห่งแรกที่พบและใช้ภาพปรากฏในจิตในการเรียนรู้จนประสบความสำเร็จ ซึ่งมีมุมมองใหม่ในแง่ธุรกิจ นั่นคือ Royal Dutch/Shell ซึ่งเป็นธุรกิจน้ำมันโลกในช่วงทศวรรษ 1970s อันเป็นช่วงที่ธุรกิจน้ำมันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว Shell พบว่าการได้ช่วยผู้จัดการของตนมีความชัดเจนต่อข้อสรุปของตัวเอง ค้นพบข้อขัดแย้งภายในของข้อสรุปนั้น และกฤษฎศาสตร์ใหม่ที่มีฐานอยู่บนข้อสรุปใหม่ ซึ่งจะทำให้ Shell ได้ผลประโยชน์จากการแข่งขัน

ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์น้ำมัน Shell ได้วิเคราะห์แนวโน้มระยะยาวของระบบการผลิตและบริโภคน้ำมัน Pierre Wack นักวางแผนอาวุโสของ Shell ในยุคนั้น ได้สรุปถึงโลกที่ผู้จัดการของ Shell คู่แข่งและมีความแน่นอน กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจาก หลายประเทศอย่าง ญี่ปุ่น อเมริกา ยุโรป ฯลฯ ต่างต้องพึ่งพิงการนำเข้าน้ำมันมากขึ้น ชาติที่ส่งออกน้ำมันอย่างอิหร่าน อิรัก ลิเบีย ฯลฯ ก็เริ่มคำนึงถึงปริมาณน้ำมันสำรองที่ลดต่ำลง ทำให้แนวโน้มอนาคตของความต้องการน้ำมันมีสูงขึ้น ในขณะที่น้ำมันจะขาดแคลน ซึ่งก่อให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกิน หรือกลายเป็นตลาดของผู้ขายไป นักวางแผนของ Shell เห็นการเปลี่ยนแปลงนี้ จึงพยายามย้าผู้จัดการให้เร่งยกระดับเพื่อตอบสนองปัญหาอนาคตนี้ มีการใช้การวางแผนฉากทัศน์ (scenario planning) อันเป็นวิธีสรุปแนวโน้มทางเลือกในอนาคต และผู้จัดการ Shell ก็พบว่า ฉากทัศน์ (scenarios) ใหม่ขัดกับประสบการณ์หลายปีของตน ซึ่งเขาไม่ได้ใส่ใจกับเรื่องการทำนายการเติบโต ซึ่งตรงนี้ Wack และเพื่อน ๆ ก็พบว่ากลุ่มเป้าหมายของเขาคือ โลกใบเล็ก ซึ่งเป็นคำที่ Wack ใช้หมายถึงภาพปรากฏในจิตของผู้กุมอำนาจตัดสินใจ Wack ต้องการออกแบบฉากทัศน์ใหม่ที่ทำให้ผู้จัดการได้ตามถึงภาพในจิตที่แท้จริงของตัวเองและเปลี่ยนมันเมื่อถึงคราวจำเป็น (Senge, 1990: 179) ทีมงานวางแผนกลุ่มจึงดึงเอาภาพปรากฏในจิตปัจจุบันของผู้จัดการออกมาด้วยฉากทัศน์ใหม่ และได้มุมมองว่า “ธุรกิจน้ำมันจะดำเนินต่อเนื่องไปตามปกติ” ซึ่งมาจากข้อสรุปทางการเมืองทั่วโลกและอุตสาหกรรมน้ำมัน ทีมงานฯเห็นว่าข้อสรุปเหล่านี้จะใช้ไม่ได้ในอนาคต พวกเขาจึงช่วยผู้จัดการสร้างภาพปรากฏในจิต

ใหม่โดยช่วยให้เขาคิดว่าจะทำอะไร จึงจะสามารถบริหารงานในโลกใหม่นี้ได้ เช่น ค้นหาแหล่งน้ำมันใหม่ ลดการสร้างโรงกลั่นน้ำมัน เป็นต้น แม้ว่าผู้จัดการหลายคนจะยังสงสัย แต่เขาก็มองฉากทัศน์นี้อย่างจริงจังเพราะเขาเริ่มเห็นว่าความเข้าใจของตนตอนนี้มีจุดอ่อนอยู่ และแบบฝึกหัดนี้ก็ช่วยละลายภาพปรากฏในจิตเก่าของผู้จัดการและ บ่มเพาะมุมมองใหม่ ๆ ขึ้น (Senge, 1990: 180)

เมื่อเกิดวิกฤติการณ์น้ำมัน ในปี ค.ศ.1973-74 บริษัท Shell ปรับตัวต่างกับบริษัทอื่น เช่น ออกแบบโรงกลั่นให้สามารถกลั่นน้ำมันได้ทุกชนิดตามวัตถุดิบในแต่ละที่ คาดการณ์ความต้องการพลังงานต่ำกว่าของบริษัทคู่แข่ง และเร่งพัฒนาแหล่งน้ำมันใหม่ในประเทศนอก OPEC เป็นต้น ผู้จัดการ Shell มองเห็นตัวเองกำลังเข้าสู่ยุคใหม่ที่อุปทานขาดแคลน อัตราการเติบโตต่ำ และราคาไม่คงที่ เพราะเขาคิดว่า ทศวรรษนี้จะเป็นทศวรรษที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พวกเขาตอบสนองเหตุการณ์อย่างมีประสิทธิภาพและ Shell ที่ค้นพบพลังจากการบริหารภาพปรากฏในจิต (Senge, 1990 :180)

การมีรูปแบบความคิด การเข้าใจเหตุการณ์ ความเชื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีการตรวจสอบจากตัวเอง อาจนำมาซึ่งการกระทำที่ก่อความล้มเหลวเหมือนกับกลุ่มบริษัทผลิตรถยนต์อเมริกาที่ได้ยกตัวอย่างมา แต่หากนำรูปแบบความคิดมาตรวจสอบ เทียบกับสถานการณ์จริงในปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต และคิวิวิธวาทศาสตร์ที่เหมาะสมอย่าง Shell ทำก็จะปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์และส่งผลให้งานของตนประสบความสำเร็จได้

2.3 ภาพปรากฏในจิต ด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนไทย

ภาพปรากฏในจิต เป็นรูปแบบวิธีคิดของบุคคลซึ่งเปรียบเสมือนเป็นภาพปรากฏในจิต ซึ่งหากเป็นรูปแบบวิธีคิดของคนส่วนใหญ่ในสังคม ก็จะอยู่ในรูปของแบบจำลองทางวัฒนธรรม (Cultural Models) ที่ Opart Panya & Sorot Sirisai (2003) ได้นำเสนอเรื่องแบบจำลองทางวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยไว้ดังนี้

ชนชั้นกลางที่อยู่เมืองมีการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ตอบสนองต่อปัญหาที่พวกเขาต่อสู้อย่างแข็งแกร่งนัก ในปัจจุบันมีนักธุรกิจทั้งชายและหญิงที่ส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในเมือง แต่กระแสการตอบรับที่รุนแรงกลับอยู่กับประชาชนระดับรากหญ้า คนท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนที่แสดงตัวให้สาธารณชนได้ตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม (Quinn, 1997; Narintarangkul Na Ayudhaya, 1997 อ้างถึงใน Panya, O. & Sirisai, S., 2003)

ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ความหมายของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไปตามโลกรอบตัวของเขา ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานที่ที่เขาอาศัย โลกที่ชาวบ้านรากหญ้าและผู้นำองค์กรพัฒนาเอกชน คือ โลกธรรมชาติ

ในขณะที่ประชาชนเมืองและผู้มีการศึกษาที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สร้างจากมนุษย์ จะมองว่าธรรมชาติมีส่วนของความเป็นชนบท และมีความป่าเถื่อนอยู่ในตัว เขารับรู้สิ่งแวดล้อมในฐานะของความทันสมัยและเป็นโลกที่พัฒนาแล้ว (Panya, O. & Sirisai, S., 2003: 7)

ชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนมีแบบจำลองทางวัฒนธรรมเรื่องธรรมชาติว่าเป็นหนึ่งเดียวที่มนุษย์และธรรมชาติปรากฏผ่านการเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณ กายภาพ และอารมณ์ ความเป็นหนึ่งเดียวถูกให้ความหมายแคบลงว่าเป็นโลกเล็กที่อยู่รอบตัวเราที่ให้อาหารและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ธรรมชาติเป็นระบบที่มีความกลมกลืนและสมดุล มนุษย์เป็นส่วนเล็กๆ ของโลกที่ซับซ้อนสูงแต่ขึ้นกับการพัฒนาปัญญาและความฉลาด จะผลักดันธรรมชาติสู่ความกลมกลืนและภาวะสมดุล ความสัมพันธ์ของเรากับธรรมชาติเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน มีลักษณะเชื่อมโยงกับจิตใจ อารมณ์ และคุณธรรม ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวไว้ว่า “จิตใจที่ผิด นำสู่สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม” (Panya, O. & Sirisai, S., 2003: 7)

ส่วนกลุ่มที่มีความรู้สูงและอาศัยในเมือง โลกที่เขาอยู่ต่างกับคนอยู่ชนบท เขามองโลกว่าเป็นภาวะที่ทันสมัย ความหมายของสิ่งแวดล้อมคือ ส่วนย่อยของธรรมชาติหรือที่อาศัยของมนุษย์ซึ่งสามารถขยายหรือเปลี่ยนรูปได้ ธรรมชาติจะถูกมองว่าเป็นอีกโลกหนึ่ง เมื่อเทียบกับชาวชนบทแล้วชาวชนบทจะรู้สึกถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวทันที เมื่อมีการกระทบต่อสุขภาพและถิ่นที่อยู่ของพวกเขา (Panya, O. & Sirisai, S., 2003: 7)

ในหนังสือเรื่อง *Environmental Values in American Culture* ของ Kempton, et al., (อ้างถึงใน Panya, O. & Sirisai, S., 2003) บอกว่ามีคุณค่าความหมาย 3 ชุดที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของ Environmentalism ในสังคมอเมริกา คือ 1. ศาสนาและคุณค่าทางจิตวิญญาณ ที่มีฐานจากการสอนศาสนาและความเชื่อทางจิตวิญญาณ 2. คุณค่าในมุมมองที่เห็นมนุษย์เป็นศูนย์กลางโดยเฉพาะในเรื่องผลประโยชน์ซึ่งหมายความว่าความรวมถึงสุนทรียภาพด้วย และเป้าหมาย 3. คุณค่าทางการให้ชีวภาพเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเน้นที่สิทธิและคุณธรรมของธรรมชาติ

เมื่อวางคุณค่าความหมาย 3 ชุดนี้เป็นพื้นฐาน เราพบได้ว่าแบบจำลองทางวัฒนธรรมไทยเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อคุณค่าของมนุษย์ เป็นแหล่งอาหารสังคม วัฒนธรรมที่ดี และการเป็นอยู่อย่างมีความสุข มุมมองเชิงชีวภาพก็พบในนักอนุรักษ์รุ่นเยาว์ที่สะท้อนว่า “มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ” ธรรมชาติและมนุษย์เหมือนปลากับน้ำและเราควรมองธรรมชาติด้วยความเคารพและขอบคุณ ซึ่งเป็นภาพในจิตที่ไม่ต่างจากคนอเมริกัน มีหลักฐานว่าคุณค่าทางจิตวิญญาณ ศาสนามีบทบาทส่วนหนึ่งในการให้ความหมายของธรรมชาติในกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยในชนบท โดยเฉพาะกรณีของกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมระดับรากหญ้าใช้พิธีการและแนวปฏิบัติของศาสนาพุทธในการรักษาป่าชุมชนซึ่งประสบความสำเร็จในหลาย ๆ กลุ่ม และมีอีก

จำนวนมากที่สามารถรักษาในระดับลุ่มน้ำด้วย ทำให้เห็นชัดเจนว่าคุณค่าทางศาสนาที่ตั้งบนฐานของ พุทธศาสนาสายเถรวาทเป็นการดำรงชีวิตที่อ่อนโยน ไร้ความเห็นแก่ตัวและพัฒนาปัญญา รวมถึง ศาสนาอิสลาม คุณค่าเชิงศาสนาจะปรากฏในความหมายของธรรมชาติในกลุ่มคนชนบท หากแต่ว่า มิได้อยู่ในคนเมืองและประชากรที่มีการศึกษาสูง (Panya, O. & Sirisai, S., 2003: 8)

ส่วนกลุ่มเมือง ความเชื่อทางศาสนาและคุณค่าต่าง ๆ มีบทบาทน้อยในการขับเคลื่อน กระแสนุรักษ์ สำหรับพวกเขาแล้วสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับการอธิบายด้วยวิทยาศาสตร์เท่านั้น ซึ่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมและสื่อมวลชน แสดงภาวะไม่แน่นอนเมื่อต้องแก้ไขปัญหามลภาวะโลก ร้อน ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปว่าทั้ง 2 อาชีพต้องอาศัยแหล่งความรู้ที่หลากหลายอย่างมาก และขาด ความรู้สึกสัมผัสและการตัดสินใจในการตอบสนองต่อประเด็นสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่กระทบ สิ่งแวดล้อมนั้น เมื่อถามว่าบุคคลพิจารณาตัวเองว่าเป็นนักสิ่งแวดล้อมด้วยอะไร ส่วนใหญ่ตอบว่าคือ การมีความรู้ทางสิ่งแวดล้อม จากตรงนี้ไม่ใช่กรณีของการขาดความตระหนักและตื่นตัวทาง สิ่งแวดล้อม แต่เป็นการขาดความมั่นใจในตัวเอง เป็นได้ว่าการขาดทางเลือก “ระบบความคิด ท้องถิ่น-การรวบรวมความคิด คุณค่า ความเชื่อและการมองโลก” (Capra 1994 อ้างถึงใน Panya, O. & Sirisai, S. 2003)ซึ่งดิ่งลึกในความเข้าใจถึงความหนักหนาสาหัสของปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ส่วน ใหญ่กลุ่มเป้าหมายที่ถูกสัมภาษณ์ในภาคเมือง มองว่าเขาเป็นผู้ถูกกระทำมากกว่าเป็นผู้นำการกระทำ จึงเป็นแนวทางบอกถึงสาเหตุว่าทำไมการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมภาคเมืองจึงไม่แข็งแกร่งและ ตื่นตัวอย่างเช่นการต่อสู้ของชาวบ้าน (Panya, O. & Sirisai, S. 2003: 8-9)

กรณีของไทยแตกต่างกับอเมริกาในเรื่องการใช้ แบบจำลองทางวัฒนธรรมของความคิด เชิง สิ่งแวดล้อมที่ Kempton, et al., (1996 อ้างถึงใน Panya, O. & Sirisai, S. 2003: 74) ได้ บอกว่าคนอเมริกันมีความคิดเชิงสิ่งแวดล้อมเพียง 1 เดียว ในขณะที่ไทยมีแบบจำลองทางวัฒนธรรม 2 อย่างที่ต่างกัน คือความคิดของประชาชนภาคเมืองกับความคิดภาคชนบทหรือส่วนกลางกับรอบ นอก ความคิดเชิงสิ่งแวดล้อมไม่ได้มีต้นกำเนิดความรู้และเหตุผลจากแหล่งเดียว ผู้มีความคิดแนวใด ก็จะใช้วัฒนธรรมนั้นตีความและรับรู้โลก และกระทำไปตามที่เขาคิด การใช้รูปแบบความคิดเดียว (เช่น กำหนดให้วิทยาศาสตร์มีความถูกต้องเหนือความรู้ท้องถิ่น) ดังเช่น ในกรณีของไทย นำไปสู่ กระแสสิ่งแวดล้อมอันอ่อนแอ คนรู้และตื่นตัวต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ขาดความมั่นใจในการ กระทำ ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ถูกมองว่ามาจากภายในแต่มาจากคนอื่นที่อยู่ข้างนอกที่ใดที่หนึ่ง (Panya, O. & Sirisai, S. 2003: 16)

สิ่งแวดล้อมและกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการในการจัดรูป ความคิดและความรู้ที่ ซับซ้อน ไม่เพียงเกี่ยวกับโลกที่เราอาศัยแต่เกี่ยวกับที่เราระบุถึงการคงอยู่ทาง สังคมอย่างไร งานนี้ปรากฏความรู้ 2 รูป ในการตีความ 2 โลกที่ต่างกัน สะท้อนช่องว่างที่ห่างกัน

มาก ระหว่างภาคเมืองกับภาคชนบท ซึ่งบางทีก็อยู่ตรงข้ามกัน เช่นนักวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญบอกว่าสิ่งแวดล้อมอธิบายได้ด้วยวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ผู้นำชุมชนไม่คิดอย่างนั้น “สิ่งแวดล้อมไม่ได้เป็นวิทยาศาสตร์ทั้งหมดแต่เป็นเรื่องของชีวิต” (Panya, O. & Sirisai, S. 2003: 16) จากมุมมองนี้ความสามารถของเราที่จะทำงานร่วมกัน อนุญาตให้ภาคปัจเจกได้เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนความคิด ย่อมจะเป็นการทำทลายอย่างยั่งยืนของกระแสสิ่งแวดล้อมยุคนี้ (Panya, O. & Sirisai, S. 2003: 16)

โดยสรุปแล้วสิ่งที่ Opart Panya และ Solot Sirisai (2003: 1) ได้บอกไว้ในผลการศึกษาก็คือ ในสังคมไทย ประชาชนพัฒนา Cultural Models ไม่ได้กำหนดความหมายของสิ่งแวดล้อมโดยตรง แต่เป็นการสะท้อนมุมมอง 2 อย่างของสิ่งแวดล้อมมากกว่า โดยที่ประชาชนที่อยู่ชนบท ใช้องความรู้ท้องถิ่นเป็นแนวทางโดยมีศาสนาและความเชื่อด้านจิตวิญญาณเพื่ออธิบายโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่วนประชาชนที่มีฐานด้านเมืองจะใช้ความทันสมัย และประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการมองปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง แต่ทว่าคนไทยทั่วไปขาดความมั่นใจในความสามารถของตัวเอง ขาดความรับผิดชอบ รู้สึกว่าการกระทำทางสิ่งแวดล้อมอยู่นอกเหนือความรับผิดชอบในระดับส่วนบุคคล และเป็นหน้าที่ของผู้นำในเขตเมือง และผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมที่ควรจะมาแก้ไข เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ขบวนการสิ่งแวดล้อมไทย ก็ไม่ควรกำหนดให้มีแบบจำลองทางวัฒนธรรมเพียงอันเดียวอยู่เหนือกว่าแบบอื่น ๆ แต่อนุญาตให้แต่ละคนเรียนรู้ที่จะเลื่อนภาพปรากฏในจิตใจเรื่องโลกที่เขาอาศัยอยู่

รูปแบบความคิดด้านสิ่งแวดล้อมของคนไทยจึงมีฐานจาก 2 อย่าง คือ 1. การมีเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง (Technocentric) ที่เป็นมุมมองของประชาชนภาคเมือง และ 2.ความเชื่อในด้านจิตวิญญาณ และศาสนา อันเป็นมุมมองของประชาชนท้องถิ่นรอบนอก และเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องแบบจำลองทางวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น จึงขยายมาสู่ขอบเขตในระดับทวีป ว่าจะมีผลเช่นเดียวกันกับ แบบจำลองทางวัฒนธรรมในประเทศไทยหรือไม่

2.4 ภาพปรากฏในจิต ด้านสิ่งแวดล้อมในเอเชีย

2.4.1 Cultural Models ด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนในประเทศต่าง ๆ แถบเอเชีย

A.Terry Rambo (ม.ป.ป.:1-6)ได้เปรียบเทียบว่าพลเมืองในแต่ละประเทศมี Cultural Models ที่เหมือนกัน ดังนี้

2.4.1.1 ตรงข้ามกับประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ Kempton, et al.,(อ้างถึงใน Rambo, n.d.)พบว่าชาวอเมริกาแบบจำลองทางวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันเพียงหนึ่งเดียว ในฮ่องกงประชาชนส่วนใหญ่ใช้มุมมองปกติด้านธรรมชาติ องค์ประกอบของโลกที่มีมนุษย์เป็น

ศูนย์กลางและความเลื่อมของสิ่งแวดล้อมเป็นผลต่อความเป็นอยู่ของคนแต่ไม่ชัดเรื่องการเกิดแนวคิดของสิ่งแวดล้อมด้านหน้าที่ ในไทยมีแบบจำลองหลายแบบ ที่ต่อสู้กันเองและไม่มีแบบจำลองใดเด่น

2.4.1.2 ทั้งหมดรับรู้สิ่งแวดล้อมเป็นพื้นที่ใกล้ตัว มีส่วนน้อยที่คิดในระดับชาติ ภูมิภาค หรือระดับโลก

2.4.1.3 เงื่อนไขของอากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด และการกำจัดขยะของท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่ชาวญี่ปุ่นและฮ่องกงตอบ ชาวฮ่องกงยกมลภาวะทางเสียง การทำลายห้องน้ำสาธารณะและทิ้งขยะบนถนนเป็นตัวอย่างของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในประเทศไทยผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่าการทำลายป่าไม้และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่วนเวียดนามก็เห็นว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลงก็เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ มีเพียงผู้ให้สัมภาษณ์บางคนโดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมบอกว่าระบบนิเวศธรรมชาติและการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ (การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ) เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม

2.4.1.4 ชาวบ้านธรรมดาที่ตอบคำถาม โดยเฉพาะไทยกับเวียดนามมักจะไม่ว่าความหมายเป็นทางการของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” (เป็นคำใหม่ของไทยกับเวียดนาม) แต่พวกเขาเข้าใจแนวคิดได้เพราะเป็นภาษาที่พูดกันทั่วไป

2.4.1.5 ผู้ตอบคำถามไม่ได้มีความรู้ที่มั่นคงทางด้านวิทยาศาสตร์ในการเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อม ในญี่ปุ่น เช่นประชาชนทั่วไปรับรู้ความเสี่ยงของไดออกซินมากกว่าที่นักวิทยาศาสตร์รับรู้ ในประเทศไทยผู้ตอบคำถามอธิบายภาวะโลกร้อนว่ามาจากการทำลายป่า

2.4.1.6 ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่ ยกเว้นปัจเจกบุคคลบางท่านในประเทศไทย ไม่แสดงความตระหนักว่าการกระทำของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของความสมดุลทางธรรมชาติ

2.4.2 เนื้อหาที่ประชาชนตระหนักเกี่ยวกับสถานะแวดล้อม

Rambo (ม.ป.ป.: 1-5) กล่าวว่าความตระหนักเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมได้แพร่หลาย ผู้ตอบคำถามทั้ง 4 ประเทศ ตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งที่น่าสนใจคือประชาชนทั่วไปก็คล้ายกับชนชั้นนำที่แสดงออกทางด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่แสดงความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม ความลึกของความตระหนักก็มักจะจำกัด ภาวะสิ่งแวดล้อมไม่สำคัญนักเมื่อเทียบกับการใช้ชีวิตหรือความกังวลที่มีในแต่ละวัน

คนส่วนใหญ่ของญี่ปุ่นกับไทยเชื่อว่าคนอื่นๆในประเทศของตนก็ตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมเหมือนกัน แต่ในฮ่องกงบอกว่าตระหนักในระดับบุคคล แต่คนอื่นๆทั่วไป หรือกระทั่ง

ครอบครัวของเขา เพื่อน เพื่อนบ้านหรือนักธุรกิจจะไม่มีตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมเลย ในขณะที่เวียดนาม ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่บอกว่าครอบครัวและเพื่อนๆ ของเขาก็ตระหนักในสิ่งแวดล้อมเช่นกันแต่มีข้าราชการบางคนที่ไม่ตระหนัก ส่วนนักธุรกิจไม่ตระหนักเลย

2.4.3 สาเหตุที่ทำให้ประชาชนตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม

โดยทั่วไป ผู้คนในประเทศที่ศึกษาก็มีความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมเนื่องจากเหตุผลส่วนตัวมากกว่าความตระหนักที่มาจากพื้นฐานที่ยิ่งใหญ่ในการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสังคมหรือธรรมชาติ ลักษณะหลักๆ มีดังนี้

2.4.3.1 ความสบายส่วนตัว สุขภาพ และคุณภาพชีวิตเป็นสาเหตุหลักที่ผู้ตอบคำถามได้ตระหนักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น สาเหตุที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมมาจากการมองว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric)

2.4.3.2 มีผู้ตอบคำถามบางคนที่ไม่ตระหนักว่าการปกป้องระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมหรือการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ต่างๆ เป็นความชอบส่วนตัวผู้ตอบคำถามในประเทศไทยและเวียดนามที่แสดงความตระหนักเกี่ยวกับการทำลายป่าไม้ มองว่าสิ่งนี้เป็นปัญหาเพราะเป็นแหล่งอาหารและทรัพยากรอื่นๆ เขาไม่แสดงเหตุผลที่เห็นว่านิเวศเป็นศูนย์กลาง (Ecocentric) ในการปกป้องสิ่งแวดล้อม

2.4.3.3 ในประเทศเอเชียทั้ง 4 ประเทศ พบว่าศาสนาและเหตุผลด้านศีลธรรมในการปกป้องสิ่งแวดล้อมเช่นคนควรอาศัยร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนเพื่อศีลธรรม ถูกกล่าวถึงน้อยมาก เหตุผลทางจิตวิญญาณในการปกป้องธรรมชาติมีแต่ผู้ตอบคำถามในประเทศไทย ที่แนะนำว่าธรรมชาติและสังคมไม่สามารถอยู่ได้หากปราศจากกันและกัน ดังนั้นสายใยศีลธรรมต้องปรากฏระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในทางตรงกันข้าม Kempton et al.(1996 cited by Rambo, n.d.) พบว่าคนส่วนใหญ่ของอเมริกาเห็นว่าศีลธรรมและคุณค่าทางศาสนาจะอยู่เป็นศูนย์กลางของความรับผิดชอบในการปกป้องสิ่งแวดล้อมของเขา การค้นพบนี้กลับกันกับมุมมองทางตะวันออกที่เน้นด้านจิตวิญญาณ และตะวันตกที่เป็นวัตถุนิยม อย่างไรก็ตาม ได้แนะนำชาวอเมริกามักจะแสดงคุณธรรมในการเชื่อมต่อกับธรรมชาติมากกว่าชาวเอเชีย พวกเขาจึงใช้คำศัพท์ทางศาสนาสนับสนุนในการสร้างวาทกรรมสาธารณะ (Rambo, n.d.:1-5)

ภาพปรากฏในจิต ด้านสิ่งแวดล้อมในเอเชีย คนส่วนใหญ่มีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมและมักจะมองที่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง เนื่องจากการตอบคำถามเรื่องความตระหนักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นเน้นความสบายส่วนตัว สุขภาพ และคุณภาพชีวิตเป็นสาเหตุหลักในการปกป้อง

สิ่งแวดล้อม ซึ่งต่างจากชาวตะวันตก ที่จะมีมุมมองในเชิงนิเวศเป็นศูนย์กลางในการรักษาสิ่งแวดล้อม

2.5 ชนชั้นกลาง

เพื่อความเข้าใจในเรื่องชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มสร้างกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในตะวันตก ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมากในสร้างความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาสำหรับประเทศไทยว่าชนชั้นกลางจะสามารถผลักดันให้เกิดกระแสเหล่านี้ได้หรือไม่ ในที่นี้จะได้เริ่มจากการศึกษาเรื่องชนชั้นกลางในประเทศไทยซึ่งมีความหมายและความสามารถในการผลักดันนโยบายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยดังนี้

2.5.1 ความหมายของ “ชนชั้นกลาง”

นิยามของชนชั้นกลาง ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536: 73-75) ใช้กรอบการวิเคราะห์ของสำนักนีโอมาร์กซ์สม์ในการนิยาม “ชนชั้นกลาง”ว่า ประกอบด้วยคนงานคอปกขาวหรือคนงานที่ไม่ใช้แรงงาน และผู้ผลิตขนาดเล็กในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ คนกลุ่มนี้จะอยู่ระหว่างนายทุน ผู้ใช้แรงงานและชาวนา นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 อ้างถึงใน สังคีต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536) มีความเห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นกลางเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์เพราะบทบาททางประวัติศาสตร์ของชนชั้นกลาง ชนชั้นกลางในตะวันตกประกอบด้วยนายทุน ผู้ประกอบอาชีพระดับสูง และคนงานคอปกขาว ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการพัฒนาทุนนิยมและเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองในสังคมทุนนิยม และในเอเชียชนชั้นกลางได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้นมาก นิธิแบ่งชนชั้นกลางใหม่ออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ 1. นักธุรกิจซึ่งความมั่งคั่งของพวกเขาถูกกำหนดโดยระบบตลาด 2. ผู้ประกอบอาชีพชั้นสูง และคนงานคอปกขาว ผู้ซึ่งอาศัยทักษะความชำนาญเฉพาะตัวทำให้ตนเองก้าวหน้าในหน้าที่การงาน นิธิยังแบ่งกลุ่มนักธุรกิจออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ นักธุรกิจในเมืองหลวงและนักธุรกิจต่างจังหวัด

นักธุรกิจในเมืองหลวง เข้ามามีบทบาทสำคัญทางการเมืองนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1970 ซึ่งเป็นผลพวงมาจากความต้องการทรัพยากรที่มากขึ้น และการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งขึ้นของคนกลุ่มนี้ นักธุรกิจในเมืองหลวงมีความแข็งแกร่งและมีการรวมกลุ่มที่ดีพอ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือต่อรองกับกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันนักธุรกิจในต่างจังหวัดก็มีอำนาจต่อรองในทางเศรษฐกิจและการเมืองสูงขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ความสามารถของพ่อค้าท้องถิ่นในการเพิ่มบทบาทของตนเองในระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้นๆ ให้มีมากขึ้น (สังคีต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536: 17-18)

2.5.2 ความสนใจทางการเมืองของ “ชนชั้นกลาง” อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสังคม

ในด้านความสนใจทางการเมืองของ “ชนชั้นกลาง” นั้น นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 อ้างถึงใน สังคีต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536) มีความเห็นว่าชนชั้นกลางเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาแบบทุนนิยม ชนชั้นกลางแตกต่างจากชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เนื่องจากการเกิดขึ้นใหม่ของคนกลุ่มนี้ มีความเป็นอิสระจากชนชั้นปกครองในอดีต และไม่มีความสัมพันธ์กับสังคมชนบทแบบดั้งเดิม วัฒนธรรมของชนชั้นกลาง ไม่ได้ถูกหล่อหลอมมาจากความสัมพันธ์ดั้งเดิม วัฒนธรรมชุมชน ระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ และสังคมที่มีการแบ่งชั้นการปกครองแบบสังคมในชนบท ชนชั้นกลางเป็นอิสระจากระบบดังกล่าว เนื่องจากบทบาทของชนชั้นกลางในระบบการผลิตมีความเชื่อมโยงกับระบบตลาดโดยตรง ชนชั้นกลางสามารถดำเนินงานได้ด้วยกำลังความสามารถของตน ซึ่งเป็นอิสระจากชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม โดยที่ลักษณะการดำเนินงานนี้จะขึ้นอยู่กับการทำสัญญาตกลงกัน และดำเนินไปตามหลักของกฎหมาย ซึ่งตรงกันข้ามกับการจัดการในระบบอุปถัมภ์และการปกครองที่แบ่งเป็นลำดับชั้นแบบดั้งเดิม

ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2536 อ้างถึงใน สังคีต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536) เห็นว่า ความสนใจของชนชั้นกลางค่อนข้างจะอยู่ในระดับสากล การประกอบอาชีพของพวกเขาจะต้องเกี่ยวข้องกับต่างประเทศค่อนข้างสูงในเรื่องของการลงทุน การศึกษา เทคโนโลยี และแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชนชั้นกลางชื่นชมการลงทุนจากต่างประเทศและยอมรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและแบบแผนการบริโภค

ในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมปี 2535 แสดงให้เห็นว่าชนชั้นกลางที่มีการศึกษาและผู้ผลิตรายเล็กมีบทบาทมากกว่าชนชั้นผู้ใช้แรงงานในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ประชาธิปไตย ที่เป็นเช่นนี้เพราะชนชั้นกลางมีจำนวนมากและมีบทบาททางเศรษฐกิจเหนือกว่าชนชั้นนำเดิม แม้ว่าชนชั้นกลางเป็นพลังที่สำคัญในการชุมนุมประท้วงจนถึงคืนวันที่ 17 พฤษภาคม แต่ก็ไม่สามารถสรุปได้ว่าเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ประสบความสำเร็จเนื่องจากพลังของชนชั้นกลาง แท้ที่จริงแล้วชนชั้นกลางเพียงแต่ช่วยสร้างให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นมาโดยฉวยโอกาสต่อในหลวง อันเป็นจุดเริ่มต้นในการนำไปสู่การชุมนุมประท้วง พวกเขามีส่วนสนับสนุนและสร้างแรงกดดันในการเคลื่อนไหวประท้วง และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงตั้งแต่กลางเดือนเมษายน จนกระทั่งเข้าสู่จุดวิกฤตในช่วงวันที่ 17 พฤษภาคม ชนชั้นกลางสามารถที่จะผลักดันให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองได้ เพราะคนกลุ่มนี้มีความได้เปรียบในด้านต่างๆ เช่น มีการศึกษาสูง สามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตย มีพลังต่อรองทางเศรษฐกิจในตลาด แรงงาน และอาศัยอยู่ใน

กรุงเทพฯ ซึ่งใกล้กับจุดศูนย์กลางของการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง (สังคิต พิริยะรังสรรค์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536: 20)

2.5.3 ลักษณะชนชั้นกลางในสังคมไทย

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536: 80-83) ได้วิเคราะห์ถึงชนชั้นกลางในสังคมไทยไว้ว่า ประการแรก ชนชั้นกลางเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เราเรียกว่า “พัฒนาการที่เหลื่อมล้ำ” ของวิถีการผลิตแบบทุนนิยม อาจเรียกได้ว่า ชนชั้นกลางไทยเป็นผลผลิตจากระบบการทางประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยมซึ่งมาจากข้างนอกและเริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่ พ.ศ.2500 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันของยุคอุตสาหกรรมใหม่ ชนชั้นกลางไทยบางกลุ่มเป็นผู้บริหารธุรกิจสมัยใหม่ บางกลุ่มอยู่ในระบบและกลไกของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการสร้างเงื่อนไขสำหรับการขยายวิถีการผลิตแบบทุนนิยมให้กระจายไปทั่วประเทศ พัฒนาการนี้ส่วนใหญ่อยู่ใต้เงาไม้ของเผด็จการทหารเกือบตลอดเวลา อาจกล่าวได้ว่าชนชั้นกลางคือตัวเชื่อมระหว่างศูนย์กลางทุนนิยมโลกกับทหารและประชาชนที่ยากไร้ท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำหลายรูปแบบ

ประการที่สอง ชนชั้นกลางไทยเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐ รัฐเป็นต้นตอสำคัญสำหรับการก่อตัวและพัฒนาการของชนชั้นกลาง เมื่อทุนนิยมขยายตัว สถาบันและรัฐก็ขยายตัวตามไปด้วย พร้อม ๆ กับกลุ่มชนที่เราเรียกกันว่า “ข้าราชการ” กลุ่มนี้เป็นชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ที่สุดกลุ่มหนึ่งของสังคมไทย และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นพลังที่หล่อหลอมรัฐไทย ให้มีลักษณะอำนาจนิยมและรวมศูนย์ภายใต้การประกาศอุดมการณ์ที่เรียกว่า “การพัฒนา” พร้อม ๆ กับท่องสูตร 3 สถาบัน และความมั่นคงของชาติ มองในแง่แล้ว รัฐไทยมีพลังอำนาจมากพอในการครอบงำผู้คนหลากหลายกลุ่ม ในชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงาน

ประการที่สาม ท่ามกลางการสะสมทุนที่ขยายตัว ความเจริญทางเศรษฐกิจได้ปรากฏขึ้นมา แต่ในขณะเดียวกัน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ความตึงเครียดทางสังคมและความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองก็ดำรงอยู่ด้วยพัฒนาการเช่นนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและการต่อสู้ในรูปแบบต่าง ๆ รัฐไทยมีหน้าที่จัดการกับวิกฤตการณ์เหล่านี้ โดยใช้ยุทธศาสตร์การควบคุมกดดันและครอบงำ ดังนั้น กลุ่มหนึ่งของชนชั้นกลางไทยจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อชนชั้นกลางกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งชนชั้นแรงงานและชาวนาชาวไร่ ในการวิเคราะห์ชนชั้นกลางไทย เราจำเป็นต้องมองสถานการณ์ที่ขัดแย้งทางชนชั้นแบบนี้ นอกจากจะมองบทบาทหน้าที่ของชนชั้นกลางกลุ่มต่างๆ แล้ว ยังจะต้องมองว่าเหนือชนชั้นกลางยังมีอีกชนชั้นหนึ่งที่มีอำนาจ ในขณะเดียวกันชนชั้นกลางก็มีอำนาจเหนือชนชั้นแรงงาน และชาวนาชาวไร่ผู้ยากไร้ด้วย

ในระยะหลัง ๆ จะเห็นได้ว่าท่ามกลางการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกและระบบทุนนิยมในยุคใหม่ บางกลุ่มของชนชั้นกลางเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการแพร่กระจายของวิถีชีวิตแบบทุนนิยมในขณะเดียวกันกลุ่มเหล่านี้ของชนชั้นกลาง เริ่มเข้าไปแสวงหาอำนาจทางการเมืองมากขึ้นโดยผ่านระบบพรรคการเมือง เพื่อที่จะสร้างเงื่อนไขที่สำคัญในการประกันเสถียรภาพให้แก่ธุรกิจที่ขยายตัว ในสถานการณ์เช่นนี้กลุ่มต่าง ๆ ของชนชั้นกลางเริ่มมีการพัฒนา “นโยบาย” และ “อุดมการณ์” ของตนเองให้ปรากฏเด่นชัด เพื่อบรรลุผลประโยชน์ของกลุ่มตน และเพื่อรักษาอำนาจที่มีเหนือชนชั้นแรงงานชาวนาชาวไร่ด้วย นั่นหมายความว่าท่ามกลางความเจริญทางเศรษฐกิจ ชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยไม่ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นเลย

ถ้าแนวโน้มนี้ยังคงอยู่ต่อไป เป็นการยากที่จะหวังให้ชนชั้นกลางเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคม ไปในทิศทางที่สนองความต้องการและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งเป็นแรงงานกรรมกรชาวเมือง ผู้ยากไร้ และชาวนาชาวไร่ จากที่สังคิดและผาสึก ได้กล่าวมา หากชนชั้นกลางมีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นหลักแล้ว การเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่เป็นประโยชน์กับชนชั้นล่างก็เป็นไปไม่ได้ยาก

2.5.4 อาชีพของชนชั้นกลางไทยสมัยใหม่

จะมีกลุ่มชนหลายกลุ่มมีบทบาทมากขึ้นอย่างเด่นชัดในการกำหนดทิศทางเศรษฐกิจการเมืองของสังคมไทย เราอาจเรียกกลุ่มเหล่านี้ได้ว่า “ชนชั้นกลางใหม่” ซึ่งเราหมายถึงกลุ่มชนที่กำเนิดมาและขยายตัวพร้อมๆ กับระบบทุนนิยมสมัยใหม่ อันเป็นระบบที่ผูกพันกับทุนนิยมโลก (สหรัฐฯ ยุโรปและญี่ปุ่น) บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่ที่ชัดเจนในการส่งเสริมกระบวนการสะสมทุน ได้แก่

- การควบคุมดูแลกระบวนการแรงงาน และบริหารงาน การสะสมทุน เช่น นักบริหารระดับสูง ผู้จัดการ ผู้อำนวยการฝ่าย ฯลฯ
- การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตด้านเทคนิค เช่น นักวิชาการทั่วไป นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร นักวิจัย ฯลฯ
- การบริหารด้านการเงินการตลาด เช่น ผู้มีอาชีพทางการตลาด การเงิน การธนาคาร การบัญชี การประกันภัย ฯลฯ
- การผลิตและโฆษณาตามอุดมการณ์ทุนนิยม เช่น ครู อาจารย์ ปัญญาชน ผู้ทำงานด้านสวัสดิการสังคม สื่อมวลชน งานวัฒนธรรม

- การควบคุมของกลไกรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ข้าราชการที่ทำงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจการค้า การส่งออก การลงทุน การคลัง ธนาคารกลาง ฯลฯ

บุคคลเหล่านี้คือสมาชิกของชนชั้นกลางใหม่ที่แท้จริง ซึ่งจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2536: 83)

2.6 ชนชั้นกลางไทยกับความเคลื่อนไหวต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ความเห็นในเรื่องชนชั้นกลางไทยกับการตระหนักและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น ถูกมองว่าชนชั้นกลางไทยโดยเฉพาะ “คนเมือง” จะมีบทบาทน้อยกว่าชนบท และการแก้ไขปัญหาจะมุ่งสู่ระดับส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ดังเช่นงานของ Hirsch (1997: 31) ได้กล่าวว่า พลังในการผลักดันของชนชั้นกลางต่อประเด็นสิ่งแวดล้อมนั้นมีแนวโน้มมุ่งสู่ความเป็นส่วนตัวมากกว่าที่จะต่อสู้เปลี่ยนแปลงในระดับการเมืองและสังคม เช่น ถมที่ดินให้สูงสำหรับสร้างบ้านหรือสร้างเขื่อนกั้นน้ำรอบบ้านเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม หรือใช้รถยนต์ราคาแพงเพื่ออำนวยความสะดวกในช่วงจราจรติดขัด ใช้เครื่องปรับอากาศป้องกันอากาศเสีย ซึ่งเป็นการตอบสนองในระดับปัจเจกนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ ส่วน Gadgil & Guha (1994 : 130 อ้างถึงใน Hirsch ,1997) บอกว่ากระแสมลภาวะเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมีฐานมาจากการต่อสู้ในการใช้ชีวิตของคนจนในชนบทมากกว่าสุนทรียภาพของชนชั้นกลาง สำหรับ Quinn (1997 อ้างถึงใน Panya, O. & Sirisai, S., 2001) และ Naristaranghil Na Ayudhaya (1997 อ้างถึงใน Panya, O. & Sirisai, S., 2001) กล่าวว่า ชนชั้นกลางที่อยู่เมืองมีจิตสำนึก ด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ตอบสนองอย่างเข้มแข็งต่อปัญหาเท่าใดนัก แต่กระแสดูแลที่รุนแรงอยู่กับประชาชนรากหญ้า คนท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งหมดได้สนับสนุนข้อเสนอที่ว่า สำหรับประเทศไทยแล้วประชาชนเมืองที่ส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลางมีการตอบสนองด้านสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าประชาชนรากหญ้าที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งเมื่อเทียบกับกระแสมลภาวะเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมทางตะวันตกแล้วมักจะมีชนชั้นกลางเป็นผู้ตอบสนองมากกว่า ประเด็นดังกล่าว จะถูกค้นคว้าและตรวจสอบเพื่อนำมาถกเถียงกับข้อสรุปเบื้องต้นดังกล่าวโดยกรณีศึกษาในครั้งนี้

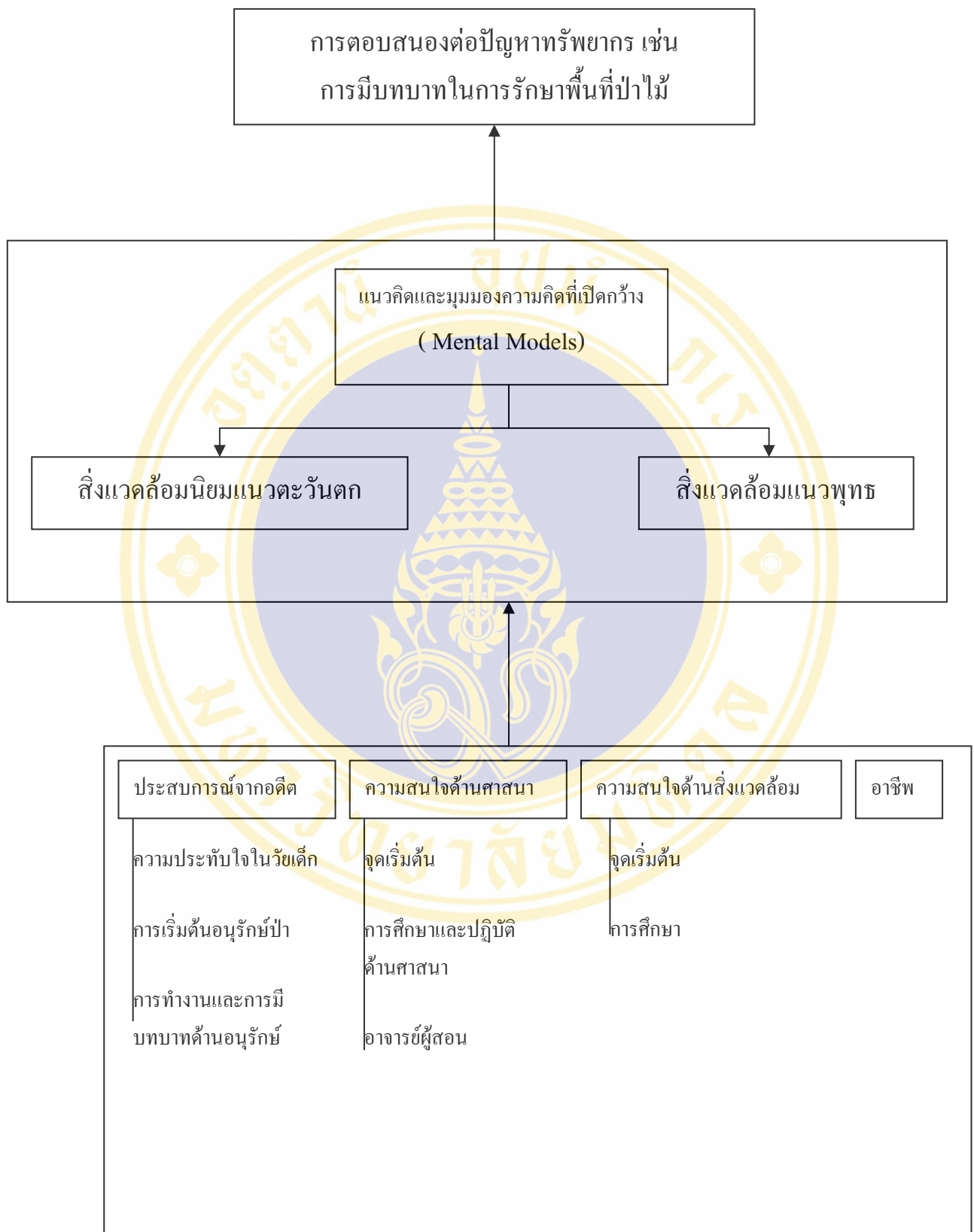
บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้หาภาพปรากฏในส่วนลึกของจิตใจ อันเป็นข้อสรุป และแนวความคิดของกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ อีกทั้งบทบาทต่าง ๆ ในการรักษาป่า โดยใช้คอลัมน์ซ้าย หรือ The Left Hand Column การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) การตีความข้อมูล (Interpretation) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ในการวิเคราะห์ ข้อมูล โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาด้านแนวความคิดที่ทำให้กลุ่มประชาชนภาคเมืองเข้ามาสร้างกระแสความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งแนวความคิดได้ถูกแบ่งไว้เป็น 2 แนวกว้าง ๆ ในเชิงความคิด คือ แนวสิ่งแวดล้อมนิยมแบบตะวันตก แนวสิ่งแวดล้อมนิยมแบบพุทธและเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสะท้อนออกมาผ่านทัศนคติต่อชีวิต ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีฐานจากการศึกษาประสบการณ์ ความสนใจในด้านต่าง ๆ ฯลฯ และก่อเป็นความตระหนักที่ทำให้กลุ่มประชาชนภาคเมืองได้ลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนั้นให้ลุล่วงไปได้ และบุคคลเหล่านี้มีกระบวนการการรวมตัวทำงานอย่างไร ทั้งที่แหล่งที่อยู่อาศัยทุกคนได้อยู่ในชุมชนเมือง แต่กลับมาสนใจร่วมกิจกรรมการรักษาป่าซึ่งอยู่ห่างไกลจากสถานที่อาศัยของประชาชนเหล่านี้ สิ่งที่น่าสนใจคือประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมาของบุคคลเหล่านั้นซึ่งส่งผลกับความคิดของตน ความคิดเช่นใดจึงส่งผลต่อการตัดสินใจและร่วมอนุรักษ์ป่าไม้

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 สิ่งที่ศึกษา

3.2.1 แนวความคิด ประสบการณ์ แรงผลักดัน บทบาท และกิจกรรมของประชาชนภาคเมืองที่รักษาพื้นที่ป่าไม้

3.2.2 บริบทต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนต่อการเกิดความเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในภาคเมือง เช่นสภาพฐานทรัพยากรป่าไม้

3.3 กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา

3.3.1 คณะกรรมการขององค์กรกองทุนเฟ้ระวังป่าเต้าดำ

3.3.2 พระสงฆ์ที่สำนักสงฆ์เต้าดำ

3.4 วิธีการศึกษา

3.4.1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเฟ้ระวังป่าของกลุ่มกองทุนเฟ้ระวังฯ จากหนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และงานวิจัยต่างๆ

3.4.2. การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าเต้าดำในช่วงเดือนมกราคม – พฤษภาคม 2546 โดยใช้ชื่อของเครือข่ายเฟ้ระวังป่าเต้าดำ ในภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลต่าง ๆ จำนวน 12 คน แยกเป็นชาย 7 คน หญิง 5 คน (โปรดดูตารางที่ 3-1)

3.4.2.1 คุณกัลยา มีแสง (นามสมมติ) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการอนุรักษ์และดูแลพื้นที่ป่าเต้าดำเป็นคนแรก โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ซึ่งในขณะนั้นการทำลายป่ายังไม่รุนแรงและพื้นที่ป่า เต้าดำก็อยู่ห่างไกล ยากแก่การเข้าถึง ในขณะที่ป่ารอบนอกก็ยังคงอุดมสมบูรณ์และง่ายต่อการตัดฟันมากกว่า คุณกัลยาเริ่มจากการดูแลด้วยตัวเอง ขยายสู่คนรอบข้างไม่ว่าจะเป็นครอบครัวและพันธมิตรต่าง ๆ ซึ่งทำให้ป่าเต้าดำยังคงอยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้

3.4.2.2 พระอาจารย์ขันติเตโมภิกขุ (นามสมมติ) ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ชุดงค์เข้ามาในป่าอุทยานแห่งชาติไทรโยค และเข้ามาถึงป่าเต้าดำด้วย ท่านได้เห็นสภาพป่าไม้ตั้งแต่สมัยยังสมบูรณ์ มาจนถึงช่วงที่ถูกถากถาง ทำให้ท่านเกิดความเสียดาย และเมื่อท่านชุดงค์มาถึงเต้าดำ ก็พบว่าสภาพป่ายังคงถูกรักษาไว้ในสภาพเดิมโดยกลุ่มครอบครัวของคุณกัลยา ก็รับนิมนต์ในการส่งพระเข้ามาชุดงค์ที่นี่ทุกปีและช่วยเหลือสนับสนุนในการตั้งสำนักสงฆ์เต้าดำเพื่อการดำเนินกิจของสงฆ์และการอนุรักษ์ป่าไม้ไปด้วยในตัว

3.4.2.3. คุณปราโมทย์ แก้วฤทัย (นามสมมติ) เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือคุณกัลยาในการดูแลป่า เป็นผู้อยู่ประจำในพื้นที่และอยู่เบื้องหลังในการดูแลเหมืองและสำนักสงฆ์ ที่สำคัญอีกคนหนึ่ง

3.4.2.4. คุณพัชรินทร์ แววงาม (นามสมมติ) เป็นบุตรสาวของคุณกัลยา เป็นผู้สนับสนุนคุณกัลยาที่สำคัญอีกเช่นกันแม้ว่าจะอยู่เบื้องหลัง เธอเป็นเจ้าของเหมืองแร่กัลยาคนปัจจุบัน และอยู่ในพื้นที่ป่าแห่งนี้มาได้ 13 ปีแล้ว

3.4.2.5. คุณชิษณุ ศิริจินดา (นามสมมติ) เป็นพันธมิตรจากภายนอกในฐานะนักวิชาการคนแรกที่เข้ามาช่วยเหลือทางด้านวิชาการและกำลังใจ เขาทำให้ป่าเต่าดำมีพื้นที่ในทางวิชาการว่าเป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญมากแห่งหนึ่งในประเทศไทย

3.4.2.6. คุณวันดี โชคดีอนันต์ (นามสมมติ) เป็นเพื่อนของคุณกัลยา เป็นศิษย์ของพระอาจารย์ขันติเตโม ชื่นชอบการทำงานมาก และให้ความสนับสนุนในการดูแลสงฆ์ในสำนักสงฆ์เต่าดำ โดยช่วยในการขักรบเข้าพื้นที่เพื่อส่งเสบียงให้สงฆ์เป็นครั้งคราว และเป็นสมาชิกในกลุ่มรักษ์เต่าดำมาตั้งแต่แรกอีกด้วย และยังคงทำหน้าที่เหล่านี้มาจนถึงปัจจุบัน

3.4.2.7. คุณอาทร วงศ์ปราชญ์ (นามสมมติ) เป็นนักวิชาการที่เข้าไปสนับสนุนการอนุรักษ์ป่าเต่าดำอีกท่านหนึ่งและเป็นตัวจักรสำคัญในการจัดกิจกรรมเดินตามธรรมสู่ผืนป่าตะวันตก ตั้งแต่ปี 2543 จนถึง 2546

3.4.2.8. คุณชลลดา วงศ์ปราชญ์ (นามสมมติ) เป็นผู้ชักนำคุณอาทรให้เข้าไปรู้จักสำนักสงฆ์แห่งนี้ และเป็นคณะกรรมการกลุ่มศึกษาธรรมชาติป่าเต่าดำ

3.4.2.9. คุณปริยกุล รุ่งคุณานนท์ (นามสมมติ) ผู้สนับสนุนในการจัดกิจกรรมเดินตามธรรมอีกท่านหนึ่ง

3.4.2.10. พระอาจารย์ธิตธัมโม (นามสมมติ) เจ้าอาวาสสำนักสงฆ์เต่าดำปัจจุบัน เคยติดตามพระอาจารย์ขันติเตโมเข้าเต่าดำตั้งแต่ช่วงแรก และเห็นความสมบูรณ์ของธรรมชาติมาตลอด

3.4.2.11. คุณพนกร โรจนาวิน (นามสมมติ) เป็นศิษย์ของพระอาจารย์ขันติเตโมเช่นกัน และช่วยดูแลสำนักสงฆ์ อุปัฏฐากพระและยังศึกษาเรื่องสัตว์ป่าภายในบริเวณสำนักสงฆ์อีกด้วย เป็นพันธมิตรคนสำคัญอีกคนที่ขาดไม่ได้

3.4.2.12. คุณอนิษฐ์ ศรีสังกร (นามสมมติ) เป็นนักวิชาการที่เข้าไปทำวิจัยในพื้นที่ป่าเต่าดำ และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเดินตามธรรมสู่ผืนป่าตะวันตก ตั้งแต่ปี 2543 จนถึงปัจจุบัน

เมื่อแบ่งแยกผู้ให้ข้อมูลหลักตามอาชีพ จังหวัดที่อาศัย และเพศ แล้ว ก็จะได้จำนวนต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 3-1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งตามอาชีพ จังหวัดที่อาศัยอยู่ และเพศ

อาชีพ, สถานะ	จำนวน	จังหวัดที่อาศัยอยู่	จำนวน	เพศ	จำนวน
นักธุรกิจ	2	กรุงเทพฯ	4	หญิง	5
พระสงฆ์	2	กาญจนบุรี	4	ชาย (รวมพระสงฆ์)	7
นักวิชาการ, ครู, อาจารย์	5	นครปฐม	2		
อิสระ	1	ไม่แน่นอน	2		
ผู้จัดการเหมืองแร่	1				
อุบาสิกา โยมอุปฐาก	1				
รวม	12		12		12

3.4.3 การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกรรมการกองทุนเฝ้าระวังฯ เช่น การประชุมวางแผน กิจกรรมการเดินเพื่อการเฝ้าระวังป่า ฯลฯ เพื่อมองปรากฏการณ์และเก็บรายละเอียดต่างๆ ในกระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม

3.4.4 แนวคำถามในการสัมภาษณ์

3.4.4.1 คำถามเพื่อใช้ค้นหาประสบการณ์ ความคิด ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ สภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมาย

- ความหมายของธรรมชาติ ป่าไม้
- วิธีที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม
- ประสบการณ์ที่มีต่อป่าไม้และส่งผลให้อนุรักษ์ป่าจนถึงปัจจุบัน

3.4.4.2 ถามกลุ่มเป้าหมายถึงบริบทแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีบทบาทรักษาพื้นที่ป่าไม้ เช่น อาชีพ การศึกษา ศาสนา ของกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นอย่างไร

3.4.4.3 สอบถามประสบการณ์ที่ผ่านมาของกลุ่มเป้าหมายในเรื่องการเข้าร่วมกลุ่ม และเครือข่าย เริ่มได้อย่างไร อะไรเป็นเหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมงาน

3.4.4.4 ถามในประเด็นการหาทางออกหรือทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน และที่เกิดขึ้นจากสภาพทรัพยากรที่เสื่อมโทรม

3.4.4.5 ถามประเด็นการมีบทบาทในการทำงานในด้านต่าง ๆ ภายในกลุ่ม

3.5 วิเคราะห์ข้อมูล

ในด้านแนวความคิด ความเชื่อ และความตระหนัก จะใช้ คอลัมน์ซ้าย (left hand column) ในการสืบหาความคิดโดยการตั้งประสบการณ์ที่กลุ่มเป้าหมายได้พูดออกมาใช้ การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) การตีความข้อมูล (Interpretation) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งการใช้ The Left Hand Column มีวิธีดังนี้

คอลัมน์ซ้ายเป็นเทคนิคที่ทำให้เห็นว่า Mental Models ของคนทำงานอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เห็นวิธีที่เราจะจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการเชื่อมต่อกับวิธีคิดและความรู้สึกจริง ๆ ของตัวเอง และป้องกันผลที่ไม่คาดไว้จากการทำงาน การทำแบบฝึกหัด คอลัมน์ซ้ายทำให้หลายคนเห็นว่า คนมี Mental Models อยู่ และ Mental Models นั้นก็มีพลัง และบางครั้งก็มีส่วนทำให้การบริหารงานผิดพลาด และบางที เขาเริ่มเห็นการเชื่อมโยงกับข้อสรุปของตัวเองอย่างตรงไปตรงมา (Senge, 1990: 195)

คอลัมน์ซ้ายมาจาก Christ Argyris และทีมงาน โดยเริ่มจากสถานการณ์เฉพาะที่เรามีปฏิสัมพันธ์กับบางคนที่เราารู้สึกไม่ค่อยดี โดยเฉพาะคนที่ไม่เรียนรู้หรือพัฒนาไปข้างหน้า เมื่อเขียนตัวอย่างที่แลกเปลี่ยนกันในรูปแบบทพุด จะเขียนบทสนทนาในหน้ากระดาษทางขวามือ ส่วนด้านซ้ายจะเขียนสิ่งที่เราคิด แต่ไม่ได้พูดออกมาระหว่างที่พูดคุยกัน ตัวอย่างเช่น ผู้เขียนจินตนาการว่าคุยกับเพื่อนชื่อ Bill ที่ร่วมทำโครงการด้วยกัน ในวันที่นำเสนอโครงการ ผู้เขียนไม่ได้เข้าร่วมด้วย และหลังจากนั้นก็ได้อินว่า ผลที่ได้รับนั้นแย่มาก จึงได้พูดกับ Bill ดังนี้

ผู้เขียน : การนำเสนองานเป็นอย่างไรบ้าง

Bill : ดี ฉันไม่รู้ มันเร็วไปที่จะพูด

ผู้เขียน : ดี แล้วคุณคิดว่า เราควรจะทำอย่างไรต่อ ฉันเชื่อว่าประเด็นที่เรานำเสนอ นั้นสำคัญมาก

Bill : ฉันไม่แน่ใจ ฉันได้แต่รอและดูว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

ผู้เขียน : คุณอาจจะถูกแต่ฉันคิดว่าเราต้องการจะทำอะไรมากกว่ารอเลย ๆ

(Senge, 1990: 195 –196)

เมื่อเอาบทสนทนา มาทำเป็นคอลัมน์ซ้าย ก็จะเป็นดังนี้

สิ่งที่นึกคิด	สิ่งที่พูด
ทุกคนพูดว่าการนำเสนอแย่มาก	ผู้เขียน : การนำเสนอเป็นอย่างไรบ้าง
เขาจะรู้ตัวหรือเปล่าว่ามันแย่มาก ไหน หรือว่าเขาไม่ตั้งใจที่จะ เผชิญหน้ากับมัน	Bill : ดี ฉันไม่รู้ มันเร็วไปที่จะพูด ผู้เขียน : ดี แล้วคุณคิดว่า เราควรจะทำอย่างไรต่อ ฉันเชื่อว่า ประเด็นที่เรานำเสนอนั้นสำคัญมาก
เขากลัวที่จะเห็นความจริง ถ้าเขามี ความมั่นใจ เขาจะเรียนรู้จาก สถานการณ์เช่นนี้	Bill : ฉันไม่แน่ใจ ฉันได้แต่รอและดูว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง
ฉันไม่เชื่อว่าเขาจะไม่รู้ว่าการ นำเสนอที่แย่ และมีผลต่อ ความก้าวหน้าของเรา ฉันต้องหาทางจุดไฟให้เขา	ผู้เขียน : คุณอาจจะถูกแต่ฉันคิดว่าเราต้องการจะทำอะไร มากกว่ารอเฉย ๆ

(Senge, 1990: 196)

การทำแบบฝึกหัดคอลัมน์ซ้ายอย่างที่ได้ยกตัวอย่างนี้ จะช่วยนำข้อสรุปที่ซ่อนอยู่ออกมาสู่ภายนอกและแสดงอิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมว่ามีที่มาอย่างไร เช่น จากตัวอย่างที่ยกมา ผู้เขียนได้สร้างข้อสรุปที่มีต่อ Bill ไว้ว่า เขาขาดความมั่นใจ โดยเฉพาะ การเผชิญหน้ากับการนำเสนอที่ไม่ดี และเขาขาดแรงกระตุ้น ซึ่งทั้ง 2 ข้ออาจมีความจริงบ้าง แต่ก็มีความพื้นฐานในบทสนทนาภายในและทั้ง 2 ก็มีอิทธิพลทำให้ผู้เขียนต้องปฏิบัติในสถานการณ์ ความเชื่อของผู้เขียนคือ Bill ขาดความมั่นใจ แสดงถึงสิ่งที่บังข้อเท็จจริงว่า ผู้เขียนได้ยืนยันว่าการนำเสนอแย่ ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้าพูดไปตรง ๆ Bill จะสูญเสียความมั่นใจที่เขา มี หรือเขาไม่สามารถเผชิญหน้ากับหลักฐาน ทำให้ผู้เขียนต้องพูดถึงการนำเสนอแบบอ้อม ความเชื่อเรื่อง Bill ขาดแรงจูงใจมาจาก เมื่อมีการพูดคุยว่าจะทำอะไรต่อ Bill ไม่บอกว่าจะทำอะไรที่ชัดเจน แม้ว่าผู้เขียนจะถาม ทำให้ผู้เขียนเห็นว่าเขาใจเกินหรือขาดแรงจูงใจ เขา

ไม่ทำอะไรแม้ว่าบางอย่างมันเรียกร้องให้ทำ จากตรงนี้ผู้เขียนสรุปว่า ผู้เขียนต้องทำบางอย่างเพื่อ
กดดัน กระตุ้นให้เขาออกมาทำบ้าง หรือผู้เขียนควรจะทำแทน(Senge, 1990: 196-197)

บทเรียนที่สำคัญมาจากการเห็นคอลัมน์ซ้ายของตัวเอง คือ เห็นว่าเราลดโอกาสการเรียนรู้
ในความขัดแย้งได้อย่างไร แทนที่จะเผชิญกับปัญหาอย่าไม่ลง Bill และผู้เขียนกลับพูดอ้อม ๆ
แทนที่จะตัดสินใจว่าจะเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างไรเพื่อแก้ปัญหานั้น ทั้งคู่จบการแลกเปลี่ยนโดยที่ไม่
มีทางแก้ไขที่ชัดเจน ความจริงแล้วทั้งคู่ยังไม่รู้ถึงปัญหาแท้จริงด้วย

เหตุใด ผู้เขียนถึงไม่บอกว่าเขาเชื่อว่ามีปัญหา แต่เหตุใดจึงบอกแทนว่า เราต้องมองขั้นตอน
เพื่อนำโครงการให้เป็นไปในทางที่ดี บางครั้ง เพราะผู้เขียนไม่แน่ใจว่าจะนำประเด็นที่บอบบาง
ขึ้นมาอย่างไร หากนำความจริงมาพูด ผู้เขียนกลัวว่าสถานการณ์จะแย่ลง บางทีการเลี่ยงประเด็นที่ไม่
วิจารณ์ สิ่งที่อยู่คือ การพูดคุยที่ไม่เป็นที่พอใจ (Senge, 1990: 197)

นี่คือวิธีเขียนคอลัมน์ซ้าย โดยในการศึกษาจะใช้การดึงข้อมูลที่สัมผัสมาวางในคอลัมน์
ช่องขวาซึ่งในช่วงนี้จะใช้การตีความข้อมูล (Interpretation) โดยพยายามจะดึงความหมายออกมา
จากข้อมูลที่มีอยู่ เป็นการทำความเข้าใจว่าข้อมูลบอกอะไรกับเรา (สุภางค์ จันทวนิช, 2542: 125)
เมื่อได้เนื้อความที่ตีความออกมาแล้ว ก็จะใช้การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) ใน
การวิเคราะห์โดยทำการจำแนกข้อมูลคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นหมวดหมู่ หลังจากนั้นก็ใช้
วิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) โดยประมวลความคิดจากข้อมูลเชิงรูปธรรม
และทำเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม ด้วยการหาลักษณะร่วมของรูปธรรมจำนวนหนึ่ง เพื่อทำข้อสรุปว่า
รูปธรรมเหล่านั้นมีลักษณะอะไร เช่น เมื่อบุคคลคนหนึ่งมองเห็นโต๊ะ เก้าอี้ เตียง ตู้เสื้อผ้า ชั้นหนังสือ
บุคคลนั้นก็ทำข้อสรุปว่าสิ่งที่ตนเห็นนั่นคือ เครื่องเรือน เพราะสิ่งของเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ต้องมีไว้
ในบ้าน เพื่อสนองความต้องการทำกิจกรรมต่าง ๆ (สุภางค์ จันทวนิช, 2542: 106) เมื่อได้ข้อมูลแล้ว
ก็ใช้การบรรยายเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.6 การนำเสนอข้อมูล

แนวความคิดของประชาชนภาคเมืองที่มีบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งประเด็น ความตระหนัก ประสบการณ์ การตีความของประชาชนกลุ่มนี้ที่ส่งผลโดยตรงต่อ
การออกมาสร้างบทบาทดังกล่าว ต่อจากนั้นจะมองปรากฏการณ์ภาพรวมของความเคลื่อนไหว ซึ่ง
แนวความคิดและบริบทแวดล้อมต่างๆ จะกำหนดการกระทำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยในการสร้าง
ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนภาคเมือง รวมถึงข้อสังเกตจากการวิจัยครั้งนี้และ
ข้อเสนอแนะในเชิงการวิจัยทั่วไปด้วย

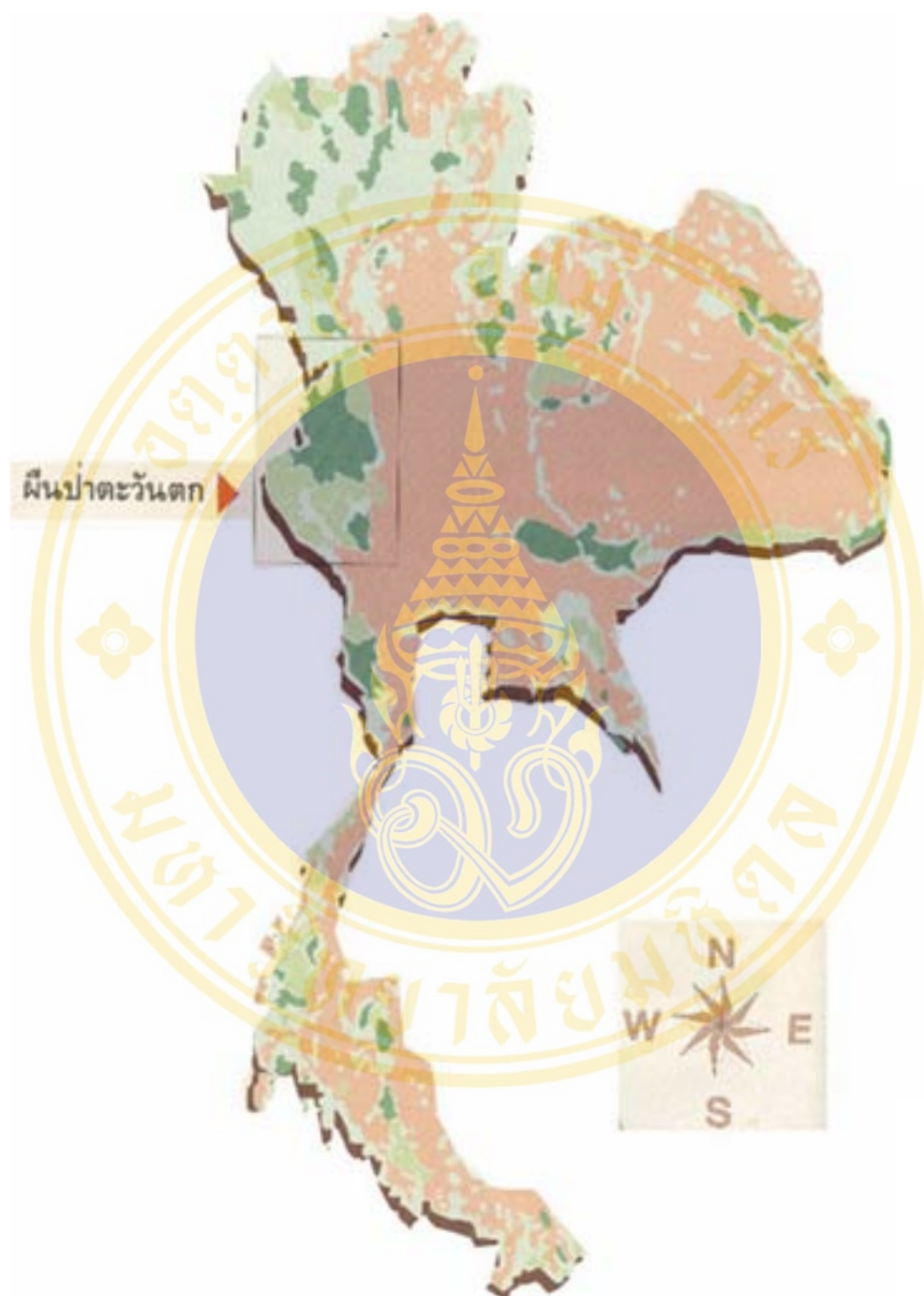
บทที่ 4

ผลการศึกษา

ป่าเต่าดำเป็นส่วนหนึ่งของป่าตะวันตกที่เป็นผืนป่าผืนใหญ่ที่ต่อเนื่องที่สุดของไทย ซึ่งมีลักษณะและความสำคัญดังนี้

4.1 ผืนป่าตะวันตกและความสำคัญ

ป่าตะวันตกตั้งอยู่ที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย (ภาพที่ 4-1) มีขนาดพื้นที่ 11,706,586 ไร่ หรือประมาณ 18,727 ตารางกิโลเมตร จึงเป็นผืนป่าธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สุดและต่อเนื่องกันของประเทศไทย (ภาพที่ 4-2) และถือว่าเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในภาคพื้นดินของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รวมความหลากหลายทางชีวภาพสูงสุด (สุนทร ฉายาวัดนะ, ม.ป.ป.: 1) ป่าตะวันตกมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่บนเทือกเขาตะนาวศรีติดกับชายแดนประเทศพม่าตามแนวเทือกเขาที่สลับซับซ้อนเป็นชุมทางของความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มาบรรจบกัน ทั้งจากด้านเหนือ คือแนวเทือกเขาหิมาลัย ทางด้านใต้จากมาเลเซีย ด้านตะวันออกจากอินโดจีน และด้านตะวันตกจากพม่า จึงเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ที่มีความสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบนิเวศ นับเป็นแหล่งรวมพันธุ์กรรมของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ พบว่ามีระบบนิเวศของป่าชนิดต่าง ๆ ในทุกประเภทของประเทศไทย ยกเว้นเพียงป่าชายเลน ได้แก่ ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ป่าสนเขา ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าไผ่ ป่าทุ่งหญ้าและป่าที่มีลักษณะพิเศษตามสภาพภูมิประเทศ ความสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบนิเวศทำให้ เป็นแหล่งรวมของพืชพรรณไม่น้อยกว่า 4,000 ชนิด ในจำนวนราว 20,000 ชนิดหรือประมาณ 20% ของชนิดพันธุ์พืชที่พบแล้วในประเทศไทย มีความหลากหลายของชนิดสัตว์ต่าง ๆ ประมาณ 800 ชนิดโดยเฉพาะสัตว์ที่มีกระดูกสันหลังเกือบครึ่งหนึ่งที่พบในประเทศไทย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมากกว่า 153 ชนิด จาก 295 ชนิด ที่พบในประเทศไทย สัตว์ปีก 490 ชนิด จาก 938 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 89 ชนิด จาก 106 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 41 ชนิดและปลาไม่น้อยกว่า 108 ชนิด ในบรรดาสัตว์ป่าต่าง ๆ เหล่านี้ หลายชนิดเป็นสัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์หรือเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หรือเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่เฉพาะถิ่น หรือมีที่อยู่อาศัยเฉพาะที่เดียวในโลก ผืนป่า

ภาพที่ 4-1 แผนที่แสดงสถานที่ตั้งผืนป่าตะวันตก

ภาพที่ 4-2 แผนที่แสดงผืนป่าตะวันตก อันประกอบไปด้วยอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มีอาณาเขตติดต่อกัน

ตะวันตกจึงเป็นแหล่งพันธุกรรมที่สมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทย อันเป็นสถานที่เหมาะสำหรับนักวิจัยมาทำการศึกษาค้นคว้า และยังเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของแม่น้ำแม่กลองและบางส่วนของแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย (สุนทร ฉายาวิณะ, ม.ป.ป.: 2-3)

4.2 ปัญหาและภัยคุกคามที่มีต่อป่าตะวันตก

แม้ว่าผืนป่าตะวันตกเป็นผืนป่าที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และประกอบไปด้วยพื้นที่อนุรักษ์ทั้งสิ้น แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่หลายด้านและหลายรูปแบบทั้งที่เกิดผลกระทบโดยตรงและทางอ้อมต่อพื้นที่ ซึ่งมักเกิดจากนโยบายที่ไม่สอดคล้องกันของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ลักษณะการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่มักขัดกับการอนุรักษ์ เช่นการสร้างถนนตัดผ่านไปในพื้นที่ การก่อสร้างเขื่อน การสัมปทานเหมืองแร่ การสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวจำนวนมากโดยขาดปัจจัยต่าง ๆ มารองรับ ส่งผลเสียหายต่อธรรมชาติอย่างร้ายแรง รวมทั้งการที่มีชุมชนอาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ในผืนป่าตะวันตกจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่นการขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การใช้ยาฆ่าแมลงและสารเคมีต่าง ๆ การพัฒนาสาธารณูปโภค หรือการตัดไม้ และการล่าสัตว์ป่าโดยตรง ซึ่งมีแนวโน้มว่าการขยายตัวของชุมชนทั้งจำนวนประชากรและพื้นที่ทำกินมีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตามนอกจากปัญหาที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีปัญหาที่สำคัญอีกคือความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ซึ่งเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้การแก้ปัญหาไม่บรรลุผลเท่าที่ควร (สุนทร ฉายาวิณะ, ม.ป.ป.: 3-4)

ป่าเต่าดำก็เป็นป่าผืนหนึ่งที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยคซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติหนึ่งแห่งในจำนวน 9 แห่งของป่าตะวันตก ซึ่งแม้จะมีขนาดเล็กแต่ก็เป็นหย่อมป่าที่มีความสมบูรณ์ด้วยพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์อีกแห่งหนึ่งเช่นกัน

4.3 สภาพพื้นที่ของป่าเต่าดำ

ป่าห้วยเต่าดำตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติไทรโยค (ภาพที่ 4-3) เป็นป่าดิบที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยตั้งชื่อตามลักษณะเด่นของพื้นที่ คือในอดีต พื้นที่แห่งนี้อุดมไปด้วย “เต่าดำ” หรือ “เต่าบก” ที่มีลักษณะพิเศษ คือ มี 6 ขา โดย 2 ขาที่เพิ่มอยู่ด้านหลัง ปกติจะเก็บไว้ เมื่อขึ้นเขาสูงชันก็จะยื่นออกมาเป็นขาช่วยยืน คนในสมัยก่อนจึงเรียกพื้นที่แห่งนี้ว่า “ป่าห้วยเต่าดำ” อาณาเขตของป่าเต่าดำ ทิศเหนือ จรด ห้วยน้ำเกาะ ทิศใต้ จรด เขาปลาน้อย ทิศตะวันออก จรด ห้วยพลู ทิศตะวันตก จรด เขตแดนประเทศพม่า (พงษ์เทพ ทับเที่ยง, บรรณาธิการ, 2544: 2) มีอาณาเขต ประมาณ 30,000 ไร่หรือ ประมาณ 48 ตารางกิโลเมตร (ภาพที่ 4-4)

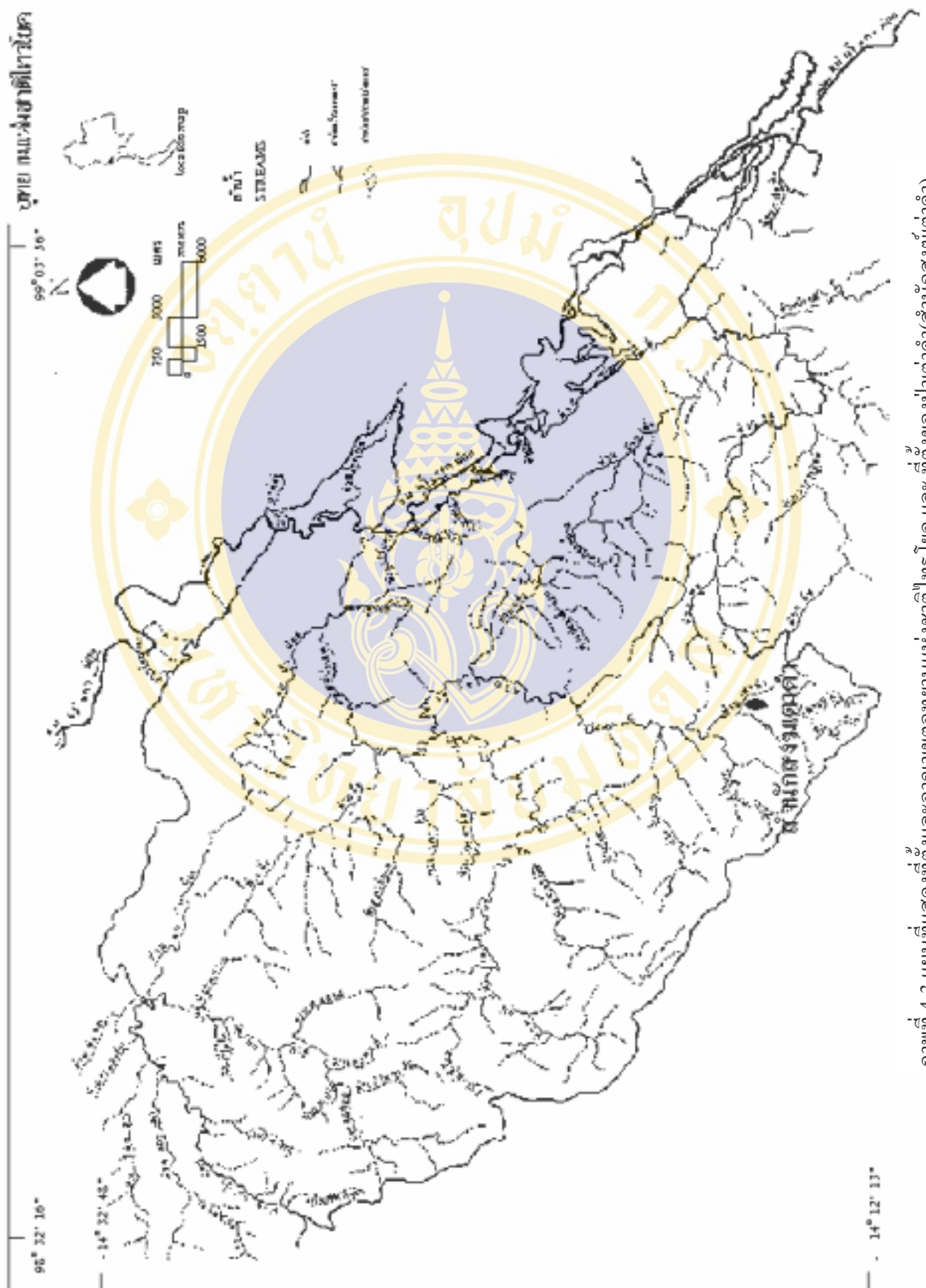
ลักษณะทั่วไปของป่าเต่าดำ เป็นพื้นที่ยอดเขาบริเวณเทือกเขาตะนาวศรี จุดสูงสุดที่เขาเราะระ สูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 1,125 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ลักษณะดังกล่าวถือเป็นแหล่งที่มีพรรณไม้มากมายที่ขึ้นปกคลุม ไม่ว่าจะเป็นไม้ใหญ่ที่ต้องการแสงมาก ไม้ที่ต้องการแสงรำไรและพืชประเภทมอสและเฟิร์น เนื่องจากเป็นป่าผืนใหญ่ครอบคลุมในเขตของพม่า ด้วยบริเวณนี้จึงพบสัตว์ป่าหายาก เช่น โขลงช้างป่า กระทิง เสือโคร่ง หมี สมเสร็จ เลียงผา ลิง ค่าง ชะนี นกเงือก นกหัว นกเขียวคราม และนกอื่น ๆ จากการสำรวจของอาจารย์มงคล วงศ์กาฬสินธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านนก และสมาชิกสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย (Bird Conservation of Thailand) ในปี พ.ศ.2540-41 พบนกถึง 171 ชนิด (ดูบทที่ 5 ประกอบ) นอกจากนี้ยังมีปลา สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและแมลงต่าง ๆ (พงษ์เทพ ทับเที่ยง, บรรณาธิการ, 2544 :2)

4.3.1 ภัยคุกคามป่าเต่าดำ

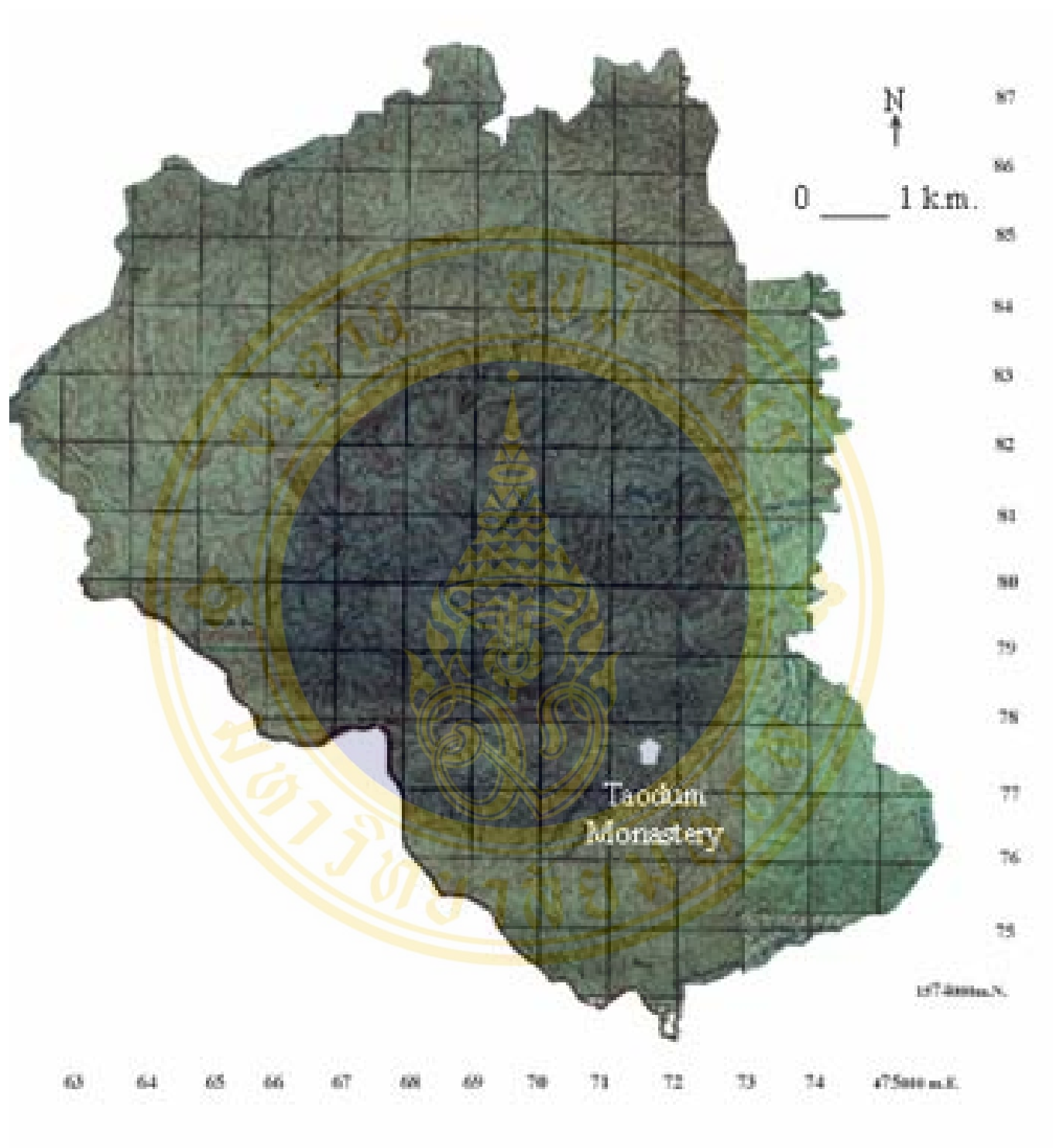
โสฬส ศิริไสย์ (ม.ป.ป.: 30-32) ได้ระบุถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าเต่าดำไว้ดังนี้

4.3.1.1 ปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนและเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งเกิดจากการบุกรุกของชาวบ้านซึ่งไร้ที่ดินทำกิน และอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนตามเส้นทางชักลาก ไม้ในอดีตและยังมีกลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น และระดับชาติ เข้ามาจับจองพื้นที่ป่าหรือใช้อำนาจ อิทธิพลบังคับกว้านซื้อที่ดินแปลงใหญ่จากชาวบ้าน ซึ่งทำผ่านผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พร้อมกับใช้ช่องโหว่ของกลไก อำนาจตามกฎหมาย ผลักดันให้มีการออกเอกสารสิทธิ์ ครอบครองที่ดินได้ถูกต้องและบุกรุกพื้นที่ป่าเข้าไปเรื่อย ๆ (โสฬส ศิริไสย์, ม.ป.ป.: 30)

4.3.1.2 การลักลอบตัดไม้เพื่อแปรรูป ผู้ลักลอบตัดไม้นอกจากจะเป็นชาวบ้านแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ตำรวจภูธร ตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าหน้าที่อุทยาน และนำส่งเกล้าว่า ยังมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยไม่นำพาต่อกฎระเบียบที่ตนดูแลรักษาอยู่ ไม้แปรรูปเหล่านี้ถูกนำไปขายให้แก่พ่อค้าไม้และโรงงานทำเครื่องเรือนในท้องถิ่น และในเมืองใหญ่ที่ต้องการไม้ปลูกสร้างบ้าน ล่าสุดพบเห็นการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรอย่างชัดเจนใกล้กับบริเวณด้านตรวจช่องเขาปลาน้อย และอยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์ป่าเขาพลู อุทยานแห่งชาติไทรโยค ประมาณ 12 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังพบการตัดไม้มะค่าโมง ไม้ประดู่เพื่อแปรรูปที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่าวังใหญ่ – แม่น้ำน้อย กับเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค และมีการลักลอบเลื่อยไม้แปรรูป ที่บริเวณหลังจุดตรวจช่องเขาปลาน้อย บริเวณเขาพลู มีรายงานว่า เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ และใช้รถราชการลำเลียงออกมา (โสฬส ศิริไสย์, ม.ป.ป.: 30-31)

ภาพที่ 4-3 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค และที่ตั้งของป่าเต็งดำ (ถ้ำนกสั้งเต็งดำ)

ภาพที่ 4-4 แผนที่ภูมิประเทศแสดงอาณาเขตของป่าเต่าดำ และที่ตั้งของสำนักสงฆ์เต่าดำ

4.3.1.3 การลักลอบตัดไม้ไฟ ไม้ว่าจะเป็นไฟรวก ไฟดง ไฟผาก ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และมีมากในป่าตะวันตก กระบวนการตัดไฟเกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเขตอำเภอไทรโยค เริ่มต้นจากพ่อค้าไม้ไฟในเมืองขอนแก่นนำไม้ไฟมาที่ป่าไม้ และเจรจา “เคลียร์” กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และจ่ายเงินค่าผ่านทางให้แก่เจ้าหน้าที่ ขนขึ้นรถบรรทุก ซึ่งรถคันหนึ่งจะบรรทุกไม้ไฟรวกได้ประมาณ 10 ตันขึ้นไป มีผู้เฝ้าสังเกตเห็นว่า ในช่วงเวลา 3 เดือน ระหว่างตุลาคม- ธันวาคม มีการบรรทุกไม้ไฟออกจากป่า ผ่านหมู่บ้านแห่งหนึ่ง อย่างน้อยวันละ 1 คันรถ คิดเป็นน้ำหนักกว่า 100 ตัน โดยที่ไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียมภาษีได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่เข้ากระเป๋าส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหมด นี่เป็นการเฝ้าสังเกตดูเพียงจุดเดียวเท่านั้น

4.3.1.4 การลักลอบเก็บพืชพรรณสมุนไพรที่มีค่าทางเศรษฐกิจออกจากอุทยาน เช่น หัวบุก กวาวเครือแดง สนุ่เลือด จึงทำให้ชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ ป่าลักลอบเข้าไปเก็บพืชพรรณเหล่านี้มาขายให้พ่อค้าคนกลางอย่างเอ็กเกริก โดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเจ้าหน้าที่อุทยานบางคนร่วมมือด้วย นอกจากนี้ยังมีการขนกล้วยไม้ป่าซึ่งเป็นพรรณไม้หายากออกมาจากป่าจนกลายเป็นเรื่องปกติ

4.3.1.5 การลักลอบล่าสัตว์ป่าเพื่อการค้า พื้นที่อุทยานแห่งชาติไทรโยคมีถนนเก่าที่เกิดจากสัมปทานทำไม้ในอดีต รถยนต์จึงเข้าถึงได้ และกลุ่มพรานจากเมืองจันทบุรี “ออฟโรด” เข้าไปดักข่มยิงสัตว์ ในบริเวณโป่งตาสีที่มีสัตว์ป่าชุกชุม เมื่อยิงสัตว์ได้ก็จะจัดการชำแหละใส่กระติกส่งขายร้านอาหารป่าในเมือง และมีการจับลูกสัตว์ป่าขายพ่อค้า โดยที่หลุดรอดจากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ป่าไม้และด่านตำรวจตระเวนชายแดนโดยไม่มีการตรวจสอบใด ๆ

4.3.1.6 การลักลอบนำแรงงานเถื่อนและวัวเถื่อนเข้าประเทศ เป็นปัญหาที่เกิดจากขบวนการเดียวกัน และมักใช้เส้นทางลำเลียงเดียวกัน การเข้ามาของแรงงานเถื่อนสามารถสันนิษฐานความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งเป็นบ่อเกิดของปัญหาสาธารณสุขต่างๆ โดยแรงงานเถื่อนเหล่านี้จะถูกนำเข้ามามากถึง 70-80 คน ณ จุดรับบริเวณโป่งไข่ ห่างจากฐานตำรวจตระเวนชายแดนเพียงครึ่งกิโลเมตร และเข้าสู่ตัวเมืองทางรถยนต์ของเจ้าหน้าที่อุทยาน หรือบางครั้งก็เป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนการลักลอบนำวัวเถื่อนจากพม่าเข้ามาในประเทศไทยจะเริ่มต้นหลังหมดฤดูฝน โดยเข้ามาทางด่านเขาเราะระะ ไปยังโป่งไข่ และจุดหลังฐานตำรวจตระเวนชายแดนช่องเขาปลาน้อย

จากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าเต็งดำในช่วงเดือนมกราคม – พฤษภาคม 2546 ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลที่มีนามสมมติดังต่อไปนี้ คุณกัลยา มีแสง พระอาจารย์ขันติเตโณภิกขุ คุณปราโมทย์ แก้วฤทัย คุณพัชรินทร์ แวงงาม คุณชัชฌ์ ศิริจินดา คุณวัน

ดี โชคดีอนันต์ คุณอาทร วงศ์ปราชญ์ คุณชลลดา วงศ์ปราชญ์ คุณปริญญ์ รุ่งคุณานนท์ พระอาจารย์ ธิตธัมโม คุณพนกร โรจนนาวัน คุณอนิษฐ์ ศรีสังกร ทั้งหมดทำให้เกิดเรื่องราวการอนุรักษ์ป่าแห่งนี้ขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตและเรื่องราวที่เขาเข้ามาสู่กระบวนการอนุรักษ์ป่า ซึ่งได้รวมกันเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำดังนี้

4.3 เครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำ

กลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำเป็นกลุ่มองค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันเมื่อเสร็จสิ้นโครงการเดินตามธรรมสู่ฝันป่าตะวันตก เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ – 1 มีนาคม พ.ศ. 2543 และได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้จัดและผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อหาผลสรุปร่วมกันในการรักษาผืนป่าแห่งนี้ไว้ และจากจุดนี้ทำให้ได้ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำจากกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น นักวิชาการ นักกิจกรรม ครูอาจารย์ อุบาสก อุบาสิกา สื่อมวลชน และผู้สนใจด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อแบ่งประเภทสมาชิกเหล่านี้ตามลักษณะอาชีพและความสนใจแล้ว ก็จะได้กลุ่มดังนี้

4.3.1. กลุ่มผู้ดูแลพื้นที่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการดูแลพื้นที่ป่าเต่าดำมาตั้งแต่เริ่มต้น และอาศัยอยู่ในบริเวณป่าเต่าดำโดยยึดอาชีพทำเหมืองแร่ ซึ่งประกอบไปด้วย คุณกัลยา มีแสง คุณพัชรินทร์ แววงาม และคุณปราโมทย์ แก้วฤทัย

4.3.2. กลุ่มอุบาสก อุบาสิกา เป็นกลุ่มที่สนใจทางด้านศาสนาพุทธ และเป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์ที่วัดป่านานาชาติ และสำนักสงฆ์เต่าดำ ได้แก่ คุณจิราลักษณ์ จันทร์ศรี และคุณวันดี โชคดีอนันต์ คุณกร ผลดี

4.3.3. กลุ่มนักวิชาการ ส่วนมากเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักวิจัยที่เข้ามาศึกษาวิจัย และเห็นคุณค่าความสำคัญของป่าเต่าดำ จนทำให้ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ผืนป่าแห่งนี้ ซึ่งประกอบไปด้วย คุณอาทร วงศ์ปราชญ์ คุณชลลดา วงศ์ปราชญ์ คุณอนิษฐ์ ศรีสังกร คุณชิษณุ ศิริจินดา คุณมิ่งขวัญ วัฒนสันติ เป็นต้น

4.3.4. กลุ่มเจ้าของกิจการ ซึ่งกลุ่มนี้มีฐานมาจากความสนใจทางด้านศาสนาเช่นกัน และเป็นผู้มีชื่อเสียงในวงสังคม ได้แก่ ม.ร.ว.พิดา จิรพันธุ์ และ ม.ร.ว.ปริญญ์ รุ่งคุณานนท์

4.3.5. กลุ่มผู้สนใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอิสระ ชอบถ่ายภาพธรรมชาติ ได้แก่ คุณพนกร โรจนนาวัน และคุณพิเชษฐ์ บุญทอง

4.3.6. กลุ่มพระสงฆ์ ซึ่งอยู่ประจำพื้นที่ แต่มีบทบาทในขอบเขตที่สงฆ์พึงกระทำได้ เช่น เจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติ และเจ้าอาวาสสำนักสงฆ์เต่าดำ

ทั้งนี้กลุ่มผู้ดูแลพื้นที่ใกล้ชิดหรือคุณกัลยาจะคอยแจ้งข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ใน

พื้นที่ให้กับกลุ่มต่าง ๆ ทราบ แต่ทั้งนี้หน้าที่ในการประสานงานกลาง สื่อสาร จัดประชุมและจัดกิจกรรม เป็นของคุณอาทร วงศ์ปราชญ์ และคุณอนันต์ ศรีสังกร โดยมีกลุ่มลูกศิษย์ซึ่งเป็นนักศึกษา เข้าร่วมจัดกิจกรรมด้วย

ผลจากการประชุมความคืบหน้าเพื่อการรักษาป่าเต่าดำ ในเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2543 ทำให้เกิดกลุ่มเครือข่ายนี้ขึ้น และได้เริ่มกิจกรรมจัดพิมพ์หนังสือคำค้นในผืนป่า ค้นหาคุณค่าใหม่บนเส้นทางป่าตะวันตก ซึ่งจัดพิมพ์เสร็จในเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นผลงานที่รวบรวมงานเขียน ความคิด ความรู้สึกจากผู้ที่เข้าร่วมโครงการเดินตามธรรมสู่ผืนป่าตะวันตกเมื่อปี พ.ศ. 2543 รวมถึงสภาพความสมบูรณ์ของป่า สัตว์ป่า พรรณพืช ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง อีกทั้งยังผสมกลมกลืนด้วยธรรมชาติอันสโรรมิ เจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติในปีนั้นด้วย ทั้งหมดได้ออกสู่สาธารณะและเป็นที่รับทราบของประชาชนทั่วไป พร้อมกับการจัดทำเว็บไซต์ TAODUM.COM

ทางด้านกิจกรรม ทางสมาชิกเครือข่ายเฝ้าระวังป่าเต่าดำ เห็นว่าควรมีการจัดเดินป่าเช่นนี้ทุกปีเพื่อลดการลักลอบขนของเถื่อน และการกระทำผิดกฎหมายในพื้นที่ป่า จึงได้จัดโครงการธรรมชาติศึกษาผืนป่าเต่าดำ ในช่วงเดือน เมษายน ของทุกปี จนถึงปี พ.ศ. 2546 รวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง

นอกจากนี้ยังมีการร่วมกันทำบุญทอดผ้าป่าที่สำนักสงฆ์เต่าดำ ในช่วงวันที่ 5-6 ธันวาคม เพื่อเป็นการพบปะสมาชิกและได้กราบนมัสการท่านอาจารย์จันตติโม ซึ่งเดินทางกลับจากประเทศสหรัฐอเมริกา และได้เข้าไปพำนักที่สำนักสงฆ์เต่าดำในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งจะได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนและหารือถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

4.4 การเข้าสู่การเป็นสมาชิกกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำ

สมาชิกแต่ละท่านได้รู้จักและเข้ามาร่วมกิจกรรมและร่วมจัดงานป้องกันรักษาป่าไม่ว่ามีที่มาและขั้นตอนอย่างไร โดยอธิบายแบ่งแยกตามกลุ่มตามอาชีพและความสนใจดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว

4.4.1. กลุ่มผู้ดูแลพื้นที่ใกล้ชิด

การเริ่มต้นของเส้นทางกรอนุรักษ์ป่าเต่าดำของประชาชนภาคเมืองนั้น เริ่มขึ้นที่คุณกัลยา มีแสงซึ่งสนใจการทำแร่ เมื่อ พ.ศ.2520 โดยมีคนมาชักชวนให้คุณกัลยาไปลงทุนทำเหมืองแร่ที่บ้านเต่าดำ อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี เพราะในสมัยนั้นแร่ดีบุกมีราคาดี คุณกัลยาจึงได้ไปขอพื้นที่อนุญาตขุดผูกขาดสำรวจแร่ 1 แปลง มีเนื้อที่ 2,500 ไร่ ระหว่างที่อยู่ในช่วงทำการสำรวจแร่ นั้น คุณวิไล พันธุ์เกษม (นามสมมติ) ซึ่งเป็นเพื่อนกับบิดาของคุณกัลยาทราบข่าว จึงได้เดินทางมาบอกขายเหมืองแร่ของลูกชาย คือ คุณสืบศักดิ์ พันธุ์เกษม (นามสมมติ) คุณกัลยาจึงได้เดินทางเข้าสำรวจพบว่า เป็นสถานที่ที่มีแหล่งแร่ที่สมบูรณ์และสภาพป่ายังดีอยู่มากเช่นกัน จึงตัดสินใจซื้อประทาน

บัตร 2 แปลง เนื้อที่ 216 ไร่ 63 ตารางวาและเนื้อที่ 221 ไร่ 3 งาน 85 ตารางวา อีกทั้งคุณสืบศักดิ์ พันธุ์เกษม ยังได้โอนอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ จำนวน 12 แปลง รวมเนื้อที่ 30,000 ไร่ และคำขอประทานบัตรอีก 6 แปลง เนื้อที่ 1,800 ไร่ ให้กับคุณกัลยาอีกด้วย

แรงผลักดันในการทำเหมืองของคุณกัลยานั้น เธอได้เล่าถึงช่วงที่เปลี่ยนผ่านของชีวิต มีปัญหาในการทำธุรกิจโรงแรม ความวุ่นวายต่าง ๆ โดยเฉพาะชีวิตครอบครัว เธอไม่ชอบความวุ่นวายเลยหนีเข้าป่าไปเลย พอเข้าไปอยู่ป่าก็รู้สึกชอบมาก

“พอแม่ไปอยู่ป่ารู้สึก โอ้โฮ ทำไมมันชอบมากเลย มันไม่วุ่นวาย เห็นป่าแล้วรู้สึกชอบเลย ก็เปลี่ยนวิถี อยู่ยาวเลย..มันเป็นความรู้สึก เราไม่เคยได้เห็นป่าใหญ่แล้ว มันก็สงบจริง ๆ มันเย็น สงบ ตอนที่ไป แม่ก็บอกเนี่ย จะไปเที่ยวป่า แม่พุดออกมาเอง มีความรู้สึกถูกใจ เราจะไม่ไปไหนเลย เราจะอยู่ที่นี้”

การเริ่มต้นของคนเมืองคนแรกที่เข้าสู่กระบวนการการอนุรักษ์ป่า ได้เริ่มต้นจากการริเริ่มทำธุรกิจเหมืองแร่ และแปรเปลี่ยนมาเป็นความชอบพื้นที่ป่าที่เธอได้เข้าไปทำแร่ นั่นต่อจากนั้นป่าเต่าดำก็เริ่มประสบปัญหาการบุกรุกทำลาย โดยเริ่มจากการทำไม้ท่อนโดยองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก จากสัมปทานการทำไม้ ป่าวังใหญ่ – แม่น้ำน้อย ทางองค์การฯ ได้ให้พ่อค้าไม้รับช่วงการทำไม้ต่อในนามขององค์การฯ โดยไม่มีการควบคุมที่ดีพอ มีการตัดไม้นอกเขตสัมปทานนำมาสวมต่อในเขตสัมปทานหลายครั้ง จนป่าเสียหายอย่างหนัก

ต่อมาพื้นที่นี้ได้ประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2523 การประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติครั้งนั้น ทำให้มีการเพิกถอนคำขอประทานบัตรและอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ทุกแปลง ยกเว้นแปลงประทานบัตรที่ได้รับอนุญาตแล้ว แต่สัมปทานการทำไม้ยังมีอายุอยู่ พ่อค้าไม้สามารถเข้าตัดไม้ในแปลงอาชญาบัตรฯ ที่ถูกยกเลิกได้อย่างเสรี โดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าร่วมและติดต่อขอซื้อไม้ในเขตประทานบัตรของเหมืองแร่ บางเหมืองก็ขายเพราะเห็นแก่ประโยชน์ บางเหมืองผู้ถือประทานบัตรปล่อยปละละเลย พ่อค้าไม้ก็ฉกฉวยโอกาสเข้าทำการตัดไม้โดยพลการ ซึ่งแปลงประทานบัตรของคุณกัลยา มีผู้มาติดต่อขอซื้อไม้เช่นกัน โดยให้ราคาว่า 10 ล้านบาท แต่คุณกัลยาได้ตอบปฏิเสธไป

กลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำมีจุดเริ่มที่คุณกัลยา มีแสง ที่เข้าไปทำเหมืองอยู่ในบริเวณนั้นมาก่อน และได้สมาชิกคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมเป็นระยะ ๆ คุณกัลยา มีความรักและผูกพันกับป่าผืนนี้จึงรักษาธรรมชาติไว้เป็นอย่างดี และชักจูงสมาชิกในครอบครัวคือคุณพัชรินทร์ แววงามและในเหมืองคือคุณปราโมทย์ แก้วฤทัย เข้ามาร่วมด้วย แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2531 ที่มีการลักลอบตัดไม้มากอันเป็นผลจากการประกาศปิดป่าของรัฐมนตรีสนั่น จงประศาสน์ ประกอบกับท่านอาจารย์ขันติเตโมภิกขุ

ได้เดินธุดงค์มายังป่าเต่าดำเป็นครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2533 ท่านเห็นว่าป่าถูกทำลายลงไปมาก ยกเว้นป่าที่อยู่ในเขตประทานบัตรของคุณกัลยา เมื่อท่านได้มารับทราบถึงปัญหา ท่านจึงได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือและร่วมมือในการดูแลรักษาป่าอย่างต่อเนื่อง โดยท่านจะนำพระมาปลีกวีแว เป็นเวลา 2 เดือนในทุก ๆ ปี จนกระทั่งในปี พ.ศ.2534 เมื่อทางกรมป่าไม้มีนโยบายให้ส่งหน่วยงานด้านอนุรักษ์ป่าไม้ ท่านอาจารย์ขันติเตโมภิกขุ และคุณกัลยาจึงได้ทำเรื่องขอทำโครงการดังกล่าว โดยใช้พื้นที่ในแปลงประทานบัตร 2 แปลง และได้รับอนุมัติโครงการ ได้รับอนุญาตพื้นที่โครงการ 1,000 ไร่ (อรรถพร โบสุวรรณ, 2540: 8-9) และดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้ ร่วมกันระหว่างฝ่ายสงฆ์และฆราวาส

จวบจนเกิดปัญหาทำลายป่าอีกครั้งในช่วงปี 2539 ทางคุณกัลยา ก็เห็นปัญหาและดำเนินการขยายเครือข่ายและขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2540 ได้คิดโครงการพิทักษ์พันธุ์ธรรมชาติป่าเต่าดำขึ้น โดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วย ไม่ว่าจะเป็นกองพลทหารราบที่ 9 อุทยานแห่งชาติไทรโยค มูลนิธิสืบนาคะเสถียร กลุ่มสตรีกาญจนบุรี มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต ชมรมพิทักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท่าม่วง ชมรมพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสถาบันราชภัฏกาญจนบุรี กลุ่มอนุรักษ์กาญจนบุรี มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า และพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิโลกสีเขียว ชมรมประวัติศาสตร์กาญจนบุรี และศูนย์พันธุ์วิศวกรรมและเทคโนโลยีแห่งชาติ ในระยะนี้สมาชิกที่เข้ามามีบทบาทก็คือ คุณชัยณัฐ ศิริจินดา และผลจากการขยายเครือข่ายครั้งนี้ ทำให้มีการดึงคนจากกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามากขึ้นในช่วงเวลา 2-3 ปี ต่อมา

คุณพัชรินทร์ แววงาม หรือคุณโอ ลูกสาวของคุณกัลยานั้นได้เข้าสู่ป่าเต่าดำมาตั้งแต่เด็ก และเริ่มอยู่ป่าเต่าดำในฐานะคนทำเหมืองเต็มตัวในปี พ.ศ.2533 ทำหน้าที่ในการดูแลเหมือง ดูแลคนงาน รับซื้อแร่ ดูแลร้านค้าสวัสดิการ งานบัญชี ขับรถ ฯลฯ ซึ่งในขณะนั้นคุณโอก็ได้ศึกษาจบในระดับปริญญาตรีแล้วและเลือกที่จะช่วยกิจการทางบ้านที่เป็นเศรษฐกิจหลักของครอบครัว คุณโอคลุกคลีกับป่าเต่าดำมาตลอดจนกระทั่งเหมืองแร่หมดอายุสัมปทานในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 ทำให้ซึมซับหลายสิ่งหลายอย่างจากตัวคุณแม่ไป

“ตั้งแต่เล็ก จริง ๆ แล้วตอนที่คุณแม่เข้าไป ไปดูป่าครั้งแรก เรื่องเหมืองเรื่องอะไรนี่ พี่ก็ไป เป็นลูกคนแรกที่ไปกับเขาตอนนั้นที่อยู่ประมาณ ป.2 ... ที่แม่เข้าเต่าดำครั้งแรกนะ ครั้งแรกในชีวิตแม่นะ ก็ครั้งแรกในชีวิตพี่เหมือนกัน”

คุณโอเป็นลูกสาวคนโต และอยู่ใกล้ชิดกับคุณกัลยามากที่สุด ในวัยเด็กช่วงเสาร์-อาทิตย์ และปิดเทอมก็จะมาเล่นที่เหมืองกับน้อง ๆ โหนเถาวัลย์ แก่งทำเป็นชิงช้า เอามุ้งเก่า ๆ มาทำเป็น

สวงจับผีเสื้อในป่า คุณโอเล่าว่าช่วงนั้นมีน้ำเต็มลำห้วย ถึงคงป่าสัก ไม่แห้งเหมือนที่เห็นอย่างปัจจุบันนี้

การที่คุณโอได้มีโอกาสเข้าป่ามาตั้งแต่ชั้นประถม จนกระทั่งโตทำให้คุณโอได้เห็นถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับป่า ไม่ว่าจะเป็นการปลูกดงสัก ที่ต้องถากถางพื้นที่เพื่อปลูกป่า การเผาป่า เห็นการทำลายป่า และสังเกตว่าห้วยที่เคยเล่นเปลี่ยนแปลงไป ได้เห็นว่ามีผลกระทบ และรู้ถึงความลดลงของสิ่งที่เกิดขึ้น

คุณโอและครอบครัวมีมุมมองว่าต้นไม้ไม่ใช่ตัวเงิน แต่เห็นว่าต้นไม้มีประโยชน์ รั่มรื่น แม้ว่าจะมีคนมาขอซื้อไม้ต้นละ 2-3 แสน เธอก็ไม่ขาย แม้ว่าจะมีหนี้สิน ก็ไม่คิดจะตัดไม้แม้แต่ต้นเดียวทุกคนในครอบครัวของคุณกัลยาเห็นพ้องต้องกันในการพยายามจะรักษาป่าไว้ ซึ่งในช่วงแรกก็ทำเฉพาะกลุ่มครอบครัวก่อน แล้วก็เกิดปัญหาหนักขึ้นในช่วงปี 2532-2533 จึงเริ่มดึงคนจากฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาช่วย

คุณโอบอกว่าในบางครั้งก็นึกถึงความเดือดร้อน หนี้สินที่เกิดขึ้น ทำให้ตั้งคำถามว่าทำไมเราจะต้องรักษาป่า ซึ่งก็มีความคิดที่แวบเข้ามาว่าจะเลิกรักษาป่าแล้ว เพราะที่บ้านเดือดร้อน ป่าไม่ได้ช่วยเรื่องหนี้สิน มีแต่ทางครอบครัวคุณโอที่เป็นฝ่ายให้เพื่อรักษาป่า แต่เรื่องหนี้สินนี้ไม่มีใครมาช่วยเรา และยังโดนกลั่นแกล้งด้วย จึงคิดว่า

“ไม่เอาละ ไม่ยุ่งละ ใครอยากจะทำ ค่า ไม่ยุ่งแล้ว แต่เรา พอถึงเวลาจริง ๆ ออกไม่ได้สักนะ เพราะว่าเสียค่าย เสียค่ายทั้งไม่ลง”

นี่ก็เป็นเหตุผลที่ทำให้คุณโอยังช่วยรักษาป่าต่อไป เนื่องจากถ้าทางคุณโอและคุณแม่ไม่ทำก็จะไม่มีใครทำ

ในช่วงแรก ๆ คุณกัลยากับคุณโอจะไปด้วยกันตลอด โดยคุณโอจะเป็นผู้ขับรถให้ แต่พอในช่วงที่คุณกัลยาเริ่มจ้างงานชุมชน กองทุนเพื่อสังคม ทำให้ต้องแยกกันไป เนื่องจากงานชุมชนนั้นใช้เวลามาก ทำให้งานที่เหมืองหยุดชะงัก จึงมีการแบ่งหน้าที่กัน โดยที่คุณโอรับงานเหมืองไป แต่ทว่าเวลามีกิจกรรมการอนุรักษ์ที่จัดขึ้นที่ป่าเต่าดำ คุณโอก็มาช่วยจัดเตรียมสถานที่ พื้นที่กางเต็นท์ และจัดการเรื่องอาหาร

ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2530 คุณปราโมทย์ แก้วฤทัย มาเมืองกาญจนบุรีเพื่อมาเยี่ยมญาติพี่น้องและรู้จักกับคุณกัลยา ก็ได้เข้าเป็นหุ้นส่วนเหมืองร่วมกับคุณกัลยา แล้วได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่ป่าเต่าดำ เป็นผู้จัดการเหมือง โดยมีหน้าที่หลายหน้าที่ ในบางครั้งก็นำคนไปดับไฟป่าบ้าง ทำแนวกันไฟบ้าง และทำหน้าที่เฝ้าเหมือง คว่ามีใครเข้าออกบ้าง เพื่อรับรู้ข้อมูลตลอดเวลา คุณปราโมทย์มีหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานของเหมืองแร่กัลยา และอยู่ประจำในพื้นที่ นาน ๆ ครั้งจึงจะออกดูเหมือง

เขาเป็นบุคคลหนึ่งที่ดูแลและสนับสนุนสำนักสงฆ์เต้าค้ำมาตั้งแต่เริ่มตั้ง จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2546) ซึ่งก่อนที่คุณปราโมทย์จะเข้ามาอยู่เต้าค้ำ คุณปราโมทย์เคยบวชมาก่อน และเคยเดินธุดงค์ ทำให้เกิดความรู้สึกในการใช้ชีวิตกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติกลายเป็นความรู้สึกผูกพัน ตั้งแต่สมัยบวชเป็นพระ จึงทำให้อยู่ป่าได้ พอในช่วงที่อยู่เต้าค้ำแล้วมีพระเข้ามา ก็ทำให้คิดว่า “เราอยู่อย่างนี้ อยู่กับธรรมชาติก็ได้ประโยชน์ ได้ความสุขทางใจ แล้วยังได้อุปฐากพระที่มาอยู่”

ในการอนุรักษ์ป่า ทางคุณปราโมทย์ก็บอกว่าปกติทางคุณกัลยาที่คุณดูแลอยู่ มีความคิดมาก่อนที่จะพบกับท่านอาจารย์ขันธ์เตโณ ซึ่งก็เป็นการทำกันภายในคนที่ใกล้ชิดกับคุณกัลยา ไม่ได้บอกใครให้ช่วยเหลือ มาตอนหลังก็มีคนรู้จักมากมาย จึงเริ่มมีคนช่วยเหลือขึ้นมา ซึ่งการเริ่มคิดอนุรักษ์ป่าก็เริ่มเมื่อประมาณ พ.ศ. 2530-34 ก็ 10 กว่าปีแล้ว

คุณปราโมทย์ก็คิดว่าป่าไม้พวกนี้ไม่ใช่สมบัติที่ตนสร้างขึ้นมา จึงมีการคุยกันในกลุ่มครอบครัวของคุณกัลยา ก็สรุปว่าจะทิ้งไว้ให้พวกลูกหลานดู เพราะว่าอย่างน้อยก็เป็นของที่เกิดเองตามธรรมชาติ จริงอยู่ถ้าหากทางนี้จะเห็นแก่ตัวนำมาใช้ประโยชน์ ก็ใช้อยู่ได้ไม่นาน แต่ถ้าเก็บไว้อย่างน้อย ๆ ก็เอาไว้เป็นปอดของคนทั่วไป

4.4.2. กลุ่มพระสงฆ์

ในปี พ.ศ.2523 พระอาจารย์ขันธ์เตโณภิกขุ ได้บวชพระเป็นพรรษาที่ 6 ก็ธุดงค์มาที่เต้าค้ำ โดยใช้เส้นทางแ่งระเบิด ข้ามบ้องตี้ แล้วก็ออกตรงที่กลางสวนสัก แล้วก็เดินเข้ามายังเต้าค้ำ อันเป็นการหาประสบการณ์ในการภาวนาและฝึกฝนตนเอง ซึ่งท่านก็ได้จำพรรษาที่ป่าเต้าค้ำแห่งนี้ ท่านได้สัมผัสกับธรรมชาติทำให้ท่านรู้สึกชอบมาก รวมถึงมีความเป็นห่วงธรรมชาติด้วย ท่านกล่าวว่ารู้สึกทั้งตื่นเต้น ทั้งสงบ ตื่นเต้นในความอุดมสมบูรณ์ ตื่นเต้นในความหลากหลายของพรรณไม้ก็ดี พันธุ์สัตว์ก็ดี พันธุ์นกก็ดี แต่ว่าสงบ เป็นสถานที่สิ่งแวดล้อมเป็นธรรมชาติรอบตัวท่าน เป็นที่สงบเหมาะแก่การภาวนา ในการเดินทางธุดงค์ช่วงนั้น คุณกัลยา มีแสง ก็ได้มีโอกาสเฝ้าบาตรท่านด้วย

ปี พ.ศ.2533 ท่านอาจารย์ขันธ์เตโณภิกขุ ได้เดินธุดงค์มายังป่าเต้าค้ำอีกครั้ง แต่การกลับมาคราวนี้หลังจากท่านได้เป็นเจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติแล้วนั้น ท่านก็นึกถึงที่เต้าค้ำและเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้พาพระเถรมาสัมผัสและฝึกธุดงค์วัตร โดยท่านได้พาพระเถรจำนวนประมาณ 14 รูปเข้ามาธุดงค์ และท่านก็พบว่าป่าถูกทำลายลงไปอย่างมาก ทั้งเผาทั้งตัด และคนเข้ามาจับจองที่ ท่านพูดว่า

“สถานการณ์ตอนนั้นรู้สึกวุ่นวายมาก ดูแล้วไม่ค่อยสบายใจเลย เลยคิดว่า ก็อยากจะช่วยอนุรักษ์สถานที่ไว้ให้ป่าได้ อย่างน้อยก็ได้คงสภาพเอาไว้ แล้วถ้าเป็นไปได้ก็อยากจะให้ป่าได้ฟื้นตัวกลับมาสู่ความสมบูรณ์”

ทว่าป่าที่อยู่ในเขตประทานบัตรของคุณกัลยานั้นกลับอุดมสมบูรณ์ บ่งชี้ว่าคุณกัลยาอยู่เพื่อรักษาธรรมชาติแม้ว่าจะมีอาชีพทำเหมือง โดยท่านให้เหตุผลว่า ในช่วงนั้นการทำเหมืองไม่ค่อยมีกำไร แต่ถ้าทำเหมืองบ้างนิดหน่อยแต่ทำไม่ออกก็จะได้เงินพอ และเหมืองส่วนใหญ่ก็เป็นอย่างนั้น ซึ่งท่านได้มารับทราบปัญหา ได้แนะนำช่วยเหลือและร่วมมือในการดูแลรักษาป่าอย่างต่อเนื่อง โดยท่านจะนำพระมาอยู่วิเวกเป็นเวลา 2 เดือนในทุก ๆ ปี

ตอนแรกนั้นท่านไม่ได้คิดจะสร้างสำนักสงฆ์ที่นี่ แต่พอมาที่นี่ทุกปีแล้วท่านก็มีความคิดต่อว่าถ้ามีพระมาอยู่ประจำก็จะเป็นประโยชน์ คนจะเกรงใจและยังเป็นการกำลังใจให้กับญาติโยมที่เฝ้าคำด้วย จึงเริ่มตั้งเป็นสำนักสงฆ์ มีการสร้างกุฏิ และทำโครงการตามระเบียบของกรมป่าไม้ แต่ก็ต้องฝ่าฟันอุปสรรคหลายอย่างแล้วก็ได้พยายามสนับสนุนคุณกัลยา เพราะท่านเห็นว่าเป็นคนที่ตั้งใจจริงในการรักษาป่าเฝ้าคำ

อีกหนึ่งเหตุผลที่ท่านเข้าร่วมการอนุรักษ์ป่าเฝ้าคำนั้นก็เพราะท่านอยากให้พระเณรได้มีโอกาสฝึกตนในสถานที่วิเวก เพราะทุกวันนี้ยากนักที่จะมีสถานที่สงบวิเวกจริง ๆ แม้ว่าจะเป็นวัดป่าอย่างที่วัดป่านานาชาติ ต.บึงหวาย อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานีที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสอยู่ ก็ตั้งอยู่ใกล้เมืองและถนนหนทาง คนเข้าออกมาก และเสียงดัง จึงไม่เงียบสงบและป่าน้อยลงไม่ค่อยเป็นธรรมชาติอย่างสมัยก่อน ท่านจึงอยากให้ลูกศิษย์ของท่านได้สัมผัสกับสถานที่ที่เป็นป่าจริง ๆ และท่านก็เห็นว่าป่าเฝ้าคำเป็นสถานที่ที่เชื่อมโยงเหมาะสมกับการภาวนา

ท่านอาจารย์จันต๊ะโตไม่มีความเห็นว่าประโยชน์ที่ได้จากการช่วยรักษาป่าเฝ้าคำนั้น ไม่ใช่เฉพาะเรื่องธรรมชาติเท่านั้น แต่สำหรับผู้ปฏิบัติสมาธิภาวนา ได้เข้ามาในสถานที่สิ่งแวดล้อมเกื้อกูลเช่นที่นี่ และได้ฝึกตนโดยอาศัยหลักธรรมจนจิตใจสงบ สว่าง เบิกบาน จะมีประโยชน์มาก เนื่องจากที่โลกเดือดร้อนทุกวันนี้เพราะว่าคนขาดหลักธรรม หากนักบวชได้หลักธรรมก็จะเป็นตัวอย่างที่ดีของคนอื่นต่อไป ทำให้เขาได้เกิดกำลังใจที่จะเป็นผู้มีศีลมีธรรมเช่นเดียวกัน ไม่เบียดเบียนเอาเปรียบใคร เพราะวาทะธรรมคือความถูกต้อง มนุษย์สามารถอยู่ด้วยกันได้ด้วยหลักเมตตาธรรม เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน แต่ต้องมีธรรมะในใจ ถ้าหากว่า ธรรมะไม่มีในใจ มีแต่ความคิดความเห็น ความอยาก ความหิว มันก็จะมีแต่แก่งแย่งกัน อย่างที่เกิดกับโลกตอนนี้ ดังนั้นหากมีการสนับสนุนให้คนเกิด ความสงบและสว่างจากธรรมะก็จะมีประโยชน์มาก

พระอาจารย์ธิตะธัมโม ในช่วงต้นปี 2546 ท่านได้รับหน้าที่เจ้าอาวาสสำนักสงฆ์เฝ้าคำ ท่านเข้าป่าเฝ้าคำครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 โดยเข้ามาพร้อมกับพระอาจารย์จันต๊ะโตและพระรูปอื่น ๆ อีกประมาณ 12-13 รูป รุดงค์ผ่านป่าที่สวยงาม ท่านมีโอกาสเข้ามาพักที่สำนักสงฆ์เฝ้าคำเป็นเวลา 2 เดือน

สำหรับท่านธิตะธัมโมเองการปฏิบัติสมาธิ ก็แตกต่างกับเมื่ออยู่ที่วัดมาก มาที่ป่าเฝ้าคำก็มี

ศรัทธามากขึ้นเพราะง่ายต่อการคิดว่พระพุทธรเจ้าก็มีชีวิตเช่นนี้เหมือนกัน ได้อยู่กับธรรมชาติ แต่ถ้าอยู่ทีวัดก็จะยากต่อการเข้าใจคำสอนเพราะว่าชีวิตที่มีอยู่ในคัมภีร์ไม่เหมือนชีวิตที่เราดำรงอยู่ซึ่งมีคอมพิวเตอร์ มีโทรศัพท์ ไม่เหมือนกับพระอริยเจ้าที่อยู่กับธรรมชาติ ซึ่งการอยู่ทีวัดป่านานาชาตจะไม่ถึงใจ แต่ถ้าอยู่ในบรรยากาศอย่างนี้มันถึงใจ

ด้านนโยบายการรักษาป่านี้ ท่านกล่าวว่า เป้าหมายในการอยู่ทีแต่คำคือ การอบรมตน เจริญศีล สมาธิ ปัญญา จึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะรักษาความเรียบง่ายเอาไว้ ท่านไมใช่นักกิจกรรม แต่ก็มีโอกาสที่จะช่วยคนดีทั้งหลายที่อยากจะช่วยรักษาป่า ก็จะช่วยประสานงาน ช่วยให้กำลังใจ และก็ทำบางสิ่งบางอย่างก็ยังคงอยู่เหมือนกัน เช่นอาจจะมีการปลูกต้นไม้ปีละครั้งแต่ก็ไม่อยากให้อยู่จนเกินไป

4.4.3. กลุ่มอุบาสก อุบาสิกา

คุณวันดี โชคตือนันต์ เป็นเพื่อนกับคุณกัลยาตั้งแต่สมัยคุณกัลยาเริ่มทำเหมืองทีแต่คำ คุณวันดี ช่วงนั้นก็ยังทำแร่ที่ศรีมงคลเช่นกันจึงมีโอกาสได้พบปะ ส่วนคุณจิราลักษณ์ก็มีธุรกิจทางด้านเหมืองพลอยและร้านซักรีดที อ.เมืองกาญจนบุรี ซึ่งการรู้จักป่าแต่คำของทั้ง 2 ท่านก็เกิดจากคุณกัลยาชักนำ คุณวันดีและคุณจิราลักษณ์ได้เข้าไปร่วมกิจกรรมเต็มตัวในฐานะโยมอุปฐากวัด ซึ่งจะสนับสนุนในการสร้างศาลาต่าง ๆ สร้างพระพุทธรูปทีศาลาด้านบน ร่วมดูแลฝ่ายเสบียงของพระทีสำนักสงฆ์แต่คำและช่วยจัดการอาหารสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าทีจัดขึ้นเป็นระยะๆ มาตลอดจนถึงปัจจุบัน

4.4.4. กลุ่มนักวิชาการ

การเข้าสู่ป่าแต่คำ ของ อาจารย์ชัยณู ศิริจินดาเกิดขึ้นในช่วงปี 2539 –2540 เริ่มจากพระอาจารย์ ชันติเตโมภิกขุ ได้พูดคุยและฝากให้นักวิจัยชาวเนเธอร์แลนด์ท่านหนึ่งให้ช่วยในการดูแลพื้นที่ ที่เกิดการอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน นักวิจัยท่านนี้เองจึงได้เข้ามาพูดคุยกับผู้อำนวยการศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ หรือ BIOTECH ซึ่งท่านผู้อำนวยการได้เรียกตัว อ.ชัยณู ให้ไปพูดคุยกับนักวิจัยท่านนี้และหาแนวทางในการอนุรักษ์ อ.ชัยณูจึงได้จัดการระดมความคิดในกลุ่มนักวิชาการและเป็นครั้งแรกของป่าแต่คำทีมีนักวิชาการด้านต่าง ๆ 40 คนเข้าไปในพื้นที่ และเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการและหาแนวทางในการอนุรักษ์ป่าอย่างยั่งยืน ที อำเภอไทรโยค แล้วพานักวิชาการเข้าไปสำรวจป่าแต่คำ ซึ่งนักวิชาการเหล่านั้น ก็มีชื่อเสียงหลายท่าน มีผู้เชี่ยวชาญชาวต่างชาติด้านพืชตระกูลจิง เขาเดินป่าแล้วบอกว่าพื้นที่แต่คำมีพืชตระกูลจิงทีหายากไม่ต่ำกว่า 5-8 ชนิด ดร.วีระชัย ณ นคร ผู้อำนวยการองค์การศูนย์พฤษศยศาสตร์สมเด็จพระ

พระนางเจ้าสิริกิติ์ ก็บอกว่าผืนป่าตรงนี้มีความหลากหลายคล้ายห้วยขาแข้ง มีพันธุ์ไม้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่เนื่องจากในช่วงนั้นสภาพการเงินของทาง BIOTECH ไม่คล่องตัว ทำให้การอนุมัติโครงการช้า ในที่สุดก็มีโครงการ 2-3 โครงการที่ได้ทำงานเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่า ซึ่งนักวิจัยชาวเนเธอร์แลนด์ก็ทราบปัญหาดี จึงได้ร่วมมือกับ อ.ชิษณุ ร่างโครงการขึ้นเพื่อขอทุนผ่านสถานทูตเนเธอร์แลนด์ แต่ในช่วงนั้นเศรษฐกิจทั่วโลกตกต่ำ ทางเนเธอร์แลนด์เองก็ตัดการให้ทุน หลังจากนั้นทาง BIOTECH ก็มีโครงการให้ฝ่ายพัฒนาชนบทให้ทุนคุณกัลยา ทำงานในโครงการแปลงสาธิตเกษตรกรรมธรรมชาติ มีการประชุมในกลุ่มนักวิชาการปีละครั้ง ต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลา 3 ปี ครั้น อ.ชิษณุได้รับมอบหมายให้ทำงานทางด้านวิจัยเต็มตัว การทำงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เต่าดำก็ขาดช่วง และมีเจ้าหน้าที่ใหม่มาดูแลด้านประสานงานแทน ทว่าก็ไม่มีบทบาทเท่าที่ควร

จากการเข้าสู่ผืนป่า อ.ชิษณุ พบว่ามีความอุดมสมบูรณ์ และมีความน่าสนใจ เพราะว่าเป็นพื้นที่ป่ารอยต่อระหว่าง เขตป่าภาคใต้กับเขตป่าภาคตะวันตก จึงทำให้ป่ามี 2 ลักษณะซ้อนกัน คือที่สูงของป่าเต่าดำจะมีลักษณะคล้ายเขตพื้นที่ป่าภาคใต้ มีลักษณะคล้ายกับป่าพรุ แต่พอลงมาด้านล่าง ก็จะกลายเป็นป่าดิบแล้ง ผสมกับป่าไม้ผลัดใบ ป่าเบญจพรรณ ถ้าดูโครงสร้างป่า คล้ายกับในอดีต ป่าแถวนี้มีโครงสร้างป่าดิบชื้น แต่เพราะระดับน้ำทะเลลดลง ป่าดิบแล้งจึงเข้ามาแทนที่ ส่วนความหลากหลายของสัตว์ก็ทราบจากการพบรอยเท้าสัตว์หลาย ๆ ชนิด เช่น ช้าง เก้ง ส่วนที่พบเห็นจริง ๆ ก็คือ ชะนี ค่าง สามารถเห็นได้ชัด ตัว อ.ชิษณุเองได้ทำงานแบบลงพื้นที่ และได้เห็นป่ามากกว่า 56 จังหวัด ได้มีโอกาสเข้าไปในป่าหลายแห่ง ก็เห็นว่ามีป่าน้อยมากที่จะมีความอุดมสมบูรณ์ใกล้เคียงกับป่าเต่าดำ

เหตุผลของ อ.ชิษณุที่เข้าไปร่วมอนุรักษ์ป่าเต่าดำ นั้น อาจารย์กล่าวว่า จุดที่ทำให้เข้าไปให้ความร่วมมือนั้นเกิดจากความรู้สึกส่วนตัว เหตุผลข้อแรกคือ คนในพื้นที่ที่น่าสนใจ ข้อสองเป็นความศรัทธาในศาสนา ข้อที่สามตระหนักว่าไม่มีความยุติธรรมบนโลกใบนี้ ข้อที่สี่ป่าที่นี้จะอยู่ไม่ได้ ถ้าไม่มีใครเข้ามาช่วย ข้อเรียนรู้ที่อาจารย์ได้พบหลังจากลงพื้นที่นั่นก็คือเงื่อนไขที่ทำให้ประเทศยังคงมีปัญหา นั่นพื้นที่ตรงนี้เป็นตัวอย่างศึกษาได้หมด

การทำงานในพื้นที่ป่าเต่าดำของ อ.ชิษณุนั้นเป็นการทำงานการกุศล เป็นการทำบุญแบบไม่ต้องลงทุน เหมือนกับกรณีที่ช่วยงานลูกเสือโลก งานช่วยเด็กโรงเรียน เพราะตัวงานที่ทำไม่สามารถนำมาเป็นผลงานในหน้าที่ประจำได้เนื่องจากนโยบายและกรอบองค์กร

คุณชลดา วงศ์ปราชญ์ หรือคุณตุ้มเริ่มรู้จักเต่าดำตั้งแต่สมัยติดตามสามีไปศึกษาต่อที่ประเทศนิวซีแลนด์ และได้รู้จักวัดไทยที่นั่น เจ้าอาวาสที่พูดถึงเต่าดำให้คุณชลดาฟังก็คือ ท่านวชิโร โดยเล่าว่าอยู่เมืองไทยไปเดินธุดงค์ที่เต่าดำ เป็นทางยาวมาก และได้เอ่ยถึงพระอาจารย์ว่ากำลังมี

โครงการที่เต่าดำด้วย ทำให้รู้ว่าเต่าดำเป็นสถานที่สำคัญมากและยังพุดถึงพระอาจารย์สิริธัมโม (นามสมมติ) ว่าเก่งกว่าท่าน ทำให้คุณชลลดาอยากรู้จัก ต่อมาท่านสิริธัมโมได้มาเยี่ยมท่านวชิโรที่นิวซีแลนด์ในปี พ.ศ.2538 คุณชลลดาจึงอยากให้ครอบครัวได้รู้จักท่าน จึงอาสาขับรถไปส่งท่านที่เมืองโอ๊คแลนด์ โดยนิมนต์ท่านไปนั่งด้วย

“แต่ความฉลาดหรือความที่บาร์มีของท่านทำให้ทั้งคู่และสามีสนุกมากเลย เอ็นจอยในทริป นายขวัญ (ลูกชาย) ก็ติดใจท่าน ท่านจะเล่าอะไรสนุกสนาน”

หลังจากนั้นท่านวชิโรก็พุดถึงเต่าดำอีก คุณตุ้มเลยพุดว่าถ้ากลับเมืองไทยแล้วก็จะไป และตอนที่กลับเมืองไทยก็ไปบอกท่านอีกว่ายังอยากจะไป และพอกลับถึงเมืองไทยแล้ว ในปี พ.ศ.2539-2540 ท่านอาจารย์สิริธัมโมกำลังจะเข้าไปที่เต่าดำจึงโทรมาบอก และให้เบอร์โทรศัพท์ของโยมท่านหนึ่งจากกลุ่มโรงเรียนทอสี พอคุณตุ้มโทรไป โยมท่านนั้นก็แจ้งว่าต้องติดต่อคุณกัลยา เมื่อติดต่อเรียบร้อยแล้วก็ชักชวนสามี (คุณอาทร วงศ์ปราชญ์) ให้ช่วยขับรถเข้าไป

ต่อมาก็ได้รู้จักกับคุณสิรินภา ศรีสร และคุณกัลยา มีแสง ซึ่งคุณสิรินภาที่ได้พุดถึงปัญหาของ เต่าดำ และต่อมาก็ชวนคุณตุ้มไปวัดสุทธจินดารามเกริงกระเวีย ซึ่งที่นั่นก็ได้พุดคุยถึงแนวทางแก้ปัญหาป่า คุณตุ้มได้เสนอไปว่า

“วิธีการที่จะรักษาป่าไว้ให้ได้ต้องเข้าไปอยู่ในรั้วของมหาวิทยาลัย และเป็นเรื่องของการศึกษา ถ้าไม่เอาเรื่องการศึกษาไปเล่นไม่สำเร็จหรอก”

ต่อจากนั้นอีกหนึ่งปี จึงได้คุยกับ อ.อาทร วงศ์ปราชญ์ที่ป่าเต่าดำเป็นการประชุมโดยมีคุณสิรินภา และคุณกัลยาร่วมด้วย

คุณตุ้มเล่าว่าหลังจากการไปป่าเต่าดำครั้งที่ 2 อ.อาทรก็เริ่มสนใจปัญหาป่าเต่าดำมากขึ้น ซึ่งตอนนั้น อ.อาทร กำลังเริ่มทำโครงการวิจัยและพัฒนาประชามชจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนตนเองก็เริ่มเข้าป่าเต่าดำมากขึ้นเมื่อลูกชายไปเรียนต่อต่างประเทศแล้ว โดยเน้นจุดไปที่ชุมชน โดยคุณตุ้มสนใจ หมู่บ้านบ้องตี้ที่เป็นทางเข้าออกของป่าเต่าดำ อีกทั้งยังมีมิตรที่ดี คือ อ.เอกนิษฐ์ ศรีสังกร และคุณกัลยา มีแสง

กิจกรรมในช่วงแรกที่ทำ ก็คือการทอดผ้าป่า เพื่อนำเงินมาสร้างแนวกันไฟป่า โดยในปีแรกได้รับเงินทำบุญ 3 แสนบาท และร่วมจัดกิจกรรมเดินตามธรรม ในปี พ.ศ.2543

คุณอาทร วงศ์ปราชญ์ เริ่มจากการรู้จักวัดไทยที่ประเทศนิวซีแลนด์ โดยเป็นวัดสาขาของวัดหนองป่าพง สายพระอาจารย์ชา โดยมีภรรยา (คุณชลลดา วงศ์ปราชญ์) เป็นผู้แนะนำซึ่งเป็นโยม

ช่วยงานทางวัด และทำให้ อ.อาทรต้องช่วยรับส่ง ซึ่งก็ทำให้อ.อาทรรู้จักวัด และขอวิธีการปฏิบัติของพระสายหลวงพ่อบุชา จนได้รู้จักกับพระสงฆ์และเจ้าอาวาสคือท่านอาจารย์วัชรโร ท่านอาจารย์วัชรโร เป็นเพื่อนกับท่านอาจารย์สิริธัมโมได้บวชพร้อมกัน เมื่อท่านอาจารย์สิริธัมโม(ปัจจุบันเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี) ได้มาเยี่ยมท่านวัชรโร อ.อาทรจึงมีโอกาสจับรถพาท่านสิริธัมโมไปเมืองต่าง ๆ จึงนับถือท่านสิริธัมโม เนื่องจากท่านเทศน์เก่ง พูดเก่ง และปฏิบัติเก่ง จึงชื่นชมท่าน

เมื่อกลับมาเมืองไทย ท่านวัชรโรก็ได้มาหา อ.อาทรที่บ้านแล้วพูดถึงเต่าดำหลายอย่าง แล้ววันหนึ่งท่านสิริธัมโมก็ชวนให้ไปที่วัดสุทธจินดาราม ซึ่งท่านไปประชุมเรื่องบทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ป่า โดยท่านอาจารย์สิริธัมโมได้เล่าในที่ประชุมถึงบทบาทของวัดป่านานาชาติในการจัดการป่าโดยใช้ยกประเด็นป่าเต่าดำขึ้นมา จึงทำให้อ.อาทรได้รู้จักคุณกัลยาและญาติโยมหลายท่าน

ในปี 2539 ช่วงปีเศรษฐกิจตกต่ำ ก็มีการทอดผ้าป่าที่วัด ซึ่ง อ.อาทรและภรรยาไปด้วย ในปีถัดมา อ.อาทรก็เห็นปัญหาของป่าเต่าดำ ที่มีคนพยายามจะบุกรุกป่าเพื่อจับจองที่ดิน จึงช่วยคุณกัลยาในฐานะนักวิชาการ และก็ชวนอาจารย์คนอื่นบ้าง เช่น อ.เอกนิษฐ์ การรู้จักคนที่นี่ส่วนใหญ่จะมาจากภรรยาแนะนำ เห็นว่าจำเป็นที่จะต้องร่วมมือช่วยกันเพื่อช่วยเหลือคุณกัลยา และช่วยเหลือสำนักสงฆ์ให้คงไว้

อ.อาทรจึงได้พบกับคุณกัลยา คุณสิรินภา ม.ร.ว.พิชดา จิรพันธุ์ (นามสมมติ) และม.จ.รัศมี นภาดล(นามสมมติ) ได้คุยกันว่าการรักษาป่าจะทำในกลุ่มญาติโยมไม่เพียงพอแล้ว ต้องทำเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ป่าจึงคิดจัดตั้งกองทุนเฝ้าระวังป่าเต่าดำ วางแผนสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น มีกิจกรรมเดินป่า 4 วัน จนได้นำเรื่องเหล่านี้มาเขียนเป็นหนังสือชื่อ คำคืนในผืนป่า : คุณค่าใหม่ในเส้นทางป่าตะวันตก อันเป็นการจุดประกายให้กับสาธารณะได้ทราบถึงความห่วงใยในผืนป่าของคนกลุ่มหนึ่ง

พ.ศ.2542 การเข้าสู่ป่าเต่าดำของ อาจารย์เอกนิษฐ์ ศรีสังกร เริ่มขึ้นโดยทางโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพ (BRT) ซึ่งคุณกัลยาเข้าไปติดต่อได้เชิญผู้ที่สนใจเข้าไปดูนั้นมีเรื่องเกี่ยวกับชุมชนอยู่ด้วย ทางผู้อำนวยการ BRT ได้ชักชวน อ.เอกนิษฐ์เข้าไป อ.เอกนิษฐ์เข้าไปป่าเต่าดำครั้งแรกในวันที่ 2 เมษายน 2542 เข้าไปร่วมกับทีมนักวิชาการทางด้านต่าง ๆ เช่น ด้านพฤกษศาสตร์ สัตววิทยา ประมง ฯลฯ

คุณเอกนิษฐ์เข้าไปดูสถานการณ์ป่าเต่าดำว่าจะสามารถทำวิจัยอะไรได้บ้าง แล้วก็ขอทุน BRT ไปศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับป่าเต่าดำ และเห็นความจริงว่าชาวบ้านด้านนอกป่านั้นไม่ทราบเรื่องป่าเต่าดำเลย ไม่ได้ยินมาก่อน ถึงเคยได้ยินก็ไม่ได้ไปเกี่ยวข้อง แต่ทำให้ อ.เอกนิษฐ์สนใจ

วิธีการที่ชาวบ้านจับจองที่ดิน และใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นระบบ และเมื่อเสนอผลการวิจัยก็เสนอว่า ชุมชนกับป่าเต่าดำอยู่ห่างไกลกันมาก ซึ่งการจะรักษาป่าเต่าดำเอาไว้มันต้องใช้กลุ่มแบบประชาสังคม civil society ดึงคนจากที่ต่าง ๆ มาเป็นกลุ่มรวมกัน โดยใช้บทบาทของคุณกัลยาเป็นแกนกลางในการประสาน

สิ่งที่ทำให้ คุณอกนิษฐ์ ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมการรักษาป่าตั้งแต่ปี 2542 จนถึงปัจจุบันก็คือ ความสัมพันธ์ ความรู้สึกส่วนตัว เพราะเห็นผู้หญิงตัวเล็ก ๆ คนเดียวแต่สามารถทุ่มเทเพื่อรักษาไว้ให้สังคมได้ขนาดนี้ แล้วก็ถามตนเองว่าเราเป็นใคร ทำไมไม่ช่วยกัน คุณอกนิษฐ์คิดเช่นนี้แล้วก็ลงไปช่วย มีปัญหาอะไรก็จะพยายามช่วยเท่าที่ทำได้ อีกเหตุผลก็คือ ความศรัทธาส่วนตัว อ.อกนิษฐ์ชอบวัด และชอบป่า โดยเฉพาะพระที่มีการปฏิบัติธรรม ทำให้ อ.อกนิษฐ์มีโอกาสทั้งการทำบุญและอยู่ในป่า อาศัยความสงบสันโดษ ทำให้รู้สึกสบายใจ ได้พักผ่อน ได้เรียนรู้และหลีกเลี่ยงหนีออกจากความ วุ่นวายต่าง ๆ ซึ่งการเข้าไปป่าเพื่อร่วมกิจกรรมมันไม่ใช่เป็นการเพิ่มภาระ เป็นการปลดปล่อย พักผ่อนและได้อยู่กับตัวเอง จึงทำให้มีความรู้สึกอยากไปป่าเต่าดำ

4.4.5. ผู้สนใจด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอิสระ

วันที่ 10 พ.ค.2541 ม.จ.รัศมี นภาดล ม.ร.ว.พยุคา จิตรพันธุ์ และตำรวจตระเวนชายแดนจากค่ายพระราม6 จ.เพชรบุรี ได้นำเฮลิคอปเตอร์มาจับผู้ล่าสัตว์ เพื่อให้เห็นว่าการกระทำผิดจริงในพื้นที่ ซึ่งคุณพนากร โรจนนาวิกได้รู้จักและเข้าสู่พื้นที่เต่าดำเป็นครั้งแรก คุณพนากรที่ตามเสด็จท่านหญิงก็ได้เข้าป่าเต่าดำและรู้สึกประทับใจกับป่าที่นั่น จากการที่คุณพนากรได้มองป่าหลายแห่งจากมุมสูง จึงได้เห็นว่าป่าบริเวณเต่าดำและทุ่งใหญ่นเรศวรนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก แต่ป่าที่ทุ่งใหญ่นเรศวรนั้นกว้างใหญ่กว่า ทว่าป่าเต่าดำก็มีทรัพยากรอยู่มากเมื่อเทียบกับป่าบริเวณทองผาภูมิ ซึ่งถูกทำลายไปโดยเฉพาะที่เหมืองปิ๊ตลอก ป่าหายไปเกือบเกลี้ยงเหลือแต่ต้นไม้เล็ก ๆ ส่วนต้นไม้ใหญ่ ๆ นั้นหาไม่ได้

ในวันที่ 2 ที่ไปดูปัญหาปัญหาป่าไม้กับท่านหญิง ก็ได้พบกับคุณกัลยา และเห็นว่าการถกเถียงกันระหว่างคุณกัลยากับกลุ่มข้าราชการ ไม่ว่าจะเป็น หัวหน้าอุทยาน นายอำเภอ ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน เรื่องมีการลักลอบตัดไม้ โดยกลุ่มข้าราชการบอกว่าไม่มีการลักลอบตัด แต่ทางคุณกัลยาบอกว่ามี และยินดีที่จะพาไปพิสูจน์ แต่ต้องเดินไปเป็นเวลา 2 ชั่วโมง ซึ่งตอนที่เฮลิคอปเตอร์บินมาที่เต่าดำก็เย็นแล้ว หากจะเดินไปดูที่มีการลักลอบตัดไม้กัน ก็เกรงว่าจะกลับไม่ทันจึงไม่ได้ไป แต่คุณพนากรก็มีข้อสังเกตว่า กำหนดการในตอนแรกนั้น กำหนดให้ลงที่เต่าดำก่อนเป็นแห่งแรก แต่พอถึงวันเดินทางก็มีการเปลี่ยนแปลงกะทันหันให้เป็นที่สุดท้ายที่จะลงไปดู ทำให้ไม่มีเวลาไปพิสูจน์หลักฐานทัน แสดงว่าข้าราชการที่กล่าวนั้นร่วมมือกันเพื่อที่จะปกปิดเรื่อง

บางอย่าง

คุณพนกรเล่าว่าครั้งหนึ่งที่เขาและ อ.ชิษณุ ศิริจินดา ได้เข้าเต้าดำในช่วงเดือนเมษายนปีหนึ่ง อ.ชิษณุบอกคุณพนกรว่าได้ยินเสียงไม้ล้มวันละหลาย ๆ ต้น จึงถามคุณพนกรว่าทำไมหน้าร้อนของที่นี่ไฟไหม้แล้วไม้ใหญ่จึงล้มเยอะ อย่างน้อย ๆ ก็ 4 -5 ต้น ซึ่งคุณพนกรซึ่งเคยอยู่มาหลายหนไม่เคยได้ยินเลย จึงสันนิษฐานว่า เสียงที่อ.ชิษณุได้ยินเป็นเสียงต้นไม้ที่มีคนลักลอบตัดแล้วล้มลง ประกอบกับข้อมูลที่คุณกัลยาเล่าหลังจากนั้นว่า ในคืนนั้นทางผู้ลักลอบตัดไม้ก็เผาทำลายหลักฐานทั้งหมด เพราะปีนั้นไฟป่าเข้าไปในเขตป่าลึก จึงสวมรอยเผาตอไม้ให้เหลือหลักฐาน ทำให้วันต่อไปหากมีคนไปดูจะได้ไม่เห็น หรือเห็นไม่ชัดว่าเป็นอะไร เพราะว่าถูกเผาไปแล้ว

กระบวนการสู่การอนุรักษ์เต้าดำของคุณพนกรอีกด้านหนึ่ง คือ ในช่วงปลายปี พ.ศ.2541 อุบาสิกที่วัดป่านานาชาติ ซึ่งเคยพักที่เต้าดำ เล่าให้คุณพนกรฟังขณะไปที่วัดป่าสุนันทวราราม จ.กาญจนบุรี ถึงเรื่องป่าเต้าดำ และบอกข่าวว่าพระอาจารย์สิริธัมโมกำลังจะจัดผ้าป่าเข้าไปในป่าเต้าดำ ช่วงเดือนตุลาคม ซึ่งคุณพนกรก็สนใจเพราะว่าคุณพนกรเคยเข้าไปมาก่อน และเห็นว่าป่าอุดมสมบูรณ์จริง ๆ จึงบอกกับอุบาสิกท่านนั้นว่า ถ้าเกิดมีโอกาสจะตามเข้าไปด้วย แล้วคุณพนกรก็ได้เข้าป่าเต้าดำอีกครั้ง โดยเข้าไปก่อนคณะผ้าป่า 1 วัน ซึ่งคุณพนกรขับรถตามรถของคุณกัลยาไป ในครั้งนี้คุณพนกรได้พักค้างคืนนาน 3 วัน หลังจากนั้นอีก 2 เดือน คุณพนกรก็เข้าป่าเต้าดำอีกครั้งเนื่องจากคุณกัลยาโทรศัพท์มาขอให้คุณพนกรช่วยทำหน้าที่ขับรถพาพระอาจารย์ขันติเตโมซึ่งเพิ่งมาจากวัดป่าอภัยคีรีที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เข้าป่าเต้าดำ ซึ่งคุณพนกรก็รับปากพร้อมกันไปปรับท่านที่เสถียรธรรมสถาน ซอยวัชรพล ถนนรามอินทรา บางเขน กรุงเทพฯ

คุณพนกรเริ่มเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์เต็มตัวตั้งแต่ตอนงานทอดผ้าป่ากับพระอาจารย์สิริธัมโม หลังจากนั้นพอเข้าป่าเต้าดำหลายครั้งพร้อมกับพระสงฆ์นั้นก็ก็มีโอกาสได้เห็นปัญหาบางอย่าง จึงเกิดความรู้สึกว่าน่าจะต้องช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ไข เพราะว่าจากปัญหาที่พบนั้น คนที่จะมีโอกาสเข้าไปถึงป่าและพร้อมที่จะทำอะไรต่าง ๆ ได้นั้นค่อนข้างมีน้อย

4.4.6. กลุ่มเจ้าของกิจการและผู้มีชื่อเสียง

คุณปริยกุล รุ่งภูมานนท์ ได้ให้การสนับสนุนการทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าเต้าดำ ได้เริ่มรู้จักเต้าดำจากพระอาจารย์ขันติเตโม และพระอาจารย์สิริธัมโมภิกขุ ซึ่งได้ชักชวนคุณปริยกุลไปที่ป่าเต้าดำ เพื่อไปดูและสัมผัสธรรมชาติ และเป็นการพาเด็ก ๆ ไปเที่ยว นอกจากนี้พระอาจารย์อาจเห็นว่า ทางกลุ่มของคุณปริยกุลควรจะได้ไปช่วยกันดูแลรักษาป่า เนื่องจากทางคุณปริยกุลอยู่กรุงเทพฯ จะได้เข้าใจว่าป่ามีความสำคัญกับคนกรุงอย่างไร

แรกเริ่มที่ได้รู้จักกับพระอาจารย์ทั้งสองนั้น เกิดจากหลานของคุณปริยกุลเป็นเด็กสมาธิสั้น จึงอยากให้หลานได้พบพระเพื่อฝึกสมาธิให้ ประกอบกับมีเพื่อนรุ่นพี่แนะนำว่าให้ไปหาพระ

อาจารย์ท่านนี้ เพราะว่าท่านเมตตากับเด็กมาก และมีจิตวิทยาที่ดีกับเด็กด้วย จึงได้ไปกราบท่านและได้รู้จักท่านเมื่อประมาณปี พ.ศ.2534

ในส่วนที่คุณปริยกุลได้เข้าไปช่วย ก็คือการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อการอนุรักษ์ และช่วยเป็น โยมอุปฐากพระสงฆ์ที่มาพำนักในสำนักสงฆ์เต่าดำ สนับสนุนด้านปัจจัยและสิ่งของให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่ช่วยดูแลบริเวณป่าแถบนี้ มาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2541

4.5 บทบาทการอนุรักษ์ป่า

บทบาทการอนุรักษ์ป่าของสมาชิกแต่ละท่านมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันไปตามความสนใจและความถนัดของแต่ละคน

4.5.1. กลุ่มผู้ดูแลพื้นที่ใกล้ชิด

คุณกัลยา มีแสงในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์นั้น เริ่มแรกก็ทำหน้าที่ดูแลด้วยตัวเอง โดยมีสมาชิกครอบครัวและคนใกล้ชิดเป็นผู้สนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันการทำลายป่าไม้โดยตรงด้วยวิธีการดับไฟป่า การซื้อประทานบัตรเหมืองแร่ที่อยู่ติดกับที่ตั้งสำนักสงฆ์อันเป็นการขยายพื้นที่อนุรักษ์ และร้องเรียนเรื่องบุกรุกป่ากับเจ้าหน้าที่ คุณกัลยาก็ร่วมมือกับทางสำนักสงฆ์และองค์กรต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ผืนป่าแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการถวายฎีกาต่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ขอพระราชทานศูนย์การศึกษาแก่เด็กพม่าที่เกิดในประเทศไทย เพื่อเป็นการปลูกฝังความเข้าใจและการศึกษาต่อคนพลัดถิ่น ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการดูแลป่าในอนาคตและหากเขาได้กลับประเทศเขาก็จะนำความรู้ไปรักษาป่าของเขาต่อไปได้ การสร้างองค์กรอนุรักษ์ป่าในชื่อของมูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิตกาญจนบุรี อันเป็นสาขาของมูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิตอุบลราชธานี (Nature Care) อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการพิทักษ์รักษาป่าเต่าดำมากยิ่งขึ้น การจัดทำโครงการบวชป่าเต่าดำ ซึ่งเป็นปรการป้องกันป่าด้วยจิตใจ การจัดทำโครงการเกษตรทางเลือกใหม่เพื่อการพึ่งตนเอง เพื่อลดการขยายพื้นที่เพาะปลูกของชุมชนรอบป่า 6 หมู่บ้าน อีกทั้งยังเข้าไปเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรในชุมชนรอบป่านั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้ยังมีงานสังคมสงเคราะห์และการสร้างงานเพื่อแรงงานอพยพ เพื่อป้องกันคนเหล่านี้จากการล่าสัตว์ป่าและถางป่าในการจับจองพื้นที่ของบุคคลภายนอก ผลจากการพิทักษ์ป่ามายาวนานคุณกัลยาได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหลายองค์กร ไม่ว่าจะเป็นมูลนิธิสืบนาคะเสถียร มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ มูลนิธิโลกสีเขียว มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิตจังหวัดอุบลราชธานี ชมรมพิทักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมสถาบันราชภัฏกาญจนบุรี ชมรมประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ และด้วยความช่วยเหลือขององค์กรเหล่านี้ ประกอบการขยายเครือข่ายไปสู่คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ทำให้เกิดโครงการเดินตามธรรมสู่ฝันป่าตะวันตกขึ้น ในปี พ.ศ.2543 จนมาถึงปี 2546 นี้คุณกัลยาได้วางมือจากเหมืองแร่ดีบุกเนื่องจากประจวบกับบัตร์สิ้นอายุ แต่ก็ยังทำงานด้านสังคมอยู่ และเผยแพร่สภาพปัญหาป่าเต็งดำให้หน่วยงานรัฐรับทราบเมื่อมีโอกาส

คุณพัชรินทร์ แววงาม ทำหน้าที่ในการดูแลเหมือง ดูแลคนงาน รับซื้อแร่ ดูแลร้านค้าสวัสดิการ งานบัญชี ขัปรด อันเป็นการช่วยกิจการทางบ้านที่เป็นเศรษฐกิจหลักของครอบครัว คุณโอเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัวของคุณกัลยาที่เห็นพ้องต้องกันในการพยายามจะรักษาป่าไว้ และคอยสนับสนุนคุณกัลยาแทบทุกเรื่อง ซึ่งคุณกัลยากับคุณโอจะไปด้วยกันตลอด โดยคุณโอจะเป็นผู้ขัปรดให้ แต่พอในช่วงที่คุณกัลยาเริ่มจ้างงานชุมชน กองทุนเพื่อสังคม ทำให้ต้องแยกกันไป เนื่องจากงานชุมชนนั้นใช้เวลามาก ทำให้งานที่เหมืองหยุดชะงัก จึงมีการแบ่งหน้าที่กัน โดยที่คุณโอรับงานเหมืองไป แต่ทว่าเวลามีกิจกรรมการอนุรักษ์ที่จัดขึ้นที่ป่าเต็งดำ คุณโอก็มาช่วยจัดเตรียมสถานที่ พื้นที่กางเต็นท์ ติดต่อประสานงานในบางครั้ง และจัดการเรื่องอาหาร แต่หน้าที่ในการดูแลพื้นที่ป่าพื้นที่เหมืองและวัด ก็ยังคงอยู่ในฐานะผู้อยู่ประจำในพื้นที่ คอยบันทึกการเข้าออกของบุคคลแปลกหน้าที่เข้าออกในบริเวณเหมือง

คุณปราโมทย์ แก้วอุทัย เป็นหุ้นส่วนเหมืองแร่ร่วมกับคุณกัลยา ทำหน้าที่หลายหน้าที่ ทั้งเป็นผู้ดูแลการผลิตของเหมือง ควบคุมดูแลการทำงานของเหมืองแร่กัลยา และอยู่ประจำในพื้นที่และทำงานด้านรักษาป่า โดยคุณปราโมทย์เป็นผู้นำคนไปดับไฟป่า ทำแนวกันไฟ และทำหน้าที่เฝ้าเหมืองซึ่งอยู่ปากทางเข้าสำนักสงฆ์และป่าเต็งดำ คอยดูว่ามีใครเข้าออกบ้าง เพื่อรับรู้ข้อมูลตลอดเวลา เขาช่วยดูแลและสนับสนุนสำนักสงฆ์เต็งดำมาตั้งแต่เริ่มตั้ง จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2546) แล้วยังได้อุปฐากพระสงฆ์ที่นี่ด้วย ดังนั้นคุณปราโมทย์จะทำงานกับพื้นที่ป่าและสำนักสงฆ์อย่างใกล้ชิด แต่เนื่องจากคุณปราโมทย์มักจะปฏิบัติงานในบริเวณเหมืองแร่เป็นส่วนใหญ่ จึงไม่ค่อยได้เข้าไปในบริเวณสำนักสงฆ์ จึงทำให้สมาชิกที่ช่วยอนุรักษ์ป่าบางท่านไม่รู้จัก

4.5.2. กลุ่มพระสงฆ์

สำหรับพระอาจารย์ขันติเตโม กิจกรรมในการอนุรักษ์ของท่านจะอยู่ในลักษณะประสานงานบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาช่วยกันรักษาป่าเต็งดำไว้ ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ว่า เต็งดำนั้นมีปัญหาหลายอย่างในการอนุรักษ์ไม่เหมือนกับที่อื่น คือ อย่างชาวบ้านมาบุกรุกก็มีแต่เป็นส่วนน้อย แต่จะมีคนมาเอาที่ดิน มันก็เป็นส่วนน้อย ปัญหาส่วนใหญ่มาจากเจ้าหน้าที่และผู้ที่มีอิทธิพล พูดังโครงการ งานมักจะไปในด้านประสานคนที่หวังดีต่อธรรมชาติ ที่มีตำแหน่งมีอำนาจพอสมควร ให้เขามาเห็นมาคานาสนับสนุน แล้วก็เพื่อป้องกันผู้ที่ถือโอกาสใช้อำนาจของเขาเพื่อล่าสัตว์ก็ดี เพื่อตัดไม้ก็ดี เพื่อจะได้จับจองที่ดินก็ดี เป็นในลักษณะป้องกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นลักษณะการห้ามปราม แต่ว่าไม่สามารถทำโดยตรงได้ มันต้องทำโดยอ้อมตลอด ในบางที่ถ้าดูจากข้างนอกจะเห็นว่ากิจกรรม

น้อย แต่จริง ๆ แล้วทำหลายอย่าง

พระอาจารย์ธิตัทธมโม ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในช่วงมกราคม 2546 โดยอยู่ประจำสำนักสงฆ์เต่าดำ ซึ่งจะดูแลสำนักสงฆ์ที่นี้ชั่วคราว ท่านมีเป้าหมายในการอยู่ที่เต่าดำคือ อบรมตน เจริญศีล สมาธิ ปัญญา จึงต้องการที่จะรักษาความเรียบง่ายเอาไว้ แต่ก็มีโอกาสที่จะช่วยคนดีทั้งหลาย ที่อยากจะช่วยรักษาป่า ก็จะช่วยประสานงาน และช่วยให้กำลังใจ

4.5.3. กลุ่มอุบาสก อุบาสิกา

คุณวันดี โชคดีอนันต์ เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมในฐานะโยมอุปัฏฐากวัด ซึ่งจะสนับสนุนในการสร้างศาลาต่าง ๆ สร้างพระพุทธรูปที่ศาลาด้านบน เข้าร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมในฐานะคณะกรรมการกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำ ร่วมดูแลฝ่ายเสบียงของพระที่สำนักสงฆ์เต่าดำและช่วยจัดการอาหารสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าที่จัดขึ้นเป็นระยะๆ มาตลอดจนถึงปัจจุบัน

4.5.4. กลุ่มนักวิชาการ

คุณชลลดา วงศ์ปราชญ์ จะมีบทบาทด้านการเป็นที่ปรึกษา การเสนอความคิดเห็น เช่น “วิธีการที่จะรักษาป่าไว้ให้ได้ต้องเข้าไปอยู่ในรั้วของมหาวิทยาลัย และเป็นเรื่องของการศึกษา” เป็นผู้ชักนำ อ.อาทร วงศ์ปราชญ์ เข้าป่าเต่าดำด้วย กิจกรรมในช่วงแรกที่ทำ ก็คือการทอดผ้าป่า เพื่อนำเงินมาสร้างแนวกันไฟป่า โดยในปีแรกได้รับเงินทำบุญ 3 แสนบาท และร่วมจัดกิจกรรมเดินตามธรรมชาติ ในปี พ.ศ.2543 เริ่มเข้าป่าเต่าดำมากขึ้นและเน้นจุดแก้ปัญหาไปที่ชุมชน โดยคุณตุ้มสนใจหมู่บ้านบ้องดีที่เป็นทางเข้าออกของป่าเต่าดำ

คุณอาทร วงศ์ปราชญ์ เป็นนักวิชาการ ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ให้ความคิดเห็นและเป็นผู้ประสานงานคณะกรรมการกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำและเป็นประธานจัดกิจกรรมในส่วนที่จัดในกรุงเทพ เช่น การประชุมคณะกรรมการกองทุนเฝ้าระวังป่าเต่าดำ การประชุมเตรียมการกิจกรรมเดินตามธรรมสู่ผืนป่าตะวันตก ฯลฯ รวมถึงการช่วยหาทุนในการจัดกิจกรรมที่จัดในป่าเต่าดำด้วย ซึ่งได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 มาจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้ให้ความเห็นว่าการรักษาป่าจะทำในกลุ่มญาติโยมไม่เพียงพอแล้ว ต้องทำเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ป่าและจัดตั้งกองทุนเฝ้าระวังป่าเต่าดำ วางแผนสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น มีกิจกรรมเดินป่า 4 วัน จนได้นำเรื่องเหล่านี้มาเขียนเป็นหนังสือคำคืนในผืนป่า ฯ อันเป็นการจุดประกายให้กับสาธารณะได้ทราบถึงความห่วงใยในผืนป่าของคนกลุ่มหนึ่ง นอกจากนี้ยังสนับสนุนโครงการเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่ป่าเต่าดำ การจัดทำ website เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการอนุรักษ์ของกลุ่มฯ รวมทั้งดึงนิสิตนักศึกษาและผู้ร่วมงานหลายท่านให้เข้ามาสนใจถึงปัญหาและร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าอีกด้วย

คุณชัชวาล ศิริจินดา อยู่ในฐานะนักวิชาการ เป็นตัวกลางที่จะประสานความร่วมมือ ลงมาสู่พื้นที่และสนับสนุนนักวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลความสมบูรณ์ของระบบนิเวศของป่าในพื้นที่ จึงมีการจัดประชุมสัมมนาในวันที่ 19 – 21 ธันวาคม 2540 และมีข้อมูลวิจัยและโครงการต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน คุณชัชวาลเป็นหนึ่งในผู้ร่วมค้นหาแนวทางในการอนุรักษ์ ได้จัดการระดมความคิดในกลุ่มนักวิชาการ และเป็นครั้งแรกของป่าเต่าดำที่มีนักวิชาการด้านต่าง ๆ 40 คนเข้าไปในพื้นที่ และเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการและหาแนวทางในการอนุรักษ์ป่าอย่างยั่งยืน ที่ อำเภอไทรโยค แล้วพานักวิชาการเข้าไปสำรวจป่าเต่าดำ ซึ่งนักวิชาการเหล่านั้น ก็มีชื่อเสียงหลายท่าน ซึ่งก็พบพืชหายากหลายชนิด อีกทั้งมีความหลากหลายชีวภาพอย่างมากด้วย จากนั้นทางศูนย์พันธุ์วิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (Biotech) ก็มีโครงการให้ฝ่ายพัฒนาชนบทให้ทุนคุณกัลยาทำงานในโครงการแปลงสาธิตเกษตรกรรมธรรมชาติ มีการประชุมในกลุ่มนักวิชาการปีละครั้ง ต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลา 3 ปี ครั้น อ.ชัชวาลได้รับมอบหมายให้ทำงานทางด้านวิจัยเต็มตัว การทำงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เต่าดำก็ขาดช่วงไปแต่ก็ยังติดต่อกับคุณกัลยาอยู่

คุณอนันต์ ศรีสังกร เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่ง ที่ทำงานด้านชุมชนและเป็นเพื่อนสนิทกับคุณอาทร วงศ์ปราชญ์ ซึ่งร่วมมือกันทำกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าที่จัดขึ้นทุกปี และมักทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำกิจกรรม และนำการประชุม และเป็นผู้ให้ความคิดเห็นและศึกษาถึงปัญหาของบริเวณนั้น ได้เขียนเรื่องสถานการณ์ป่าเต่าดำ ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับป่าเต่าดำผลิตเป็นเอกสารงานวิจัยเรื่อง “สภาพเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนรอบป่าเต่าดำ” และเห็นว่าชาวบ้านด้านนอกป่านั้นไม่ทราบเรื่องป่าเต่าดำเลย และเสนอผลการวิจัยว่า ชุมชนกับป่าเต่าดำอยู่ห่างไกลกันมาก การจะรักษาป่าเต่าดำเอาไว้มันต้องใช้กลุ่มแบบประชาสังคม Civil Society ดึงคนจากที่ต่าง ๆ มาเป็นกลุ่มรวมกัน โดยใช้บทบาทของคุณกัลยาเป็นแกนกลางในการประสาน

4.5.5. ผู้สนใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอิสระ

คุณพนกร โรจนนาวัน เป็นโยมอุปัฏฐากให้กับพระอาจารย์ขันติเตโธและพระอาจารย์สิริธัมโม ส่วนมากเป็นผู้คอยรับส่งท่านอาจารย์ทั้งสองเวลาที่เข้าป่าเต่าดำ คุณพนกรชอบการถ่ายภาพและมักถ่ายรูปป่า สัตว์ป่า ต่าง ๆ เก็บไว้เสมอ อีกทั้งยังสนใจเรื่องสัตว์ป่าในบริเวณนี้จนทำให้คุณพนกรติดตั้งกล้องอินฟราเรดเพื่อถ่ายภาพสัตว์ป่าไว้ที่สำนักสงฆ์ และภาพต่าง ๆ นั้น ส่วนหนึ่งก็จะถูกขอนำมาลงในสื่อต่าง ๆ ของกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือหรือ Website บทบาทของคุณพนกรยังเป็นผู้ประสานเชื่อมต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้มีอำนาจในสังคม เข้าร่วมการประชุมในฐานะคณะกรรมการกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำพร้อมทั้งให้ความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงช่วยสนับสนุนด้านการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และอุปัฏฐากพระสงฆ์ด้วย

4.5.6. กลุ่มเจ้าของกิจการและผู้มีชื่อเสียง

คุณปริยกุล รุ่งคุณานนท์ ได้เข้าไปช่วยร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อการอนุรักษ์ป่า และช่วยเป็นโคมอุปัฏฐากพระสงฆ์ที่มามีพำนักในสำนักสงฆ์เต่าดำ สนับสนุนด้านปัจจัยและสิ่งของให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่ช่วยดูแลบริเวณป่าแถบนี้ มาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2541

4.6 ความสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อมและพุทธศาสนา

ความสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อมและศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าเต่าดำทุกท่านมีความสนใจร่วมกัน เมื่อได้ถามเกี่ยวกับที่มาของความสนใจในเรื่องนี้ หลาย ๆ ท่านก็มีที่มาดังนี้

4.6.1. กลุ่มผู้ดูแลพื้นที่ใกล้ชิด

ความสนใจและการปลูกฝังในเรื่องศาสนาพุทธของคุณกัลยา มีแสงเริ่มต้นมาจากทางบ้านของคุณกัลยาเป็นพุทธศาสนิกชน ไม่ทำบาป ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่กินปลาเป็น ๆ แม้บิดามารดาของคุณกัลยาจะต้องค้าขายแต่ก็มีเวลาพาลูก ๆ ไปวัดฟังเทศน์ และตักบาตรทุกเช้า ซึ่งตอนคุณกัลยายังเล็กก็ฟังเทศน์ไม่รู้เรื่อง ฟังแล้วหลับ แต่มาตอนโตรู้สึกว่ โชคดีย่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีพ่อแม่ใจบุญ อีกทั้งคุณกัลยาก็ได้ปฏิบัติธรรมได้ 20 ปี ซึ่งก่อนหน้าที่ท่านอาจารย์จันตติโมจะพาลูกศิษย์เข้าป่าเต่าดำ ในปี 2533 ก็ได้อ่านหนังสือของพระอาจารย์ชา สุภัทโทที่รู้สึกว่

“พออ่านแม่ก็ ประทับใจมากเลย เรื่องของการปฏิบัติของหลวงปู่เพราะหลวงปู่ก็เล่ารายละเอียดของการปฏิบัติว่าท่านเป็นยังไง มันมีช่วงต้น ๆ ที่แม่ก็นั่ง ๆ สมาธิแล้วก็จิตนี้ยังง ะไร ท่านบรรยายไว้หมด”

และสิ่งเหล่านี้คุณกัลยาก็ได้ถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัวอย่างคุณพัชรินทร์ด้วย

คุณปราโมทย์เกิดที่จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อตอนเด็กใช้ชีวิตอยู่ในป่า เป็นชุมชนขนาด 4-5 ครอบครัว รอบ ๆ เป็นดงเสียดงช้าง นาน ๆ ครั้งจึงจะมีโอกาสเห็นรถสักคันหนึ่ง คุณปราโมทย์มีความรู้สึกรักชอบธรรมชาติ ชอบได้เห็นสีเขียว ๆ เมื่อเทียบกับตอนที่เข้าเมืองจะดูไม่ค่อยสดชื่น ถ้าอยู่ในปามันร่มรื่น สบายใจ หากเข้าเมืองกาญจนบุรีอยู่แค่ 1 - 2 วันก็อยากกลับแล้ว บางทีอยู่ในป่า 2 ปี 3 ปีถึงจะออกไปสักครั้งหนึ่ง ก่อนที่คุณปราโมทย์จะเข้ามาอยู่เต่าดำ คุณปราโมทย์เคยบวชมาก่อน และเคยเดินธุดงค์ ทำให้เกิดความรู้สึกในการใช้ชีวิตกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน กลายเป็นความรู้สึกผูกพันจึงทำให้อยู่ป่าได้ พอในช่วงที่อยู่เต่าดำแล้วมีพระเข้ามา ก็ทำให้คิดว่า “เราอยู่อย่างนี้ อยู่กับธรรมชาติก็ได้ประโยชน์ ได้ความสุขทางใจ แล้วยังได้อุปัฏฐากพระ”

หลังจากเคยศึกษาคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้คุณปราโมทย์คิดได้ว่า

“ชีวิตของเราโดยแท้นั้นมัน ไม่ใช่จะยาวมาก จริงอยู่บางทีเรา พุดถึงว่า 50-60 ปีอะไร มันเหมือนกับนาน แต่อันที่จริงไวนะ อันที่จริงไวก็เลย พออายุมากขึ้นแล้ว หลังจากพอได้บวชเรียน ได้ศึกษาพวกหลักพวกนี้บ้าง มันก็ทำให้ได้ข้อคิด ที่นั่นมันก็เลยอยู่กับธรรมชาติได้โดยไม่เดือดร้อน”

แนวความคิดที่คุณปราโมทย์มีต่อธรรมชาติโดยการใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ได้มีทั้งแนวคิดและการปฏิบัติซึ่งคุณปราโมทย์ก็ทำมาตลอด 20 ปี การอยู่ในป่าตลอดเวลาไม่ทำให้คุณปราโมทย์รู้สึกเหงา คุณปราโมทย์กล่าวว่าถ้าโดยแท้แล้ว รักธรรมชาติจริงจะไม่เหงา ต้องสัมผัสเองถึงจะรู้ และการอยู่ที่นี่ก็ไม่ได้เดือดร้อนด้วย แต่ก็อาจมีบ้างแล้วแต่เหตุปัจจัย แต่สักพักก็หาย อย่างเช่นบางครั้งก็เกิดอาการเบื่อขึ้นมา ก็จะ ไปเดินเที่ยวตามป่า หาเก็บผลไม้ป่า อะไรมั้ง นอนสักคืน 2 คืนแล้วก็กลับลงมา เพลินดี

แนวความคิดที่ทำให้เกิดความรักสัตว์ป่าของคุณปราโมทย์ มีรากฐานมาจากศาสนาพุทธที่สอนให้เกิดความเมตตากับสัตว์ต่างๆ ซึ่งเมื่อคุณปราโมทย์เห็นสัตว์ป่าถูกรังแก เบียดเบียนก็จะเกิดความสงสาร สัตว์ที่เคยอาศัยในป่าไม้ด้านนอก ที่ปัจจุบันเป็นแปลงปลูกสัก เมื่อก่อนอุดมสมบูรณ์มากสัตว์มีที่กินเยอะ หลังจากที่ดินโค่นไม้ทิ้ง ก็ไม่มีที่กิน สัตว์จึงกระจัดกระจายกันไป คุณปราโมทย์คิดว่าถ้าหากที่นี้ป่าหมดไป แล้วสัตว์ป่าต่างๆ ก็จะอยู่กันไม่ได้

“เขาไม่ได้ทำอะไรทำนาเหมือนเรา ไม่ได้ทำงานทำการอะไร ที่นี้ก็คิดว่าเออ ถ้าสิ่งเหล่านี้อยู่อย่างน้อยก็สบายตา เห็นพวกเขาบางทีที่ถูกรังแก สัตว์ป่าถูกคนล่ามาอะไร แล้วก็เรามานึกให้ลึก ๆ ว่าเขาก็หากินลำบากพออยู่แล้ว ยังต้องมาระวังภัยจากคนนี่ คอยหลบหลีกอะไร นี่นะ มันเกิดความสงสารเหมือนกัน อันนี้มันเป็นผลสืบเนื่องจากหลักคำสอนในพุทธศาสนาของเรา ก็เลย พอมาเห็นนี่ก็ทราบความจริง ..ขนาดเราเองป่วยไข้เรายังรู้จะไปหาหมอได้ เขาไม่มีสิทธิ์”

สำหรับทัศนะในเรื่องธรรมะกับธรรมชาตินั้น คุณปราโมทย์บอกว่าเป็นเรื่องที่แยกกันยาก แขนงแยกกันไม่ออกถ้าคนที่พอจะรู้ว่าธรรมชาติเป็นอย่างไรแล้วก็ธรรมะคืออะไร อันที่จริงถ้าคนพอที่เข้าใจบ้างเล็กน้อยจะอยู่กันได้อย่างกลมกลืน พระท่านที่อยู่ได้นี้เพราะท่านอยู่กับธรรมชาติ ธรรมชาติจะให้ธรรมะ

4.6.2. กลุ่มพระสงฆ์

สำหรับท่านอาจารย์ขันติเตโณภิกขุ นั้น มีความสนใจทางพุทธศาสนา ประชัญตาตะวันออก ตั้งแต่สมัยยังเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย แต่ในสมัยก่อน(ประมาณปี ค.ศ.1968หรือ พ.ศ.2511) หนังสือ แหล่งข้อมูลที่จะให้คั่นความีไม่มากนัก แต่เมื่อมีความสนใจแล้ว ท่านก็มีความพากเพียร คั่นควาและสะสมความรู้เรื่อยมา ขณะนั้นหนังสือที่ท่านอ่านเป็นเรื่องเกี่ยวกับเซนเสียมมาก จนตั้งใจว่าเมื่อเรียนจบมหาวิทยาลัยแล้วจะไปเรียนเซนที่ประเทศญี่ปุ่น แต่ก่อนไป ท่านก็ปรารถนาจะท่องโลกกว้างเสียก่อน จึงเดินทางไปเที่ยวทั่วยุโรป ตะวันออกกลาง อินเดียและจนกระทั่งมาถึงเมืองไทย (ฉัตรวรัญ องค์กรสิทธิ์, 2542: 47) ในปี พ.ศ.2516 และเกิดความสนใจในการทำสมาธิภาวนา จึงได้ไปฝึกปฏิบัติที่วัดเมืงมาง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นจึงตัดสินใจเข้าสู่เพศบรรพชิต โดยอุปสมบทที่วัดเพลงวิปัสสนา กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2517 ต่อมาท่านได้ยินกิตติศัพท์ของหลวงพ่ocha สุภัทโทแห่งวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ท่านจึงเดินทางไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่o โดยได้พำนักที่วัดหนองป่าพง และวัดสาขาอื่น ๆ ตามโอกาสอันสมควร จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 ก็ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติ (ปสันโน ภิกขุ, 2543: 44)

ความสนใจทางด้านศาสนาโดยมีพระสงฆ์ที่ดีเป็นลือนั้นก็เกิดขึ้นกับพระอาจารย์ธิตธัมโมเช่นกัน เหตุที่ท่านสนใจในศาสนาพุทธจากเดิมที่เป็นชาวคริสต์นั้นก็เพราะท่านเป็นคนที่สนใจศาสนา มาก ในสมัยที่ท่านอายุ 16-17 ปี ท่านจะเริ่มใช้ความคิดมากขึ้น มีความสงสัยในศาสนาคริสต์ว่ามีบางเรื่องในศาสนาคริสต์ที่ยอมรับไม่ได้ และเมื่อบิดามารดาที่ไม่สามารถตอบได้ จึงเป็นเหตุให้สนใจในศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะ New Age ซึ่งเป็นกระแสสังคมใหม่เกิดในสหรัฐอเมริกาที่มีการนั่งสมาธิ โยคะ ชอบเรื่องปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลในศาสนาฮินดูและพุทธ

ตอนหลังท่านธิตธัมโมสนใจในศาสนาสาขานิเวต จนตัดสินใจที่จะเดินทางไปนิเวตเพื่อบวช สัก 1 ปีแล้วก็จะสึก แต่ว่าในช่วงที่เดินทางไปเครื่องบินก็ไปลงที่กรุงเทพฯ ก่อน แล้วจะว่าจะพักที่กรุงเทพฯ สัก 2-3 วัน และได้พบกับโยม 2-3 คนในร้านอาหาร เขาได้แนะนำให้ไปวัดป่านานาชาติ ท่านจึงเดินทางไป และได้พบกับหลวงพ่osumme ในปี 2534 จึงเกิดศรัทธาในตัวท่านเพราะเห็นว่าท่านมีความสุขจริง มีความพอใจแท้ จึงรู้สึกว่ถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นผลจากการบวชเป็นพระ ก็น่าจะทดลองดู แล้วท่านก็ตัดสินใจบวชและยังคงเป็นบรรพชิตจนถึงทุกวันนี้

4.6.3. กลุ่มอุบาสก อุบาสิกา

คุณวันดี โชคดีอนันต์ มีความสนใจในพุทธศาสนามานาน มีจิตใจฝักใฝ่ในการทำบุญกุศล เข้าวัดเป็นประจำทุกสัปดาห์ ในอดีตทั้ง 2 ท่านต่างก็เคยทำงานอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีและได้รู้จักกับคุณกัลยาที่นี้ ซึ่งก็เป็นจุดเชื่อมต่อไปถึงท่านอาจารย์ขันติเตโณ ทำให้ทั้ง 2 ท่านเข้าไปสนับสนุนในการสร้างกุฏิสงฆ์ และเพิงพัก ในช่วงก่อตั้งสำนักสงฆ์ สำหรับปัจจุบันเมื่อมีโอกาสและ

สามารถนำรถยนต์เข้าไปได้ คุณวันดีก็จะนำของไปถวายพระที่เฝ้าจำเริญกัน

4.6.4. กลุ่มนักวิชาการ

การปลูกฝังด้านศาสนาพุทธจากทางบ้านนั้นก็เกิดขึ้นกับคุณชัชฌ์ ศิริจินดา เช่นกัน พื้นฐานความสนใจทางด้านศาสนาพุทธของคุณชัชฌ์เกิดจากครอบครัว เพราะเป็นครอบครัวที่สนใจศาสนา คือ คุณแม่ ซึ่งท่านจะเป็นคนที่ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ อีกทั้งคุณยายก็เป็นโยมอุปัฏฐากวัดท่าตำหนัก และตัวคุณชัชฌ์เองก็ได้รับการสอนให้ปฏิบัติธรรมมาตั้งแต่เด็ก ๆ ช่วงอายุ 4 ปี นั้นเอง คุณชัชฌ์ก็เคยทำให้คนอื่นแปลกใจ เพราะสามารถนั่งพนมมือได้นานตั้งแต่พระสวดตั้งแต่ต้นจนจบโดยที่ไม่ออกไปวิ่งเล่นที่ไหน อีกทั้งยังถูกสอนให้นั่งสมาธิมาตั้งแต่อายุ 6 ปี แล้วก็ยังทำต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

คุณชัชฌ์ศรัทธาพระวัดป่าโดยเฉพาะสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ไม่ว่าจะเป็นหลวงตามหาบัว หรือหลวงพ่ocha สุภโท แต่ลักษณะการสอนในสายของหลวงพ่ocha นั้น คุณชัชฌ์บอกว่าจะอิงธรรมชาติในลักษณะคล้ายลัทธิเซน ขณะที่สายหลวงตามหาบัวจะสอนลักษณะปฏิบัติด้วยความเข้มงวด คุณชัชฌ์สนใจและยอมรับทุกศาสนา เคยเข้าโบสถ์สุเหร่า ส่วนศาสนาพุทธก็ฝึกมาหลายสายหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นยุบหนอพองหนอ พุทโธ พิจารณาธรรมสติ เพ่งกลิ่น ฯลฯ คุณชัชฌ์พบว่าสายหลวงพ่ocha เป็นสายที่เหมาะสมกับผู้ที่ยังอยู่ในเพศฆราวาส ก็คือ พิจารณาทุกอย่างรอบตัวให้เป็นธรรมะได้ คือไม่ตรงและไม่หย่อนเกินไป

แรกเริ่ม อ.ชัชฌ์ ศึกษาและปฏิบัติธรรมอยู่กับบ้าน แล้วก็ออกไปฝึกฝนตามวัดต่าง ๆ แต่ก็รู้สึกเบื่อหน่ายเพราะพบว่าไม่มีวัดไหนที่สงบเลย วัดนู่นวายนกว่าบ้านเสียอีก จึงเลิกตระเวนไปตามวัดต่าง ๆ แล้วย้อนกลับมาปฏิบัติอยู่ที่บ้าน ครั้นพอได้เข้าป่าเฝ้าจำเริญ ก็ทราบสภาพชีวิตที่อยู่ในป่าและการปฏิบัติในป่า ได้ข้อคิดว่าทุกอย่างอยู่ที่จิต ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหนก็ปฏิบัติได้

คุณชัชฌ์สามารถปฏิบัติธรรมแบบเห็นสิ่งต่าง ๆ เกิดและดับได้ โดยที่ไม่ต้องไปอยู่วัด แต่จะไปวัดกรณีที่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติธรรมก็จะมีพระสงฆ์ที่ช่วยแก้ไขข้อสงสัยได้ตรงกับจริตของตนเอง ซึ่งก็คือ หลวงตาจันทร์ วัดป่าหลวงตามหาบัว อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี เนื่องจากหลวงตาจันทร์เป็นพระที่มีการศึกษา และปฏิบัติในลักษณะที่รู้ด้วยตัวเอง ด้วยความรวดเร็ว ท่านสามารถตอบคำถามของ อ.ชัชฌ์ได้ในทันที ให้ที่พระบางรูปตอบยาวแต่ไม่ตอบในส่วนที่ อ.ชัชฌ์สงสัย ดังนั้นพื้นที่ป่าเฝ้าจำเริญจึงสามารถดึงดูด อ.ชัชฌ์ให้เข้าไปเพราะว่ามีครูอาจารย์ที่สามารถสอน อ.ชัชฌ์ได้และมีทั้งสถานที่วิเวกที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม

สำหรับคุณเอกนิษฐ์ ศรีสังกร ฐานความคิดด้านศาสนาเกิดจากครอบครัว โดยมีบิดาเข้าวัดตอนเช้าท่านจะตื่นขึ้นมาสวดมนต์ และเสียงสวดมนต์นี้เพราะมากในความรู้สึกของคุณเอกนิษฐ์ แม้ทุกวันนี้ก็ยังก้องอยู่ในหู พอเวลาที่มีความทุกข์ เจอปัญหาจะไม่ยอมเตะศูราเลย แต่ถ้าเป็นเวลาปกติ

ถึงเวลากินก็จะกิน แต่บางทีก็นั่งสมาธิ ไปกราบพระ แต่ถ้ามีปัญหาหนัก ก็เข้าวัด เข้าป่าเดินเล่น อ่านหนังสือธรรมะ อ่านหนังสือประวัติของหลวงปู่มั่น หลวงปู่ชา ท่านพุทธทาสภิกขุ ฯลฯ

การปลูกฝังด้านศาสนานอกจากที่บ้านแล้วยังมีในช่วงของการศึกษาระดับอนุปริญาที่วิทยาลัยครูพระนคร เนื่องจากมาพำนักที่วัดพระศรีมหาธาตุบางเขน 4-5 ปี ซึ่งคุณออกนิษฐ์เล่าว่าเป็นความโชคดีที่ในวัยเด็กไม่ได้เจอสิ่งชั่วร้ายมากนัก ไม่ค่อยมีทีวีให้ดู ไม่มีสตางค์ไปเที่ยวผับบาร์หรือดูหนังฟังเพลง อ.ออกนิษฐ์มักจะไปนั่งเจียบ ๆ อ่านหนังสือ

ส่วนความสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้น แม้ว่าคุณออกนิษฐ์จะเรียนมาทางด้านสังคมศาสตร์ ซึ่งมาจากความสนใจเรื่องกะเหรี่ยงกับป่า คุณออกนิษฐ์ได้ไปทำที่แม่สลด จ.ตาก กับ อ. วิสุทธิ์ ใบไม้ ทำให้เวลาที่มีเรื่องเกี่ยวกับกะเหรี่ยงที่ไร อ.วิสุทธิ์ก็จะนึกถึง อ.ออกนิษฐ์ อ.ออกนิษฐ์เป็นคนชอบป่า ไม่ชอบความวุ่นวาย ถ้ามีโอกาสก็จะหลบเข้าไปในป่า ไปหาความสงบ แม้จะอยู่หลังบ้านก็ยังปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นด้วย และความชอบป่านี้อาจจะมีมาแต่เด็ก เพราะเกิดในชนบทอยู่กับท้องนา ใน อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร เห็นดิน น้ำ ท้องนา และใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ อ.ออกนิษฐ์บรรยายว่า

“เห็นกบเห็นเขียดก็ไปจับ เก็บเห็ด ไปตกปลา เราไปเข้าป่า เราไม่ได้รู้สึกว่าเป็นคนอื่นแล้วมาสนใจสิ่งแวดล้อม เราคิดว่ามันอยู่ในตัว อยู่ในวิญญาณ”

คุณออกนิษฐ์มีความสนใจทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและศาสนา จึงชอบวัดและชอบป่า โดยเฉพาะพระที่มีการปฏิบัติธรรม ทำให้ มีโอกาสทั้งการทำบุญและอยู่ในป่า อาศัยความสงบสันโดษ ทำให้รู้สึกสบายใจ ได้พักผ่อน ได้เรียนรู้และหลีกเลี่ยงหนีออกจากความวุ่นวายต่าง ๆ ซึ่งจากถิ่นฐานบ้านเกิดและความสนใจทั้งสองเรื่องนั้นก็คล้ายกับคุณปราโมทย์ แก้วฤทัย

คุณอาทร วงศ์ปราชญ์ มีความสนใจด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากในวัยเด็กอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติเช่นเดียวกับคุณออกนิษฐ์และคุณปราโมทย์ การพัฒนายังเข้าไม่ถึงจึงมีวิถีชีวิตอยู่กับป่า แม้กระทั่งช่วงที่ศึกษาระดับมัธยมที่ อ.จอมบึง จ.ราชบุรี โรงเรียนก็อยู่ใกล้เมืองมากและมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ จึงโตมากับสิ่งเหล่านี้ และมีชีวิตการทำงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ดังเช่นการทำงานที่โครงการศึกษาผลกระทบที่จะมีต่อภาคอีสานในการสร้างเขื่อนผามองภายหลังจากจบปริญญาตรี การเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโทด้านมานุษยวิทยาที่มหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา ซึ่งพอจบมาก็ไปทำงานที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น เน้นการวิจัยทางด้านปัญหาการจัดการป่าไม้ และทำโครงการนำร่องป่าชุมชนซึ่งมีมูลนิธิฟอร์ดให้ความช่วยเหลือ 4 ปีต่อมามูลนิธิฟอร์ดก็ให้ทุนคุณอาทรไปศึกษาต่อที่ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งก็ได้เลือกเรียนในสาขา Human Geography อันเป็นสาขามานุษยวิทยาที่เน้นทางด้านนิเวศวิทยา มองระบบวัฒนธรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงสภาพของโลกในทางกายภาพและชีวภาพ เมื่อศึกษาจบก็เลือกที่จะทำงานที่คณะ

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา และเลือกบ้านที่ตั้งอยู่ในเขต อ.นครไชยศรี เพราะไม่ค่อยชอบอยู่ในเมือง

นอกเหนือจากความเคยชินจากการอยู่กับธรรมชาติตั้งแต่วัยเด็ก การได้รู้จักและติดตามท่านสิริธัมโมเข้าป่าเต้าดำ ทำให้ได้ฟังเรื่องการบุกรุกที่ป่าหรือสำนักสงฆ์ จึงต้องการรักษาป่าไว้เพื่อการคงอยู่ของวัด และผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมเดินตามธรรม ทำให้คุณอาทรได้ความคิดว่าธรรมะกับธรรมชาติเป็นเรื่องเดียวกัน การอนุรักษ์ควรจะเป็นไปเพื่อการพัฒนาคน

4.6.5. ผู้สนใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอิสระ

คุณพนกร โรจนาวิน มีความสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ ซึ่งคุณพนกรบอกว่าความชอบที่มีตั้งแต่เด็ก โดยเริ่มจากการชอบป่าแล้วก็ตามมาด้วยสิ่งแวดล้อม ในสมัยที่คุณพนกรศึกษาในระดับชั้นประถมต้นก็เริ่มซื้อหนังสือเรื่องป่าและสัตว์ฉบับภาษาอังกฤษ แล้วก็ขอให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง เหตุผลในการซื้อคือเป็นเรื่องสัตว์ป่า คุณพนกรสนใจการเข้าป่าและถ่ายภาพเก็บไว้ โดยป่าแห่งแรกที่เข้าไป เป็นป่าละเมาะเล็ก ๆ ใกล้บ้านพักที่หัวหิน ซึ่งคุณพนกรได้ยืนยันว่า เมื่อสัก 10 กว่าปีก่อนนั้น มีคนพบเห็นเสือดำที่บริเวณเขาเต่า และคุณพนกรก็ไปเที่ยวที่นั่นด้วย ในช่วงปี พ.ศ.2515 ก็มีโอกาสนี้เที่ยวเขาใหญ่ ไปส่องสัตว์กับคุณแม่ คุณพนกรเริ่มเดินป่ามากขึ้นในช่วง พ.ศ. 2530 เนื่องจากหมดปัญหาคอมมิวนิสต์ที่มักหลบซ่อนตัวอยู่ในป่า ส่วนมากการเดินป่าของคุณพนกรจะไปกับกลุ่มของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย

4.6.6. กลุ่มเจ้าของกิจการและผู้มีชื่อเสียง

คุณปริยกุล รุ่งคุณานนท์ หลังจากได้รู้จักกับท่านอาจารย์สิริธัมโมและท่านอาจารย์ขันติเตโมก็ทำให้สนใจศึกษาพุทธศาสนาและปฏิบัติธรรมมากขึ้น และนำธรรมะมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้เข้าใจลึกซึ้งว่าไม่ควรไปเบียดเบียนผู้อื่นทั้งกาย วาจา ใจ เราเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การทำสิ่งใดก็จะส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นด้วย ซึ่งมันจะกระทบเป็นระลอก ๆ จนกระทั่งมาถึงตัวเรา มองภาพเป็นองค์รวมมากขึ้นกว่าตอนที่ยังไม่ได้ศึกษาพุทธศาสนา

4.7 ความคาดหวังต่อป่าเต้าดำในอนาคต

คำตอบของทุกท่านคือต้องการให้ป่าดำรงสภาพป่าที่สมบูรณ์ต่อไป แต่จะแตกต่างกันรายละเอียดถึงประเด็นที่จะให้องค์กรใดจะเข้ามาดูแล และวัตถุประสงค์ในการใช้สถานที่

4.7.1. กลุ่มผู้ดูแลพื้นที่ใกล้ชิด

คุณปราโมทย์ แก้วฤทัย กล่าวถึงสิ่งที่อยากให้เต้าดำเป็นในอนาคตว่า ป่าที่สมบูรณ์ สัตว์ป่าชุมชุมและเชื่อง เพราะไม่มีใครทำอะไรเขา พอคิดมาถึงประโยชน์เหล่านี้ ก็คิดว่าสมบัติพวกนี้มันไม่ใช่ของเรา น่าจะทิ้งไว้ให้ลูกหลานดู เพราะเป็นของที่เกิดเองตามธรรมชาติ ถ้าเก็บไว้ก็น่าจะเป็น

ปอดของคนทั่วไป ซึ่งก็อยากให้อำนาจสภาพความสมบูรณ์เช่นนี้ต่อไปเพื่อให้ประโยชน์กับเยาวชนและคนอื่น ๆ นั้นเอง ซึ่งความคิดเห็นเช่นนี้ก็สอดคล้องกับคุณกัลยา มีแสง ที่อยากให้อำนาจดำเนินพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ และเป็นประโยชน์กับเยาวชนลูกหลานในอนาคต

4.7.2. กลุ่มพระสงฆ์

ท่านอาจารย์ชันทิเตโม มีความเห็นว่าป่าแห่งนี้เป็นสมบัติของชาติ และเป็นสมบัติของโลกสถานที่อุดมสมบูรณ์อย่างนี้ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรจะได้อาไว้ เป็นประโยชน์ทางใจ และช่วยกลั่นกรองอากาศและน้ำ เพราะในอนาคตมนุษย์จะมีปัญหาใน 2 เรื่องนี้ และมนุษย์ก็จะเหมือนเด็กไร้เดียงสา จึ้แล้วก็ทำตัว อยู่กับความสกปรก ไม่สามารถที่จะอยู่อย่างสะอาดสะอาดอันเรียบร้อย ก็เป็นสิ่งที่น่าสงสาร ท่านจึงอยากช่วย ชักจูงคนเข้ามาช่วย

“อย่างน้อยก็เก็บสถานที่เอาไว้บ้าง ให้เป็นตัวอย่าง ให้คนได้เห็น ให้คนได้สัมผัสว่า ชีวิตของเราไม่จำเป็นที่จะต้องเดือดร้อน แล้วก็วุ่นวายเหมือนที่เรา กำลังจะทำการอยู่ ดำเนินกันอยู่ ควรจะมีคุณภาพชีวิตดีกว่านี้ โดยเฉพาะในด้านสิ่งแวดล้อมที่เราอาศัยอยู่ อย่างน้อยก็มีน้ำที่สะอาด มีอากาศที่พอจะหายใจได้ แค่นี้แหละ เป็นเรื่องที่คุณมองไม่เห็น แต่มันเป็นสิ่งที่ถ้าหากว่าพวกมนุษย์เรายังไม่สามารถมองเห็นคุณค่าแล้ว มันก็อยู่ลำบากต่อไปก็ยิ่งลำบากกว่านี้”

นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ให้กับนักปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติ ผู้ที่มีความเอาใจใส่ในการปฏิบัติได้เข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูล เกิดจิตใจสงบ สว่าง มีความเบิกบานขึ้นในใจโดยอาศัยหลักธรรม อันนี้จะมีประโยชน์มาก เพราะว่าโลกนี้เดือดร้อนเพราะคนขาดหลักธรรม นักบวชที่ได้หลักธรรมก็สามารถได้เป็นตัวอย่างที่ดีของคนอื่นต่อไป ทำให้คนอื่นได้เกิดกำลังใจที่จะเป็นผู้มีศีลมีธรรมเช่นเดียวกัน มีวิถีชีวิตที่ไม่เบียดเบียนใครหรือเอาเปรียบใคร

4.7.3. กลุ่มอุบาสก อุบาสิกา

ด้วยความที่กลุ่มอุบาสิกา จะสนับสนุนคุณกัลยาและสำนักสงฆ์มาตลอดโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมก็อยากให้อำนาจคงสภาพเดิมไว้

4.7.4. กลุ่มนักวิชาการ

คุณอนันต์ ศรีสังกรมีความคาดหวังต่อป่าเต้าดำว่าจะไม่ถูกคนใช้ป่าอย่างทำลาย เช่นการตัดไม้ เพราะว่าหากเกิดขึ้น หลายคนต้องลุกขึ้นมาต่อต้าน ป่านี้เป็นป่าดั้งเดิม มีความอุดมสมบูรณ์และบริสุทธิ์ ไม่ได้เป็นเพียงที่เก็บรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และทรัพยากรต่าง ๆ แต่ว่าความเป็นป่า มีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวเอง สามารถทำให้คนที่เข้าไปอยู่ในนั้นใจสงบเป็นสมาธิได้ ผู้ที่ทำตามแนวทางของพระพุทธเจ้า ก็อาจจะพ้นทุกข์ได้ทีนี้เลยก็เป็นได้ ซึ่งที่อื่นไม่มีแบบนี้ คุณ

ออกนิษฐ์จึงเห็นว่าน่าจะเก็บป่าเต่าดำไว้สำหรับเป็นที่สร้างคน เป็นที่ฝึกอบรมจิตใจของคน ซึ่งเหมือนกับคุณอาทร ที่อยากให้ป่าเต่าดำเป็นเหมือนห้องเรียนธรรมชาติที่ใช้ในการสร้างพระสงฆ์ ฆราวาส และเยาวชนที่ดี

คุณออกนิษฐ์เห็นว่า ต่อไปนี้ น่าจะเก็บเงินสำหรับคนที่ฝึกอบรมจิตใจ คัดเลือกเฉพาะคนที่ต้องการแสวงหาความสงบวิเวกจริง ๆ ให้เข้าไปในป่าเต่าดำได้ ให้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ให้กลุ่มนักวิทยาศาสตร์หรือนักคิดไปพักผ่อน แล้วไปคิดริเริ่มโครงการต่างๆ จากที่นั่น เพราะว่าเป็นที่เงียบสงบและเป็นธรรมชาติดี เหมาะในการเจริญสมาธิภาวนาให้เกิดปัญญา ซึ่งมหาวิทยาลัยมหิดลน่าจะทำ หรือรับผิดชอบตรงนี้ ซึ่งจะคล้ายกับ Silicon Valley ของอเมริกา แต่ต่างกันตรงที่ Silicon Valley นั้นอุดมไปด้วยวัตถุ แต่ที่ป่าเต่าดำนั้นเป็นที่สงบ ซึ่งถ้าคนที่เข้าไปแล้วคิดอะไรดี ๆ ออกมาได้ ก็สามารถเป็นประโยชน์กับโลกได้มากมาย

ส่วนคุณอาทร อยากให้ป่าเต่าดำเป็นสถานที่ธรรมชาติต่อไปและเป็นแหล่งศึกษาด้านธรรมชาติและธรรมชาติควบคู่กัน

“เหมือนห้องเรียนธรรมชาติ ห้องเรียนธรรมชาติ เป็นที่ที่ผลิตพระที่ดี เป็นสถานที่ที่ผลิตฆราวาสที่ดี เป็นสถานที่ผลิตเยาวชน ครั้งแรกครูตั้งใจว่าวันนี้ไม่ใช่ความฝันหมายความว่าถ้าทำได้ นักศึกษาที่จะเข้าคณะสิ่งแวดล้อมต่อไปนี้ ไม่ใช่เพราะว่าเข้าที่อื่นไม่ได้ แต่คนที่เข้าสิ่งแวดล้อมนี้เราจะต้องเลือก ไม่ใช่เฉพาะสอบได้หรือไม่ได้แต่อยากเอาสถานที่นั้นเปิดเป็นคอร์สเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ...

ป่าเต่าดำจะเป็นสถานที่ เป็นอาศรม ทั้งธรรมชาติ ธรรมชาติและการเรียนรู้แบบใหม่ คัดเลือกคนที่จะเข้าสู่กระบวนการสิ่งแวดล้อมแบบใหม่”

จากความคิดของคุณอาทร เป็นความต้องการให้ป่าเต่าดำเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับเยาวชนในด้านธรรมะ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างครบวงจร ตั้งแต่ระดับมัธยม ซึ่งจะฝึกทั้งทฤษฎีและปฏิบัติจริง ซึ่งผลจากการอบรมจะทำให้เด็กที่เข้ามาเรียนสิ่งแวดล้อมในระดับมหาวิทยาลัยนั้นเกิดจากความสนใจจริง ๆ ไม่ใช่เพราะไม่มีทางเลือกในการเข้ามหาวิทยาลัย

4.7.5. กลุ่มผู้สนใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอิสระ

สำหรับคุณพนกร โรจนาวิน มองในแง่ของผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม จึงแบ่งหน่วยงานดูแลออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนด้านในและด้านนอก คุณพนกรเห็นว่าส่วนในหรือส่วนที่เป็นสำนักสงฆ์ นั้นไม่ต้องเปลี่ยนแปลงอะไรเพราะอยู่ในสภาพที่อยู่แล้ว ขนาดที่เสือและพระใช้เส้นทางเดินร่วมกัน แสดงถึงผลกระทบที่มีต่อกันน้อยมาก และในเวลากลางคืน คนจะอยู่ในเขตจำกัด ซึ่งหากมีการคงสภาพนี้ไว้ป่าก็ยังอยู่ได้ตลอดไป สำหรับส่วนนอกหรือส่วนที่เป็นเหมืองนั้น

หากไม่มีใครดูแล ก็ต้องหาหน่วยงานอื่นมาดูแล และคุณพนากรก็คาดหวังให้หน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหิดลเข้าไปตั้งสถานีวิจัยที่นี่

4.7.6. กลุ่มเจ้าของกิจการและผู้มีชื่อเสียง

คุณปริยกุล รุ่งคุณานนท์ อยากเห็นป่าเต่าดำมีความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้นและอยากให้พื้นที่ป่าทุกที่มีต้นไม้มาก ๆ คุณปริยกุล ต้องการให้ปริมาณป่าเพิ่มขึ้น อีกทั้งอยากให้คนเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติ เพราะในที่สุดคนที่เดือดร้อนก็คือมนุษย์ ดังนั้นคนเราจึงไม่ควรฟุ่มเฟือยจนเกินไป เพราะจะทำให้เบียดเบียนธรรมชาติมากขึ้นเท่านั้น

“สิ่งที่อยากทำตอนนี้ไม่ว่าจะที่ไหนก็ตาม ไม่ว่าจะเป็เขาใหญ่ ก็คือเราต้องการท จะ ไปป่าเต่าดำหรือป่าเขาใหญ่ หรือที่ไหนไม่มี เราก็ควรจะช่วยสร้างให้มันเกิดเป็นป่าขึ้นมา เมื่อไรที่มี คือ พี่ไปเขาใหญ่สัปดาห์ที่แล้ว บอกไม่ได้เลยนะว่านี่คือเมฆาเน เพราะอากาศมันเย็นมาก นี่ก็ผลของการที่เราเห็นประโยชน์ของป่า”

บทที่ 5

บทวิเคราะห์และตีความ

ผลจากการศึกษาสภาพพันธุ์สัตว์และพันธุ์พืชของนักวิจัยในด้านต่าง ๆ พบว่า

5.1 ความอุดมสมบูรณ์ของสภาพพื้นที่ป่า

จากการสำรวจพันธุ์สัตว์โดยเฉพาะนกในพื้นที่เหมืองเต่าดำในวันที่ 1-3 มีนาคม 2539 รวม 3 วัน โดยคุณปรเมษฐ์ ดุษฎียะ คุณวัลย์ลดา เทศราพรรณและคุณวรา สาทร จากสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย ได้พบนกในพื้นที่ป่าเต่าดำ จำนวน 107 ชนิด และผลจากการสำรวจครั้งที่ 2 ในวันที่ 29-31 มีนาคม พ.ศ. 2539 รวม 3 วัน ก็พบนกเพิ่มเติมอีก 12 ชนิด และผลจากการสำรวจนกในวันที่ 28 ธันวาคม 2539 – 1 มกราคม 2540 รวม 4 วัน ก็พบนกเพิ่มอีก 21 ชนิด สรุปผลรวมจากการสำรวจนก พบนกไปทั้งสิ้น 140 ชนิด ในพื้นที่ขนาด 30,000 ไร่ (48 ตารางกิโลเมตร) ส่วนสมาคมอนุรักษ์นกแห่งประเทศไทยได้พบนกถึง 171 ชนิดที่ป่าเต่าดำแห่งนี้ในปี พ.ศ.2540-2541 ซึ่งจำนวนชนิดพันธุ์นกที่พบในป่าเต่าดำมีมากกว่าจำนวนนกที่สำรวจพบในอุทยานแห่งชาติไทรโยคคือมีนก 115 ชนิด จาก 90 สกุลใน 38 วงศ์ (วิทยา หงษ์เวียงจันทร์, 2531: 38) คิดเป็นร้อยละ 34.89 ของจำนวนนก 490 ชนิดที่พบในเขตป่าตะวันตก และคิดเป็นร้อยละ 18.23 ของจำนวนพันธุ์นกที่พบในเมืองไทยที่มีทั้งสิ้น 938 ชนิด

สำหรับสัตว์ต่าง ๆ ในบริเวณสำนักสงฆ์ ขนาดพื้นที่ 1,000 ไร่ หรือ 1.6 ตารางกิโลเมตร คุณพนกร โรจนาวินได้ถ่ายภาพสัตว์ที่เดินผ่านจุดตั้งกล้องอินฟราเรด ในบริเวณสำนักสงฆ์ พบว่ามีสัตว์ประเภท เสือโคร่ง (Tiger : *Panthera tigris*) เดินผ่าน ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2545 สำหรับสัตว์ป่าที่สามารถพบเห็นได้บ่อยในบริเวณสำนักสงฆ์ ได้แก่ ชะนีมือขาว (White-Handed Gibbon : *Hylobates lar*) กระรอก (Squirrel) นกเงือก ชนิดต่าง ๆ เช่น นกเงือกกรามช้าง นกเงือก นกกางี๋ อีเก้ง (Barking Deer : *Muntiacus muntjak*) นม หรือ ลิ่น (Malayan Pangolin : *Manis javanica*) เม่นหางพวง (Bush-tailed Porcupine : *Atherurus macrourus*) งูจงอาง (King Cobra : *Ophiophagus hannah*) นอกจากนี้ยังพบร่องรอยของช้างป่า สมเสร็จ หมูป่าและลิงเสนในบริเวณนี้ด้วย (พงษ์เทพ ทับเที่ยง, บรรณาธิการ, 2544: 171-172)

สัตว์ป่าที่หายากและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ที่พบในป่าเต่าดำ มีดังนี้

5.1.1 สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1 และเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ ได้แก่ ชะนีมือขาว ซึ่งเป็นสัตว์ที่พบได้บ่อยในเขตสำนักสงฆ์เต่าดำ เสือไฟ (*Felis temmincki*) นกเงือกกรมช้าง (*Rhytioros undulatus*) นกแก๊ก (*Mulleripicus pulverulentus*) เต่าหก (*Testudo emys*)

5.1.2 สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2 ได้แก่ เสือโคร่ง (*Tiger : Panthera tigris*) เสือดำ หรือ เสือขาว (*Leopard : Panthera pardus*)

เมื่อมาคัพพันธุ์พืช คุณอุไร จิรมงคลการ (2544) ที่ได้ศึกษาความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของพรรณพืชบริเวณป่าเต่าดำ จังหวัดกาญจนบุรี ได้สำรวจพืชตั้งแต่มิถุนายน 2542 ถึงมิถุนายน 2543 สามารถเก็บตัวอย่างพืชได้ทั้งสิ้น 627 ตัวอย่าง จำแนกชนิดได้ 315 ชนิด 222 สกุล 86 วงศ์ โดยพบพืชที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ถึง 90 ชนิด 72 สกุล 45 วงศ์ ซึ่งส่วนมากชาวบ้านนำพืชมาใช้เป็นผักมากที่สุด คือ 40 ชนิด และนำมาใช้เป็นสมุนไพรและ เครื่องเทศ 31 ชนิด นอกจากนี้ยังพบพืชชนิดใหม่ (New Species) 1 ชนิด ในวงศ์ Zingiberaceae ด้วย

สำหรับภาพถ่ายทางอากาศบริเวณป่าเต่าดำในปี 2538 (ในภาคผนวก) ก็พบว่ายังคงมีป่าไม้สมบูรณ์ เต็มไปด้วยต้นไม้หนาทึบ

ทั้งหมดแสดงถึงสภาพความสมบูรณ์และความหลากหลายของพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณป่าเต่าดำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นพันธุ์สัตว์หรือพันธุ์พืช และต้นไม้สูงใหญ่จำนวนมากอันเป็นที่อาศัยของสัตว์หลากหลายชนิดประกอบกับความเป็นป่าดิบชื้น ทำให้พื้นที่นี้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง และด้วยเหตุผลนี้เองทำให้สมาชิกกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำหลายท่านเห็นความสำคัญและอุทิศตัวทำงานในกลุ่มเพื่อรักษาป่าผืนนี้ให้คงอยู่ต่อไป

5.2 กระบวนการชักนำบุคคลชาวเมืองมาร่วมอนุรักษ์ป่า

เส้นทางที่สมาชิกของกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำได้ค้นพบป่าแห่งนี้ แบ่งเป็น 2 ทางหลัก ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดจาก

5.2.1 พระสงฆ์ที่วัดป่านานาชาติ ต.บึงหวาย อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ไม่ว่าจะเป็นพระอาจารย์ขันติเตโม พระอาจารย์สิริธัมโม ซึ่งมีศักยภาพสูงในการดึงญาติโยมหลาย ๆ ท่านให้เข้ามาสนใจและร่วมแก้ปัญหาป่าเต่าดำ ไม่ว่าจะเป็น อ.อาทร วงศ์ปราชญ์ คุณชลลดา วงศ์ปราชญ์ คุณปริญญ์ รุ่งคุณานนท์ อ.ชิษณุ ศิริจินดา อ.เอกนิษฐ์ ศรีสังกร

5.2.2 คุณกัลยา มีแสง ซึ่งก็ได้ชักนำคุณปราโมทย์ แก้วฤทัย คุณพัชรินทร์ แวงงาม บุตรสาว คุณวันดี โชคดีอนันต์ และคุณจิราลักษณ์ จันทรัมย์ อันเป็นดั่งคนรอบตัวที่ใกล้ชิดเข้ามา ร่วมทำงาน

สำหรับกรณีของคุณพนกร โรจนาวินนั้นก็ได้เข้าร่วมอันมีเหตุผลมาจากทั้ง 2 ฝ่าย โดย ในตอนแรกได้พบกับคุณกัลยา ก่อน และได้เข้าไปร่วมทอดผ้าป่ากับอาจารย์สิริชัยโมในเวลาต่อมา และได้รับรู้ปัญหาต่าง ๆ จนในที่สุดก็เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ป่าเต่าดำ

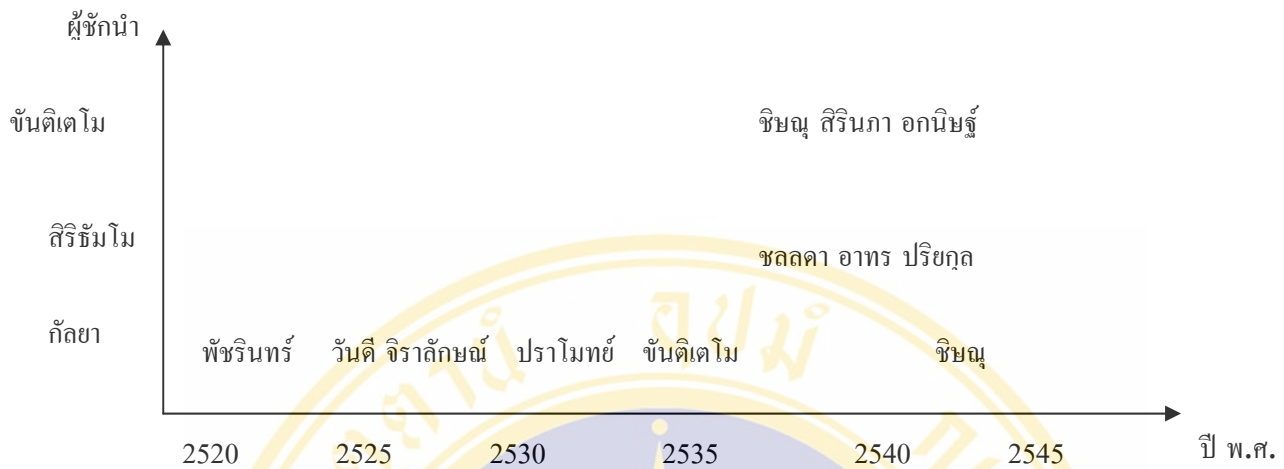
การดึงลูกศิษย์และญาติโยมของท่านอาจารย์ขันติธรรมโมและสิริชัยโมเข้าสู่ป่าเต่าดำ มิใช่จะทำให้บุคคลเหล่านั้นสนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าในทันที ประเด็นสำคัญอยู่ที่การพูดคุยเรื่อง ปัญหาของป่า การหาทางแก้ไข และพบเห็นสภาพปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งตรงจุดนี้ก็มีคุณกัลยาเป็น ผู้ให้รายละเอียด เนื่องจากคลุกคลีอยู่กับพื้นที่และรับทราบปัญหาเป็นอย่างดี และทำให้ลูกศิษย์ของ ท่านอาจารย์ขันติธรรมโมและท่านอาจารย์สิริชัยโม ได้อาสาเข้ามาช่วยกันหาทางรักษาป่าให้คงอยู่ ซึ่ง วิธีการเช่นนี้ เกิดขึ้นกับ คุณพนกร โรจนาวิน คุณปริยกุล รุ่งคุณานนท์ คุณชลดา วงศ์ปราชญ์ และคุณอาทร วงศ์ปราชญ์

นอกจากนี้ก็มีกระบวนการดึงผู้ร่วมการอนุรักษ์ป่าจากหน่วยงานวิจัยและองค์กรต่าง ๆ โดยผ่านทางหัวหน้าหน่วยงาน เช่น ทางโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการ ทรัพยากรชีวภาพ (BRT) ซึ่งได้ อ.เอกนิษฐ์ และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ หรือ BIOTECH ซึ่งส่ง อ.ชิษณุ อีกทั้งผลจากการถวายฎีกาแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งทางกองราชเลขาการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้ส่งคุณสิรินภา ศรีตรหวัหน้ากอง งานฎีกามาเช่นกัน

สมาชิกแต่ละท่านก็ยังดึงคนใกล้ชิดรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ลูกศิษย์ พนักงานได้ บังคับบัญชา เพื่อน เข้าไปรับรู้ปัญหาและช่วยเหลือป่าเต่าดำอีกด้วย ทำให้เครือข่ายกระจายตัวกว้าง ขึ้น

ทั้งหมดที่ทำให้การแพร่ขยายสมาชิกอย่างกว้างขวางนั้น สื่อที่ใช้เป็นการสื่อสารชนิดตัว ต่อตัว (interpersonal communication) และการดึงตัวบุคคลให้ลงมาอยู่ในพื้นที่และรับรู้ปัญหา ก็ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนภาคเมืองสนใจเข้าร่วมแก้ไขปัญหাপ่าไม้เช่นกัน

ทั้งนี้เมื่อประมวลจากระยะเวลาและผู้ชักนำประชาชนภาคเมืองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ป่า ก็สรุปออกมาเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 5-1 ตัวบุคคลและช่วงเวลาที่ถูกขังและแนะนำสมาชิกท่านอื่น ๆ เข้าสู่กลุ่ม

เมื่อดูจากเงื่อนไขแล้ว ก็พบอีกว่า การชักนำประชาชนภาคเมืองนั้น จะเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2539 – 2542 โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มญาติโยมที่พระอาจารย์เห็นว่ากำลังในการช่วยป่า ให้เข้ามารับรู้ปัญหา และร่วมหาทางรักษาป่าจากสถานการณ์บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน และอุทยาน แห่งชาติ การตัดไม้ในเขตไทยแล้วสวมใส่หมวกกลับเข้ามาขายในเมืองไทย การถูกกล่าวหาจากผู้ เสียประโยชน์ ฯลฯ ทำให้การอนุรักษ์ที่แต่เดิมทำกันเองในกลุ่มคนใกล้ชิดคุณกัลยาและพระอาจารย์ ชันติเตโม ต้องมีการขยายตัว และดึงผู้มีความสามารถในด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือ โดยเฉพาะการ เข้าถึงผู้มีอำนาจในสังคม เพื่อการยับยั้งผู้บุกรุกพื้นที่ป่า

5.3 “ป่า” ในมโนทัศน์ (Mental Models)

เมื่อมาดูความคิดของประชาชนภาคเมืองต่อเรื่องป่า ขอแบ่งเป็น 2 กลุ่มนั่นคือ กลุ่มที่มอง ว่าป่าหรือธรรมชาติมีการเชื่อมโยงต่อสรรพสิ่ง ชีวิตอื่น ๆ รวมถึงชีวิตมนุษย์และตนเองด้วย ซึ่ง ก่อนข้างมองในภาพรวม ยกตัวอย่างเช่น ในกิจกรรมเดินตามธรรมสู่ผืนป่าตะวันตก 2543 อ.อาทร ได้กล่าวถึงป่าซึ่งยกมาจากพระธรรมปิฎกว่า ป่าไม่ใช่แค่ทรัพยากร ป่าเป็นแหล่งกำเนิดของชีวิตที่ เชื่อมโยงพึ่งพากันและกันเป็นระบบใหญ่ ไม่มีประมาณ สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นในป่ามีความหมาย ต่อคนส่วนใหญ่ทั้งหมด (พงษ์เทพและคณะ ,2543:23)

ส่วนคุณกัลยา มีแสงก็มองเชื่อมการพัฒนาเศรษฐกิจโยกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันเป็นการทำลายสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

“มนุษย์ก็คิดค้นพิชิตธรรมชาติ เอาธรรมชาติมาอำนวยความสะดวกเกินความจำเป็นมากเท่าไร นั่นคือ มนุษย์ก็กำลังฆ่าสรรพสัตว์ ชีวิตของเราไปเรื่อย ๆ มากขึ้น ๆ ตามลำดับ ... มองให้เท่าทันสถานการณ์ ความเป็นจริงของสรรพสัตว์ให้ได้ เราจะเริ่มอย่างไรในหมู่บ้านชุมชนของเรา ในการที่จะรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้สัมพันธ์สมดุลกับวิถีชีวิตพอเพียง ทำอย่างไรจึงจะรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ นั่นคือชีวิตของเรา ดิน น้ำ อากาศให้อยู่ได้ถึงลูกหลาน เพราะว่าเผ่าพันธุ์มันไม่สิ้นสุดแก่พวกเรา”

ส่วนกลุ่มที่ 2 จะมองว่าป่ามีความงดงาม สงบ วิเวก และทำให้รู้สึกมีความสุข ซึ่งตรงส่วนนี้จะเป็นมุมมองส่วนบุคคล ซึ่งผู้ที่คิดเช่นนี้ก็มี คุณกัลยา มีแสง ที่มีความรู้สึกว่าการอยู่ป่าเป็นวิถีชีวิต มีความสงบ เย็น มีความรู้สึกถูกใจ จะไม่ไปไหนเลย คุณปราโมทย์ แก้วฤทัย ก็ชอบการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติอยู่ในป่า

“เราเคยอยู่ในที่ ๆ ผู้คนพลุกพล่านนะ เวลามาอยู่ที่สงบนะ มันก็เป็นความสุขอีกชนิดหนึ่ง แล้วมาระยะหลัง ๆ นี้ เรายังมองธรรมชาติได้ลึกกว่าเดิม ... เรานึกถึงธรรมชาติแล้ว สิ่งที่เราศรัทธาธรรมชาติมันเยอะ ที่ให้เรารักนี้ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็กสัตว์น้อย อะไรก็แล้วแต่ ถ้าเรามองให้ดี ๆ เราก็จะเห็น...ความรู้สึกที่อยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืน มันเป็นความรู้สึก เมื่อก่อนตอนบวชแล้วเคยออกธุดงค์ แล้วเคยอยู่กับธรรมชาติ มันก็เลยเป็นความรู้สึกผูกพันกันตั้งแต่สมัยนั้น ก็เลยอยู่”

5.4 บทบาทการอนุรักษ์ป่าของประชาชนภาคเมือง

บทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์ของประชาชนภาคเมืองที่พบนั้นมีหลายอย่างไม่ว่าจะเป็น การดูแลพื้นที่ป่าโดยตรง อย่างคุณกัลยา มีแสง คุณพัชรินทร์ แวงาม คุณปราโมทย์ แก้วฤทัย และ พระอาจารย์ธัมมโม เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ป่า ส่วนการทำสื่อสำหรับสาธารณชนในวงกว้าง เช่น ทำหนังสือ ทำโฮมเพจ ก็มีคุณอาทร วงศ์ปราชญ์ คุณอนันชัย ศรีสังกรและคุณพิเชษฐ์ บุญทอง

การจัดกิจกรรมเพื่อดึงประชาชนภาคเมืองมายังพื้นที่ป่า รับรู้ปัญหาและศึกษาธรรมชาติ รวมถึงการจัดประชุมคณะกรรมการกองทุนเฝ้าระวังป่าเต่าดำโดยคุณอาทร วงศ์ปราชญ์ คุณอนันชัย ศรีสังกร คุณชลลดา วงศ์ปราชญ์ ร่วมกับ คุณกัลยา มีแสง คุณพนกร โรจนาวิน คุณจิราลักษณ์ จันทศรี คุณวันดี โชคดีอนันต์ และ ม.ร.ว.พริดา จิรพันธุ์ เป็นต้น และยังมีหน้าที่เป็นโฮมอู๊ปฐากพระในสำนักสงฆ์เต่าดำอีกหลายท่าน การติดต่อประสานงานคณะกรรมการด้านป่าหลัก ๆ จะเป็น คุณอาทร วงศ์ปราชญ์ และคุณกัลยา มีแสง ส่วนการติดต่อประสานงานกับผู้มีส่วนในสังคมเพื่อการแก้ปัญหาป่าเต่าดำกรณีเร่งด่วนนั้น ก็จะมีท่านอาจารย์ขันติเดโม คุณพนกร โรจนาวิน คุณสิริ

นภา ศรีศร ม.ร.ว.พิจดา จิรพันธุ์ ม.จ.รัศมีนภดล และคุณกัลยา มีแสง สำหรับการดิ่งนักวิชาการจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหการทำลายป่าเต่าดำ ในช่วงปี 2539- 2542 ก็มีคุณชัยชนะ ศิริจินดา เป็นแกนนำ

ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในตอนนี้อย่างเป็นคุณกัลยา มีแสง ที่มีบทบาททั้งการดูแลพื้นที่ป่าโดยตรงและการเชื่อมประสานกับประชาชนภาคเมืองที่อยู่นอกป่าและทำแทบจะครบทุกหน้าที่ อีกทั้งยังเป็นแหล่งข่าวสำคัญในการแจ้งสถานการณ์วิกฤตป่าเต่าดำให้กับคณะกรรมการท่านอื่น ๆ ทราบอีกด้วย โดยเฉพาะในช่วงหลัง ๆ ที่ท่านอาจารย์จันต๊ะเตโมและท่านอาจารย์สิริชัยโมไม่ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติแล้ว บทบาทในพื้นที่และการดิ่งสมาชิกคนเมืองก็เป็นคุณกัลยา มีแสง และสมาชิกท่านอื่น ๆ เช่น อ.อาทร วงศ์ปราชญ์ อ.อนันชัย ศรีสังกร

5.5 ความสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อมและพุทธศาสนา

ประชาชนภาคเมืองแทบทุกท่านมีความสนใจร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อมและพุทธศาสนา โดยแยกออกตามประเภทดังนี้

5.5.1 ความสนใจด้านพุทธศาสนาของแต่ละท่านนั้น หลายท่านมีความสนใจพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเยาว์ เช่นกรณีของคุณกัลยา มีแสง คุณพัชรินทร์ แววงาม และคุณชัยชนะ ศิริจินดา นั้นได้รับการปลูกฝังพระพุทธศาสนาจากครอบครัวโดยตรง ซึ่งบิดามารดาหรือญาติสนิทได้พาไปวัดตั้งแต่วัยเด็ก ทำกิจกรรมทางศาสนาไม่ว่าจะเป็นใส่บาตร ฟังเทศน์ หรือสวดมนต์ให้ฟัง อย่างที่บิดาของคุณอนันชัยได้ทำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ติดตัวและมีผลต่อชีวิตเมื่อโตขึ้น และเริ่มศึกษาปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเฉพาะคุณกัลยาและคุณชัยชนะที่ได้ทำอย่างต่อเนื่อง

สำหรับบางท่านก็เกิดจากการมีสื่อจากพระอาจารย์จันต๊ะเตโมหรือพระอาจารย์สิริชัยโมที่ชักนำให้บุคคลต่าง ๆ เข้ามาสนใจพุทธศาสนาแนวเถรวาทในวัยผู้ใหญ่ เช่น คุณปริญกุล คุณอาทร และท่านธิตชัยโม

5.5.2 ความสนใจด้านสิ่งแวดล้อม สมาชิกบางท่านชื่นชอบสภาพธรรมชาติ ป่าไม้ที่ยังไม่มีการพัฒนาเข้ามารบกวน เป็นการหล่อหลอมตั้งแต่วัยเด็ก ที่ได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ อย่างที่เกิดขึ้นกับคุณอาทร วงศ์ปราชญ์และคุณปราโมทย์ แก้วฤทัย ส่วนคุณพนกร โรจนาวินก็รู้ตัวตั้งแต่วัยเด็กว่าชอบป่าและสัตว์ป่า และยังคงสนใจมาจนทุกวันนี้อย่างไม่เปลี่ยนแปลง ในกรณีของคุณอนันชัยได้รับทั้งอิทธิพลจากพุทธศาสนาจากบิดาและสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ถื่นเกิดจึงทำให้มีความชื่นชอบในการมาที่ป่าแห่งนี้เป็นพิเศษเพราะได้พักทั้งกายและใจ

ส่วนคุณกัลยา มีแสง เป็นความประทับใจในป่าที่เริ่มเห็นตั้งแต่เริ่มแรก ด้วยความที่ไม่เคยเห็นป่าใหญ่ และสัมผัสได้ถึงความสงบ เย็น ถึงขั้นปรารถนาว่า “มีความรู้สึกถูกใจ เราจะไม่ไปไหนเลย เราจะอยู่ที่นี่” คุณกัลยาชอบความสงบของป่าที่ช่วยในการขบคิด ทบทวนปัญหาต่าง ๆ และทำให้มองเห็นความทุกข์ของผู้อื่น เห็นความไม่ชอบธรรมและการเอารัดเอาเปรียบต่าง ๆ อันเป็นฐานในการทำงานด้านสังคมในช่วงเวลาต่อมา

5.6 ความคาดหวังต่อป่าเต่าดำในอนาคต

สมาชิกทุกท่านมีคำตอบตรงกันคือต้องการให้ป่าดำรงสภาพป่าที่สมบูรณ์ต่อไป ไม่ต้องการให้ถูกบุกรุกทำลาย ตัดไม้ ล่าสัตว์ และก่อผลกระทบทางลบต่อสภาพธรรมชาติ ดังที่ท่านขันติเตโมกล่าวไว้ว่า

“มีบางกลุ่มบางคนไม่เห็นคุณค่าเท่าที่ควร แต่ก็ยังมีความประสงค์ที่จะทำลายสถานที่นี้ เราก็ต้องพยายามช่วย แต่ก็ยังเป็นอย่างนั้น เพราะว่าที่นี่ ความอุดมสมบูรณ์ของป่า คือบางคนก็เห็นแล้วก็เกิดความชื่นใจ เกิดความรู้สึก ที่เรียกว่า เห็นคุณค่าที่จะให้มีความอุดมสมบูรณ์ เห็นคุณค่าที่จะให้คงสภาพไว้”

หลายท่านต้องการให้ป่าเต่าดำเป็นแหล่งพัฒนาคน ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ประชาชน เยาวชน หรือแม้กระทั่งนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งก็ค่อนข้างชี้แนะว่าอยากให้สำนักสงฆ์และพระอยู่ที่นี่ต่อไป ในกลุ่มของประชาชนภาคเมืองได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่าถ้าหากทางเหมืองของคุณกัลยาได้หมดอายุสัมปทานแล้ว หน่วยงานของมหาวิทยาลัยก็ควรจะเข้ามาดูแลพื้นที่ต่อไป โดยสร้างเป็นสถานีวิจัย หรือสถานฝึกอบรม ซึ่งไม่มีท่านใดเห็นว่าควรปล่อยให้กรมป่าไม้เข้ามาจัดการตามลำพัง แต่บางท่านก็เห็นว่าควรเป็นการจัดการร่วมกันระหว่างกรมป่าไม้ มหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่น ๆ อันเป็นการสะท้อนความไม่ไว้วางใจต่อองค์กรรัฐในด้านประสิทธิภาพดูแลรักษาป่าเพียงฝ่ายเดียว

5.7 เหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วมอนุรักษ์ป่า

สำหรับกลุ่มของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ดังเช่นคุณกัลยา มีแสงและครอบครัว รวมถึงคุณปราโมทย์ แก้วฤทัยนั้น ต้องการให้เยาวชนลูกหลานในอนาคตได้ เห็นป่า ประกอบกับการสัมผัสกับปัญหาและผลกระทบจากการทำลายป่าด้วยตนเอง ความรู้สึกที่ผูกพันกับป่าอย่างลึกซึ้งและยังไม่เห็นผู้ที่จะช่วยดูแลป่าในพื้นที่อย่างจริงจัง เป็นสาเหตุในการดำรงรักษาป่าอย่างเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน

สำหรับท่านขันติเตโม เห็นว่าป่ามีความสำคัญช่วยกลั่นกรองน้ำ อากาศ ยิ่งในปัจจุบันและอนาคตอากาศและน้ำจะมีคุณภาพแย่ลง ยิ่งมนุษย์ทำลายสภาพแวดล้อมมากขึ้น ก็จะอยู่อย่างลำบาก ท่านเปรียบไว้ว่า

“เราในอนาคตจะมีปัญหา 2 ประเด็น ที่จะทำให้มนุษย์อยู่ยากนะ คือ เรื่องน้ำกับอากาศ มนุษย์เหมือนจะเป็น เด็กไร้เดียงสา จี๊แล้วก็ทำตัว อยู่กับความสกปรก ไม่สามารถที่อยู่อย่างสะอาดสะอาดอันเรียบร้อย ก็เป็นเรื่องที่น่าสงสาร.. เราก็รู้สึกสงสาร เราจะดึงออก แล้วก็เช็ดให้มันสะอาด มนุษย์ทั้งชาติเนี่ยเหมือนกับมันคลุกอยู่ในสิ่งสกปรกของตัวเอง มันน่าสงสาร ทั้งน่าสงสาร ทั้งน่าทุเรศ”

สิ่งนี้เป็นความรู้สึกรู้สึกความคิดที่มีการมองไกลและคาดหมายถึงอนาคต อันเป็นความห่วงใยถึงผู้ที่ต้องอยู่ต่อไปในกาลข้างหน้า ซึ่งเป็นความคิดที่ข้ามขอบเขตการมองเฉพาะประโยชน์ส่วนตนไป

ส่วนกลุ่มประชาชนภาคเมืองได้เข้าร่วมการอนุรักษ์ ส่วนหนึ่งก็เพราะชื่นชมและเห็นใจคุณกัลยาที่ได้ต่อสู้เพื่อป่า ดังที่ อ.อภินิษฐ์ได้กล่าวไว้ในหนังสือคำคืนในผืนป่า (2544)ว่า

“ป่าเต่าดำน่าจะถูกทำลายจากการทำสัมปทานป่าไม้ไปนานแล้ว แต่ก็เหลือรอดให้พวกเราได้ชื่นชมศึกษามาจนถึงปัจจุบันด้วยเหตุปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของสตรีนักอนุรักษ์ คุณกัลยา มีแสง(นามสมมติ)”

ส่วน อ.ชิษณุก็ได้กล่าวเปรียบเทียบคุณกัลยาไว้ว่า

“มันดูเหมือนอะไรนะ ถ้าจะบอกว่าม้า ชักตัวเนี่ยที่ต้องลากเกวียนเล่มใหญ่ พี่กัลยาก็เหมือนกัน คือลาก ๆ ไป ในที่สุดมันก็ถูกตี เคียวก็ถูกอะไรไปเรื่อย”

และบางกรณีก็มีเหตุผลเพื่อช่วยคุณกัลยา และท่านอาจารย์สิริธัมมโมด้วย

บทที่ 6

อภิปรายผล สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องสภาพป่าและบุคคล จึงได้ข้อสรุปต่าง ๆ ดังนี้

6.1 แนวความคิดและความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนภาคเมืองที่ร่วมอนุรักษ์ป่าเต่าดำ

6.1.1 ความสนใจทางศาสนาพุทธ และสิ่งแวดล้อมที่มีข้อสรุปเดียวกัน

ประชาชนภาคเมืองแทบทุกท่านมีฐานความสนใจทางศาสนาพุทธเป็นทุนเดิม ซึ่งทำให้คนกลุ่มนี้ได้ร่วมกันทำกิจกรรมด้านอนุรักษ์ป่าอย่างต่อเนื่อง สถานที่ในการจัดกิจกรรมร่วมอนุรักษ์แต่ละครั้ง เช่น โครงการเดินตามธรรมสู่ผืนป่าตะวันตก โครงการศึกษาธรรมชาติป่าเต่าดำ การจัดงานทอดผ้าป่า หรือการเชิญคณะสื่อมวลชนเข้ารับฟังปัญหา มักจะใช้สถานที่ที่สำนักสงฆ์เต่าดำเสมอ ทำให้การเข้าพื้นที่ป่าแต่ละครั้งจะต้องสำรวจ อีกทั้งการใช้ชีวิตอยู่ในป่าที่ต้องฝึกความอดทน ความเพียรทำให้ประชาชนภาคเมืองที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำที่มีฐานมาจากทางพุทธศาสนาจึงสนใจการพัฒนาตนเองและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ร่วมไปด้วย ส่วนกรณีคณะกรรมการหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม ก็ต้องเรียนรู้พุทธศาสนาเช่นกัน ซึ่งไม่ว่าคณะกรรมการแต่ละท่านจะมีฐานมาจากส่วนใด ก็จะได้ข้อสรุปส่วนหนึ่งว่า ธรรมะและธรรมชาติเป็นสิ่งเดียวกัน มีความเชื่อมโยงกันและกัน ป่า สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นที่อาศัยต่อสรรพชีวิตทั้งมวล การกระทำสิ่งใด ๆ กับป่าจะส่งผลกระทบต่อชีวิตทุกชีวิต ซึ่งในที่สุดก็ส่งผลมาถึงตัวเราด้วย

จากความเข้าใจความเชื่อมโยงกลมกลืนของระบบชีวิต ทำให้สมาชิกทุกท่านมีมุมมองที่ไกลไปกว่าเรื่องของ “ตัวเอง” และมองครอบคลุมรวมทั้งการคำนึงถึงชีวิตอื่น ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นสรรพสัตว์ในป่า เยาวชนในอนาคต ไปจนถึงทุกชีวิตบนโลก ไม่ต้องการให้ชีวิตเหล่านี้ได้รับความกระทบกระเทือนจากการทำลายสภาพแวดล้อม จึงเป็นแรงผลักดันหนึ่งที่ทำให้คณะกรรมการหลายท่านเข้าร่วมรักษาป่าในที่สุด

6.1.2 ความศรัทธาต่อสงฆ์

ผลจากการตั้งประชาชนภาคเมืองเพื่อเข้าร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น ผู้ชักชวนคือ พระอาจารย์ขันติเตโมและพระอาจารย์สิริธัมโม ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคณะกรรมการทุกท่าน ซึ่งเป็นผู้มีศักยภาพอย่างมากในการเข้าถึงกลุ่มประชาชนเหล่านั้น ซึ่งคณะกรรมการส่วนหนึ่งก็เป็นลูกศิษย์ของท่าน หรือเป็นผู้ที่ลูกศิษย์ของท่านรู้จัก และการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าในแต่ละครั้งจะอาศัยช่วงเวลาที่มิพระสงฆ์เข้าไปพำนักเป็นจำนวนมากที่สำนักสงฆ์เต่าดำช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม หรือ ช่วงที่ท่านอาจารย์ขันติเตโมกลับมาเมืองไทย ในช่วงเดือนธันวาคม เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมต้องอาศัยความช่วยเหลือจากท่าน เช่นการพูดคุยในเรื่องธรรมะกับธรรมชาติ การฟังเทศน์ การทำบุญ เป็นต้น โดยเฉพาะหน้าที่ในการให้คำปรึกษานั้น ก็สร้างกำลังใจและช่วยแก้ปัญหาในการทำงานให้กับคณะกรรมการฯ ได้เป็นอย่างดี

6.1.3 การรับรู้เรื่องป่าเต่าดำในแง่ของคุณค่า

ผู้ขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อมของ “คนเมือง” เหล่านี้เห็นว่า ป่าเต่าดำมีคุณค่าเพราะมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ทั้งพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้สมาชิกหลายท่านมีความห่วงใยเกรงว่าหากป่านี้จะถูกทำลายไป อีกทั้งยังเห็นว่าป่าแห่งนี้ยังมีความสงบสงัด ร่มรื่นเหมาะกับการปฏิบัติธรรม การพักผ่อน และการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสร้างความประทับใจต่อสมาชิกและผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลาย ๆ ท่าน ป่าเต่าดำจึงมีคุณค่าหลายประการและยากที่จะหาคุณค่าเช่นนี้ได้จากสถานที่อื่น ๆ

6.1.4 ความต้องการในการใช้ประโยชน์พื้นที่ในแง่ศาสนาและการเรียนรู้ธรรมชาติ

คณะกรรมการทุกคนต้องการให้ป่าเต่าดำดำรงความเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์เช่นนี้ต่อไป หากมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ก็จะเป็นการใช้อย่างทะนุถนอมและไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และมีแนวคิดออกมาในเชิงใช้ป่าเพื่อการศึกษาวิจัย ปลูกฝังคุณค่าให้กับเยาวชนและดำรงพุทธศาสนาให้ยั่งยืน และยังได้ประโยชน์ในแง่ที่มีคนอยู่ในพื้นที่และเป็นการดูแลป่าให้ปลอดภัยจากการถูกบุกรุกทำลายเช่น การค้าไม้ ล่าสัตว์ และการท่องเที่ยวแบบไร้จิตสำนึก

6.2 ข้อถกเถียงใหม่

จากข้อเสนอของ Hirsch (1991: 31) ที่กล่าวว่า การตอบสนองของชนชั้นกลาง ต่อประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มมุ่งสู่ความเป็นส่วนตัว ซึ่งการตอบสนองในระดับปัจเจกนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ และถ้ามีทรัพยากรทางการเงินแล้ว ก็มีแนวโน้มที่จะใช้เงินเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาในระดับปัจเจกบุคคลมากกว่าที่จะต่อสู้เพื่อความปลอดภัยในการเมืองและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Quinn (1997 cited by Panya, O. & Sirisai, S., 2001) และ Narintarangkul Na

Ayudhaya (1997 cited by Panya, O. & Sirisai, S., 2001) ว่า ชนชั้นกลางที่อยู่เมืองมีการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ตอบสนองอย่างเข้มแข็งต่อปัญหาที่พวกเขาต่อสู้กัน ส่วน Opart Panya & Solot Sirisai (2003: 8-9) ได้ระบุถึงสาเหตุว่าที่คนกลุ่มเมืองมีบทบาทน้อยในการขับเคลื่อนกระแสนุรักษ์นั้น เพราะการมองว่าเขาเป็นผู้กระทำมากกว่าเป็นผู้นำการกระทำ จึงทำให้การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมภาคเมืองไม่แข็งแกร่งและต้นตอแห่งการต่อสู้ของชาวบ้าน

ผลจากการวิจัยพบว่า ประชาชนภาคเมืองที่เข้ามารักษาป่าเต่าดำนั้น ไม่ได้เป็นไปตามที่ Hirsch, Quinn, Narintarangkul Na Ayudhaya และ Opart Panya & Solot Sirisai กล่าวมา แม้ว่าคณะกรรมการเกือบทุกท่าน(ยกเว้นกลุ่มพระสงฆ์) จะเป็นชนชั้นกลางที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมือง แต่ก็มีบทบาทในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าเป็นอย่างดี และเมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุก็พบว่าเป็นเพราะระบบคิด ความเชื่อและมุมมองของประชาชนภาคเมืองเหล่านี้ที่เป็นแรงผลักดันทำให้เกิดการตอบสนองต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในภาพรวม นั่นคือ แนวความคิดที่ประกอบด้วยความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมและศาสนาพุทธ การมองป่ามองสิ่งแวดล้อมในแง่การมีคุณค่าและประโยชน์ต่อชีวิตทั้งของตนเองและผู้อื่น และการมีศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่ตั้งใจปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนาที่ถูกต้องอย่างจริงจัง จะมีการตอบสนองต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แข็งแกร่งได้

6.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาประชาชนภาคเมืองที่พลังทางความคิด ความพร้อมทางเศรษฐกิจ และมีความตั้งใจอย่างจริงจังในการรักษาป่าเข้าร่วมมือกันอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่ยากต่อการเข้าถึงนั้น มีข้อเสนอแนะดังนี้

6.3.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับประชาชนภาคเมืองกลุ่มอื่น ๆ ที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม เนื่องจากการศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างเล็ก ๆ ผลที่ได้อาจไม่ครอบคลุมเป็นตัวแทนของกลุ่มประชาชนภาคเมืองได้ทั้งหมด และเพื่อให้ได้ภาพของความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนภาคเมืองที่ชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น จึงควรทำการวิจัยเรื่องนี้ในกลุ่มสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เพิ่มเติม

6.3.2 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ผลจากการศึกษา ทำให้ทราบว่า ประการที่หนึ่ง การเชื่อมโยง “ธรรมะ” ในพุทธศาสนาเข้ากับ “ธรรมชาติ” จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะดึงดูดสนใจของ “คนเมือง” สู่การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประการที่สอง นโยบายให้สงฆ์ช่วยงานด้านอนุรักษ์ป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าไม้ของกรมป่าไม้ (ปัจจุบันเป็นกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช) ที่เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ.2535 มาจนถึงปัจจุบัน ประสบผลสำเร็จในการรักษาพื้นที่ป่าไม้ได้จริง ซึ่งทำให้พื้นที่ป่าในเขตสำนักสงฆ์เต่า

คำ 1,000 ไร่ และรอบ ๆ สำนักสงฆ์ประมาณ 30,000 ไร่ได้รับการดูแลจากพระสงฆ์และสมาชิก คณะกรรมการกลุ่มเฝ้าระวังป่าเต่าดำอย่างต่อเนื่อง และเป็นประโยชน์กับพระสงฆ์ในการฝึกฝน พัฒนาจิตใจ อีกทั้งก้าวหน้าในการปฏิบัติภาวนา ซึ่งผลจากการสร้างพระสงฆ์ที่มีคุณภาพเช่นนี้จะ ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ป่าไม้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขอเสนอแนะให้คงนโยบายนี้ต่อไป

6.3.3 การรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะด้านป่าไม้ให้ประสบผลสำเร็จ

การรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในภาครัฐและเอกชน ควรใส่ความหมายในด้าน คุณค่า ประโยชน์ในแง่ศาสนา และชีวิต ร่วมด้วย อีกทั้งมีการปลูกฝังความรู้สึกที่ดีต่อธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับเยาวชน เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับการปลูกฝังนั้นจะสะท้อนให้เห็นผลใน อนาคต ดังเช่นการที่คณะกรรมการเฝ้าระวังป่าเต่าดำได้ประสบในวัยเด็กนั่นเอง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมป่าไม้, ส่วนวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้, โครงการจัดทำแผนที่ป่าไม้ระบบมาตรฐาน. (2543). แผนที่ป่าไม้ 2543. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- กัลยา มีแสง (นามสมมติ). 27 สิงหาคม 2544. สัมภาษณ์.
- จำเริญ วิวัฒน์ และเบญจมาศ อัมพันธ์. (2540). วินัย 5 ประการ พื้นฐานองค์กรเรียนรู้. กรุงเทพฯ: บริษัท คู่แข่ง.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2538). ป่าไม้สังคมกับการพัฒนาชนบท อ้างถึงใน อภิชัย พันธเสน. ทำอย่างไรจึงจะได้ป่าและพื้นที่สีเขียวคืนมา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 18-19.
- นัตถวรรณ องคสิงห์. 2542. สัมภาษณ์. วารสารสาวิกา ฉบับพิเศษ ดอกบัวบานทางทิศตะวันตก.
- นภัส ศิริสัมพันธ์ กอร์ดอน. (2542). รายงานผลการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์นโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และผลกระทบต่อการพัฒนา (The Analysis of Government Policies and Practices on Forest Resource Conservation and Its Imports on Development). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). วัฒนธรรมของคนชั้นกลางไทย. ใน สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ). ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตยไทย (หน้า 17-18). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2536). ทฤษฎีชนชั้นกลาง. ใน สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ). ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตยไทย (หน้า 67-89). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปล้นโน ภิกขุ. (2543). ทางเดินเก่าในมุมมองใหม่. กรุงเทพฯ: ปาปิรุส พับลิเคชั่น.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2536). บทบาทชนชั้นกลางในเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเอเซียเนกส์และไทย : ข้อสังเกตเบื้องต้น. ใน สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ). ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตยไทย (หน้า 19). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พงษ์เทพ พับเพียง (บรรณาธิการ). (2544). คำคืนในผืนป่า : คุณค่าใหม่ในเส้นทางป่าตะวันตก. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.
- วรรณิ พฤติถาวร. (2541). พัฒนาการด้านแนวคิดและยุทธวิธีของการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สังศิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ). (2536). ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2541). สาระสำคัญแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2542-2549. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
- สุนทร ฉายาวัฒน์. (ม.ป.ป.). ผืนป่าตะวันตก WEFCOM : western forest complex ecosystem mangement. (ม.ป.ท.). เอกสารอัดสำเนา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2542). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสฬส ศิริไสย์. (ม.ป.ป.). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนรอบป่าเต็งรัง. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โสฬส ศิริไสย์. (2543). รายงานสถานการณ์ผืนป่าตะวันตก, คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.
- อภิชัย พันธเสน. (2545). ทำอย่างไรจึงจะได้ป่าและพื้นที่สีเขียวคืนมา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรฐพร โปสุวรรณ. (2540). ประวัติและผลงานของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อให้พิจารณาเป็น “คนไทยตัวอย่าง” ประจำปี 2540. เอกสารไม่ตีพิมพ์.
- โอภาส ปัญญา, อนุชาติ พวงสำลี และวิภาณุ คงจันทร์. (2543). ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร: ภาคตะวันตก. ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ), พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : สถานการณ์ในประเทศไทย (หน้า 285-398). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, B. (1987). “Introduction”, in Southeast Asian tribal groups and ethnic minorities. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand . Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 33-34.
- Blaikie, P. (1985). The political economy of soil erosion in developing countries. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand . Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 30.
- Capra, F. (1994). Systems theory and the new paradigm. Cited by Panya, Opart, & Sirisai, Solot. (2003). Environmental Consciousness in Thailand: Contesting Maps of Eco-Conscious Minds. Tonon Ajia Kenkyu (A Southeast Asian Studies), 41 (1), 66.
- Collin, P.H. (1995). Dictionary of ecology and the environment (3rd ed.). Great Britain: Peter Collin Publishing.
- Ekins, P. (1992). A new world order : grassroots movements for global change. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand . Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 5.
- Fraser-Darling, F. (1971). Wilderness and plenty. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand . Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 2.
- Gadgil, M., & Guha, R. (1994). Ecological conflicts and the environmental movement in India. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand (pp. 4). Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.
- Gagnon, C., Hirsch, P., & Howitt, R. (1993). Can SIA empower communities?. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand (pp. 31-32). Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.
- Hirsch, P., & Lohmann, L. (1989). The contemporary politics of environment in Thailand. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand . Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 6.
- Hirsch, P. (Ed.). (1997). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.

- Kempton, W., Boster, J. S., & Harlley, J. A. (1996). Environmental values in American culture.
Cited by Panya, Opart, & Sirisai, Solot. (2003). Environmental consciousness in Thailand:
Contesting maps of eco-conscious minds. Tonan Ajia Kenkyu (A Southeast Asian Studies),
41(1), 74.
- Kempton, W., Boster, J. S., & Harlley, J. A. (1996). Environmental values in American culture.
Cited by Rambo, A.T. Comparative research on environmental consciousness in Japan,
China (Hongkong), Vietnam and Thailand : A preliminary synthesis. Mimeographed, 2.
- McKinney, M. L., & Schoch, R. M. (1998). Environmental science : Systems and solutions. (Web
enhanced ed.). Sudbury, MA: Jones and Bartlett.
- Narintarangkul Na Ayudhaya, Pratuang. (1997). Community forestry and watershed networks in
northern Thailand. Cited by Panya, Opart, & Sirisai, Solot. (2003). Environmental
consciousness in Thailand: Contesting maps of eco-conscious minds. Tonan Ajia Kenkyu
(A Southeast Asian Studies),41(1) 60.
- O’Riordan, T. (1976). Environmentalism. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees :
Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books,
2.
- O’Riordan, T. (1981). Environmentalism (2nd ed.). London: Pion.
- Panya, Opart. & Sirisai, Solot. (2003). Environmental Consciousness in Thailand: Contesting
Maps of Eco-Conscious Minds. Tonan Ajia Kenkyu (A Southeast Asian Studies), 41(1) 59-
75.
- Quentin, Merritt. (No date). Classifying Environmentalism: A Critical Introduction to
Technocentrism and Ecocentrism. the Talessi Project (Teaching and Learning at the
Environment-Science-Society Interface): University of Greenwich [Online] . Available
Protocal : <http://www.gre.ac.uk/~bj61/talessi/tlr16r.htm> [2003,October 24].
- Quinn, R. (1997). Competition over resources and local environment : The role of Thai NGOs.
Cited by Panya, Opart, & Sirisai, Solot. (2003). Environmental Consciousness in Thailand:
Contesting Maps of Eco-Conscious Minds (Vol.41 (1), pp. 60). Tonan Ajia Kenkyu (A
Southeast Asian Studies), 41(1), 60.
- Rambo, A.T. (n.d.). Comparative research on environmental consciousness in Japan, China (
Hongkong), Vietnam and Thailand : A preliminary synthesis. Mimeographed.

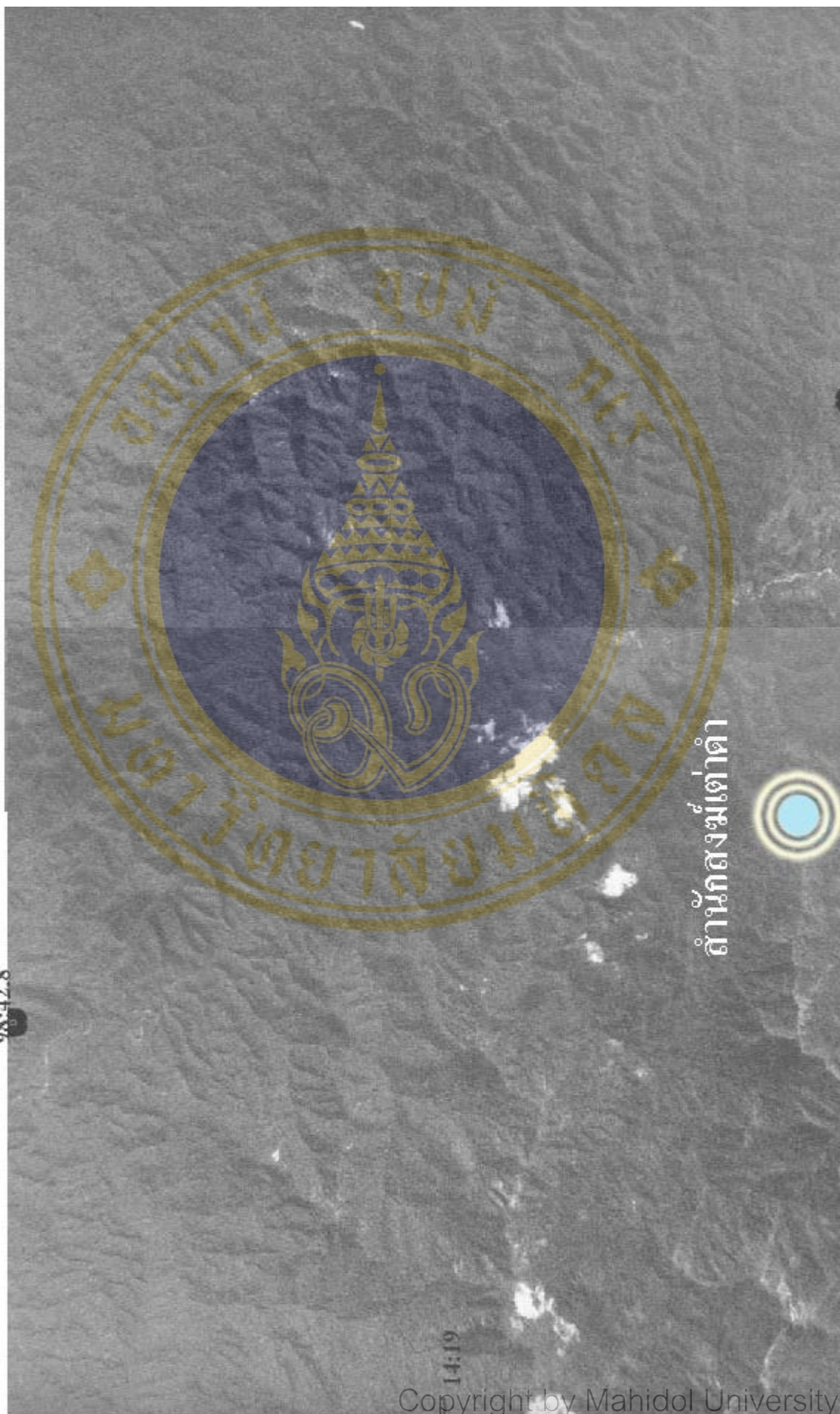
- Redclift, M. (1984). Development and the environmental crisis : red or green alternatives?. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand . Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 2.
- Rigg, J., & Stott, P. (in press). Forest tales : Politics, environmental policies and their implementation in Thailand. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 32.
- Ross, H. (1993). Environmental and social impacts of urbanisation in Bangkok. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 30.
- Schumacher, E. (1973). Small is beautiful : A study of economics as if people really mattered. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 2.
- Senge, P. M. (1990). The fifth discipline : The art and practice of the learning organization. New York: Doubleday Currency.
- Senge, P. M. (1994). The fifth discipline fieldbook : Strategies and tools for building a learning organization. London: Nicholas Brealey Publishing.
- Sulak, Sivarraksa. (1992). Seeds of peace : a Buddhist vision for renewing society. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 2.
- Thurow, L. (1980). The zero sum society : Distribution and the possibilities for economic change. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 4.
- Touraine, A. (1985). Social movements and social change. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 5.
- Turton, A. (1989). Local powers and rural differentiation. Cited by Hirsch, P. (Ed.). Seeing forests for trees : Environment and environmentalism in Thailand. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 31-32.

ภาคผนวก ก ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณสี่แยกสี่แยกเตาเผา ปี พ.ศ. 2538

98:47.3

98:42.8

14:19

ภาคผนวก ข

การสัมภาษณ์คุณพนากร โรจนนาวัน

คอลัมน์ซ้าย บันทึกข้อความข้อมูล โดยผู้วิจัย	คอลัมน์ขวา บันทึก บทสัมภาษณ์ บทสนทนาต่าง ๆ ของผู้ถูกสัมภาษณ์
การเริ่มเข้าสู่พื้นที่ป่าเต่าดำ - เข้าป่าเต่าดำครั้งแรก พบเห็นสภาพพื้นที่และ ปัญหาป่าไม้	เริ่มแรกที่เข้ามา มันมี 2 สาเหตุ อันแรกก็คือว่า เคยไปช่วยท่านหญิงอ้อย ท่านทำอยู่ที่เมืองกาญจน์พอดี แล้วก็ในช่วงนั้น ยังไม่ได้รู้จักคุณกัลยา แต่ว่าทางคุณกัลยา ก็รู้จักกับคุณสิรินภาแล้ว และรู้จักกับคุณหญิงใหญ่ ทีนี้คุณหญิงใหญ่ก็ได้ไปช่วยท่านหญิงอ้อยด้วยอีกคนหนึ่งเหมือนกัน ทีนี้พอเวลาไป ก็ไปด้วยกัน แล้วก็ทางคุณกัลยา ช่วงนั้น ป่าเต่าดำก็กำลังมีปัญหา เรื่องการตัดไม้ การลักลอบตัดไม้ เข้าใจว่าเป็นปี พ.ศ.2540 หรือ 2541 ประมาณนั้น ทีนี้คุณกัลยา ก็ได้แจ้งไปทางคุณหญิงว่ามี ปัญหาท่านหญิงอ้อย ตอนนั้น เสด็จด้วย ฮ. ไปหลายแห่งก็เลยลงไปแะที่เต่าดำด้วย ทีนี้ผมนั่ง เฮลิคอปเตอร์มา ก็เลยรู้สึกประทับใจป่าเถื่อนนั้น อีกอย่างหนึ่งก็คือว่า คราวนั้นได้ไปหลายแห่ง ไปทางตรงที่เขาสร้างท่อก๊าซเข้ามาที่บ้านอีดอง ไปทางทองผาภูมิ ห้วยปากคอก แล้วก็ไปทุ่งใหญ่ แล้วก็ยังมีที่อื่นอีกประมาณ 2 แห่ง คือในตัวทุ่งใหญ่ และอีกแห่งหนึ่งที่เห็นสภาพป่าสมบูรณ์พอ ๆ กันนั่นคือ ตรงเต่าดำ ซึ่งผมไม่รู้จักมาก่อน ก็เลยรู้สึกประทับใจว่า มันเป็นป่าที่สมบูรณ์มาก แต่ก็เห็นอยู่ทุกที่ที่บินมาว่า มันมีแค่ส่วนไม่มากนัก ไม่เหมือนทุ่งใหญ่ ตรงทุ่งใหญ่มันกว้างใหญ่จริง ๆ แต่ตรงเต่าดำมันมีอยู่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับทุ่งใหญ่ ตรงทุ่งใหญ่มันกว้างจริง ๆ แต่ตรงเต่าดำมันมีอยู่ไม่มากนัก แต่ว่าไม่มากนักก็เมื่อเทียบกับทุ่งใหญ่ แต่จริง ๆ แล้วก็มียูเออะพอสมควรทีเดียว แต่เมื่อเทียบกับป่าทุ่งใหญ่ก็เล็กกว่า แต่ถ้าเทียบกับป่าทางด้านทองผาภูมิที่ถูกทำลายไปนี่ มันเยอะจริง ๆ โดยเฉพาะทางแถวที่เป็นเหมือนปิล็อกที่อยู่ด้านบน แถวนั้นเยอะมาก ป่าหายแทบจะเกลี้ยง เหลือแต่ต้นไม้ แล้วก็ไม้เล็ก ๆ ต้นไม้ใหญ่ ๆ นี่หาดูไม่ได้ แล้วก็ วันที่บินไป ก็ไปลงที่เต่าดำ ก็ไปเจอคุณ

- การเข้าป่าเต่าดำครั้งที่ 2	กัลยา ปรากฏว่ามีการเถียงกันระหว่างกลุ่มที่กัลยากับกลุ่มข้าราชการต่าง ๆ ทุกคนบอกว่าไม่มีการตัดไม้ แต่คุณกัลยาบอกว่ามี แล้วก็ยินดีที่จะพาไปดู แต่ว่าเดินไปต้องใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ยินดีพาไป ที่นี้ตอนที่เฮลิคอปเตอร์บินลง ก็เย็นแล้ว ก็เลยไม่สามารถจะเดินไปดูได้ ก็ถ้าเกิดเดินมาดูจะกลับมาขึ้น ฮ.ไม่ทัน เลยต้องนั่ง ฮ.กลับ ตรงนี้ผมว่ามันมีพิรุณอยู่ คือว่า เมื่อคืนก่อนที่จะไปเต่าดำวันนี้ หมายกำหนดการออกมาว่า ตอนเช้าจะไปที่เต่าดำเป็นแห่งแรก แล้วค่อยไปทางอีต่องทีหลัง แต่ปรากฏว่า พอรุ่งเช้าเขามาเปลี่ยนหมายกำหนดการกะทันหัน กลายเป็นไปที่ทุกแห่งให้หมดก่อนเลย แล้วมาเต่าดำทีหลังสุด ผมมีความรู้สึกว่ามันเหมือนกับตั้งใจให้มาเต่าดำทีหลัง จะได้เดินไปดูหลักฐานไม่ทัน ถ้ามาเต่าดำตอนเช้ามันยังเดินไปได้ จากกลับค่อยให้ ฮ.แวะรับ ถ้ามันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ก็แสดงว่าข้าราชการที่กล่าวมานี้ ร่วมกันหมดเพื่อจะปกปิดบางเรื่อง นี่เป็นข้อสังเกต แล้วก็ก็เป็นปีเดียวกับที่ อ.ชิษณุ รู้จักป่าเต่าดำด้วย อ.ชิษณุ เคยเข้าไปอยู่ข้างในนั้น ในช่วงฤดูร้อน แล้วก็บอกว่าทำไมที่นี้หน้าร้อนแล้วต้นไม้มันลึ่มเยอะนัก เพราะว่า อ.ชิษณุ ได้ยินเสียงต้นไม้ลึ่มวันหนึ่งหลาย ๆ ต้น อย่างต่ำ 4 - 5 ต้น ซึ่งตอนผมไปอยู่ก็ไม่เคยได้ยินเสียงมันลึ่มเยอะขนาดนั้น เป็นไปได้ว่า อ.ชิษณุ ได้ยินเสียงต้นไม้ที่ถูกตัด แล้วมันลึ่ม โดยที่เข้าใจว่าเป็นต้นไม้ลึ่มโดยไฟฟ้า โดยธรรมชาติ แล้วได้ยินข่าวจากพี่กัลในวันหลังว่า คืนนั้นเขาใช้วิธีเผาทำลายหลักฐานทั้งหมด เพราะว่าปีนั้นเป็นปีที่ไฟฟ้าเข้าไปปลุกพอสสมควร เขาเลยสวมรอยเผา ทำลายหลักฐานให้หมด เพื่อวันต่อไปจะได้ไม่เห็น หรือ เห็นไม่ชัดว่าเป็นอะไร เพราะว่าถูกเผาไปแล้ว อันนั้นเป็นจุดแรก ส่วนประเด็นที่ 2 คือตอนที่คุณกร(เพื่อนสนิทและเพื่อนร่วมงาน) บวช มีอุบาสิกาวัดป่านานาชาติคนหนึ่งไปพักอยู่ที่วัดที่พี่กรเขาบวช คือวัดป่าสุนันทวราราม แล้วอุบาสิกาคณะนี้มาจากวันป่านานาชาติ แล้วก็เคยอยู่ในเต่าดำมาก่อน ก็เลยคุยให้พี่กรฟัง ว่าในเต่าดำนั้นมันเป็นยังไง แล้วก็บอกว่าพระอาจารย์สิริธัมโมกำลังจะจัดผ้า
-------------------------------------	--

ความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา	ป่าเข้าไปในเต้าดำช่วงปลายปี ผมก็สนใจเพราะว่าผมเคยเข้าไปก่อนกับท่านหญิงแล้ว เห็นว่าป่าสมบูรณ์จริง ๆ ผมก็เลยบอกว่าถ้าเกิดมีโอกาศ จะตามเข้าไปด้วย แล้วก็เลยได้เข้าไปครั้งนั้น ครั้งแรกที่เข้าไปครั้งนั้นเจอกับคุณกัลก่อนแล้วแต่ไม่ได้คุยกัน ตอนที่ตามท่านหญิงอ้อยไป พี่กัลก็มาอธิบายให้ท่านหญิงอ้อยกับคุณหญิงใหญ่ฟังว่าเต้าดำมันเป็นอะไร อย่างไร แล้วก็มาเจอพี่กัลอีกครั้งหนึ่งก็ตอนที่เข้าไปทอดผ้าป่า ตอนปลายปีนั้น ได้พาท่านอาจารย์ขันติเตโมเข้าไปด้วยเป็นครั้งที่ 2 ครั้งแรกไปกันท่านอาจารย์สิริธัมโม ตอนเดือนตุลาคม ครั้งที่ 2 ประมาณพฤศจิกายน – ต้นเดือนธันวาคมก็พาท่านอาจารย์ขันติเตโมเข้าไป เป็นช่วงปี พ.ศ. 2541 ตอนที่ผมเข้าไปครั้งแรกไปพร้อมกับท่านอาจารย์สิริธัมโม และคณะทอดผ้าป่า ไปพักอยู่ประมาณ 3 คืน ผมขับรถเข้าไปก่อน 1 คืน ขับรถตามพี่กัลเข้าไป พี่กัลเข้าไปเตรียมตัวก่อน 1 วัน แล้ววันรุ่งขึ้นทางคณะท่านอาจารย์และคณะผ้าป่าจึงเข้า แต่เขาออก ออกพร้อมกัน ตอนนั้นผมยังไม่รู้จักกับพระอาจารย์เหมือนกัน เพิ่งพบอาจารย์ครั้งแรกข้างใน ตอนเข้าเต้าดำนี้แหละ แต่เคยได้ยินชื่อท่านมาก่อน เคยอ่านหนังสือท่านมาก่อน ส่วนตอนที่เข้าไปกับท่านอาจารย์ขันติเตโม คราวนั้นท่านกลับมาจากอเมริกา แล้วก็พี่กัลนี้แหละ ท่านอาจารย์ให้พี่กัลหารถเพื่อที่จะเข้าไป พี่กัลก็โทรมาบอกผมว่า จะไปช่วยรับอาจารย์ได้ไหม ผมก็เลยช่วย มารับท่านอาจารย์เข้าไป เพราะว่าเคยเข้าไปแล้ว รู้จักเส้นทาง รู้จักอะไรแล้ว ไปรับที่เสถียรธรรมสถาน (กรุงเทพฯ) แล้วก็วิ่งเข้าไปในเต้าดำเลย ท่านหญิงอ้อย ทำเรื่องป่าอยู่ ผมก็เลยตั้งใจจะเข้าไปช่วยท่าน เพราะว่าสนใจเรื่องนี้อยู่ ก็ช่วยงานเป็นครั้งคราวในฐานะญาติ คุณกัลยาร้องเรียนฝากมาทางคุณหญิงใหญ่เพราะคุณหญิงเคยเข้าไปถ่ายทำรายการในนั้น เกี่ยวกับเด็กที่เหมือง แล้วก็เลยรู้จัก คิดว่ารู้จักผ่านทางคุณสิรินภา ศรีสร อีกที คุณกัลยาร้องเรียนผ่านทางคุณสิรินภา แล้วคุณสิรินภาก็มารู้จักคุณหญิง ก็เลยแนะนำให้รู้จักกัน
-----------------------------------	--

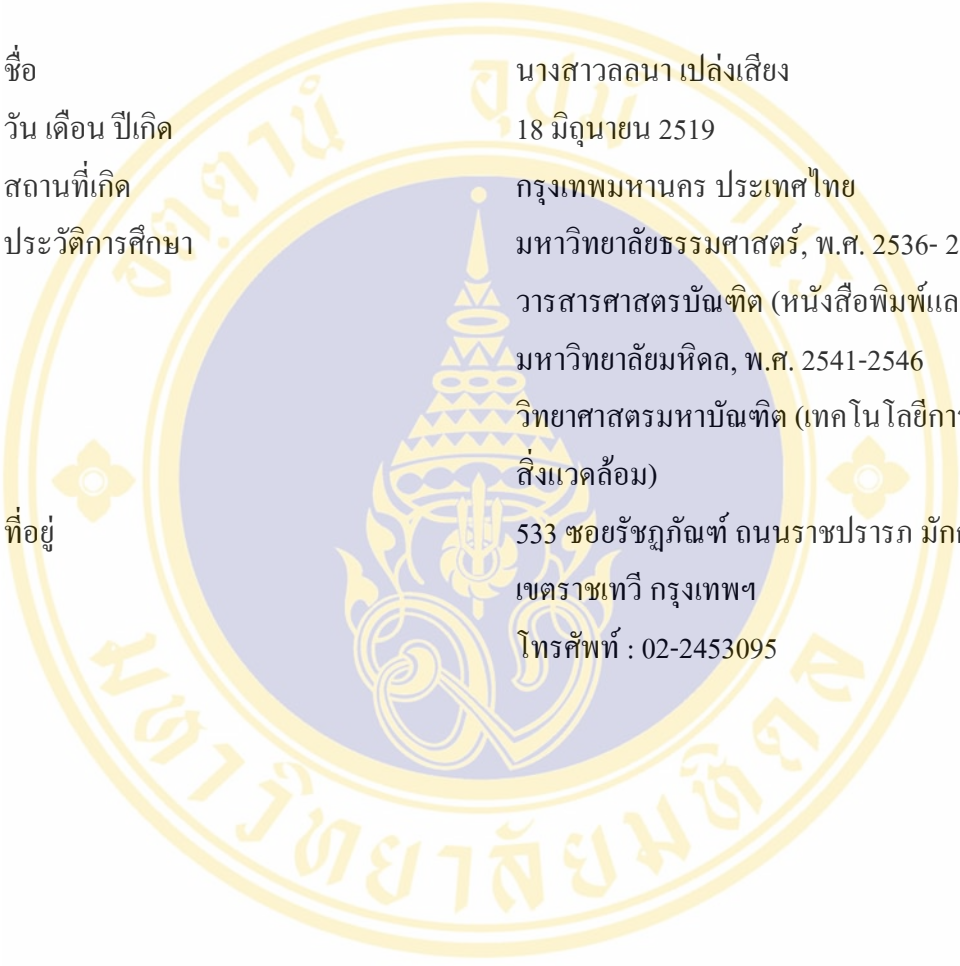
ความคาดหวังที่มีต่อปาใน อนาคต	คุณหญิงก็เลยเข้าไปถ่ายทำ ว่ามันมีโรงเรียนมีเด็ก มีอะไรอยู่ข้างใน แล้วก็พอมีปัญหาเรื่องการตัดไม้ ร้องเรียนผ่านทางคุณหญิงไปถึง ท่านหญิงอ้อย ท่านหญิงก็เลยจะเสด็จไปอยู่แล้ว ซึ่งจะไปดูหลายแห่งนะครับ มีปัญหาเรื่องช้างที่ห้วยปากคอก ทางอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิด้วย ก็มีปัญหาทางด้านจะแก ทางด้านทุ่งใหญ่ด้วย ท่านก็ไปดู แล้วก็มีปัญหาที่ ๆ ตอนนั้นที่ทองผาภูมิ เรื่องที่ทำกินชาวบ้านกับเขต ท่านองนี่ครับ ท่านก็ไปดูด้วย ดูหลายเรื่อง เค้าดำก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้น หลังจากนั้นพี่กัลยาก็มีการทำเรื่องร้องเรียนเข้าไป ผมก็เคยไปบางครั้งก็ตามเข้าไปด้วย เเท่าที่ทราบพี่กัลยาที่เคยไปพบกับใคร ๆ อีกหลายครั้ง แต่ก็ไม่นึกหน้าเเท่าที่ควร ผมว่าแนวทางในการรักษาป่าตรงนี้ คือว่า ไม่ควรให้บุคลากรเดิมของกรมป่าไม้เป็นบุคคลกลุ่มเดียวที่อยู่ในพื้นที่เท่านั้น เนื่องจากประการแรก เรามีพระอยู่แล้ว ก็ให้ท่านอยู่ต่อไป ท่านไม่ได้ทำอะไรเสียหาย ไม่ได้ทำลายป่าอยู่แล้ว ถ้าทางกรมป่าไม้จะทำการท่องเที่ยวต่อไป ก็ต้องมีคนเข้าไปอยู่ดี เพราะพระอยู่ที่นี่ก็ยังไม่ได้ดีทั้งเศษขยะเหมือนกับคนที่เข้าไปเที่ยว ผมเคยดูคนที่เข้าไปเที่ยว ทั้งเศษขยะ ทั้งขวดเหล้าไว้เยอะเยอะ ซึ่งพระไม่ทำแบบนั้น ช่วงที่ผมเข้าไปประมาณเดือนมีนาคม พระท่านบอกว่ามีคนเข้าไปแค่ 2 กลุ่มเอง ถ้าหาก คนเข้าไปแค่ 2 กลุ่ม ก็ทำการได้ขนาดนี้ กองขยะทิ้งไว้เกะกะ ทั้งที่ของบางอย่าง เผาทิ้งก็ได้ หรือพวกกระป๋องอาหารก็เก็บออกไป ถ้าคนจำนวนมาก ๆ ผมก็ไม่ว่าจะออกมาในรูปไหน ถ้าทำที่นี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวจริง ๆ ผมคิดว่าจะมีปัญหาเรื่องขยะ เจ้าหน้าที่ย่อย ๆ นั้น ก็มีไม่กี่คน ที่นี้ทางแกี่ที่ผมคิดไว้ คือ เค้าดำ ขอแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนในกับส่วนนอก ส่วนนอกคือส่วนที่เหมือง ส่วนในคือส่วนที่พระอยู่ ส่วนในเนี่ย การรักษาผมคิดว่าไม่ต้องเปลี่ยนแปลงอะไรเลย มันอยู่ในสภาพที่ดีของมันอยู่แล้ว ถ้าเกิดเสื่อมาเดินบนเส้นทางเดียวกับพระเนี่ย แสดงว่าการรบกวนกัน ถึงแม้จะมีก็น้อยมาก มันก็เหมือนกับคนไปเที่ยวในอุทยานแห่งชาติอย่างเขาใหญ่หรือแก่ง
--	--

	กระงาน คนที่อยู่ทีหนึ่ง สัตว์ก็อยู่อีกทีหนึ่ง แต่ว่าเมื่อถึงเวลานอน คนก็จะกลับมาอยู่บนอนในที่จำกัด มันก็อาจมีการรบกวน กระทบ กระทั่งกันบ้าง แต่โดยในระยะยาวแล้ว สภาพมันก็ยังดำรงอยู่ในระดับอยู่ได้ตลอดไป ส่วนเต่าดำ ส่วนนอกเนี่ย ถ้าไม่มีเหมือง ที่กัลยาอยู่ ก็จะไม่มีการดูแล วิธีแก้ก็คือ จะต้องมึหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งตอนนี้หวังไว้คือ หน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหิดล ที่จะเข้าไปตรงนั้นดูแลส่วนนอกโดยใช้อาคารเดิม ซึ่งเป็นอาคารเหมืองแร่เก่า เพื่อคอยดูแลทางส่วนนอก และผมเคยได้ยื่น โครงการพิพิธภัณฑประวัติศาสตรธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไรร แต่ว่าเนื้อที่ข้างนอกนะ มันใหญ่เกินพออยู่แล้วที่จะให้โครงการมาตั้ง จึงไม่ใช่ปัญหา แล้วก็มีการจัดการแผนขึ้นมา โดยรวมของเต่าดำนะครับ ทำแผนแม่บทของเต่าดำขึ้นมาว่าจะอยู่อย่างไร ทำเป็นแผนระดับล่าง ๆ ลงไป ผมว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยที่เราทำงานร่วมกับหน่วยงานรัฐ น่าจะเป็นการจัดการได้ในระยะยาว
สภาพปัญหาป่าเต่าดำ	ป่าเต่าดำก็เหมือนกับสาละวิน 2 สภาพที่ฝั่งหนึ่งเป็นฝั่งไทย อีกฝั่งเป็นพม่า ซึ่งง่ายต่อการสร้างเรื่องว่ามีกองกำลังก่อความไม่สงบ ซึ่งก็มีการรักษาการช่วงแรก แต่พอเหตุการณ์สงบลง ก็ถอนกำลัง แต่ก็ถือว่าเป็นเหตุไม่ปลอดภัย ไม่อนุญาตให้ใครเข้าไป แล้วก็เสร็จ เป็นแผนการณ์คล้ายกับของป่าสาละวิน
ความคิดที่มีต่อตัวคุณกัลยา	สภาพพื้นที่เอื้ออำนวย แล้วสมัยก่อนที่มีการเข้าไปตัดไม้ในพม่า เพราะว่าใช้วิธีตัดไม้ในฝั่งพม่า แล้ววกเข้ามาทางฝั่งไทย บางทีก็เข้ามาทางตอนปลายของป่าเต่าดำก็มี ในช่วงที่ได้รู้จักคุณกัลยาใหม่ ๆ ตอนนั้นจะว่าเชื่อเลยก็ไม่เชิง แต่ว่าพอได้เจอตากคนอื่นด้วย แล้วก็ดูจากข้อมูลที่มีค่อนข้างสลับอย่างเรื่องเปลี่ยนเวลาเฮลิคอปเตอร์กะทันหัน ผมก็รู้สึกประหลาดแล้ว มันทำให้รู้สึกว่ามันน่าจะจริง แล้วประการที่ 2 ก็คือว่า ที่กัลยาเป็นคนเดียวที่กล้ามาพูดกับหน่วยงานราชการ 4 หน่วยงาน ซึ่งพูดในทางตรงกันข้ามกับที่คุณกัลยาพูด ผมคิดว่าต้องมีอะไรอยู่ข้าง มิฉะนั้นจะเป็นการใส่ความหน่วยงานราชการ ซึ่งผมคิดว่ามันเกินไป

การเข้าร่วมงานอนุรักษ์	เพราะหาหลักฐานเอาผิดเค้าไม่ได้เลย ถ้าเกิดข้าราชการฟ้องกลับ ก็ฟ้องได้ ทีนี้พอไปเห็นข้อมูลในสถานที่จริง แล้วก็จากผู้ใหญ่ที่เชื่อถือได้ ผมก็เลยเห็นว่าน่าจะเป็นเรื่องจริงส่วนใหญ่ . การเริ่มเข้ามา ก็เริ่มจากตอนที่เข้าไปทอดผ้าป่าที่เข้าไปครั้งแรก แล้วหลังจากนั้นผมก็จะเข้าพร้อมกับพระสงฆ์ ทีนี้พอเข้าไปพร้อมกับคณะสงฆ์แล้ว ก็ไปเห็นปัญหาบางอย่างข้างใน ก็ได้มีโอกาสรับรู้ จึงมีความรู้สึกว่ามันน่าที่จะต้องช่วยกันทำ เพราะว่าเท่าที่เห็นแล้ว คนที่มีโอกาสเข้ามา แล้วพร้อมที่จะทำอะไร ได้นี้ค่อนข้างจะมีน้อย เท่าที่มีก็เห็นแนวทาง ของอ.อาทร กับอ.อกนิษฐ์ นี่แหละที่ทำเยอะที่สุดแล้ว แล้วก็มีความศรัทธา แล้วก็กลุ่มทางเมืองกาญจน์ นอกเหนือจากนั้นก็ไม่ค่อยมีใคร พูดย่าง ๆ คือเหลือแค่นี้ก็นับว่าดีแล้ว ประสบความสำเร็จเกินคาดแล้ว เพราะอย่างที่กัลยาเนี่ยสมัยก่อนนี่ก็มีแค่ที่กัลยาภิรตวรวิหาร ซึ่งถ้าถูกเก็บขยะ ทางก็สะดวก เพราะคนอื่นอยู่กรุงเทพฯ นี่ครับ เหลือมาแค่นี้ก็ดีแล้ว ก็ยกประโยชน์ให้กับคุณกัลยาจักร้อยละ 90 ครับ คนอื่นที่เหลือก็เป็นฝ่ายสนับสนุนนี่แหละ โดยที่มีคุณกัลยาเป็นกำลังหลักในพื้นที่
ที่มาของความสนใจด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	ความสนใจด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เป็นความชอบส่วนตัวครับ ชอบเองตั้งแต่เด็ก ๆ ทั้งเรื่องถ่ายรูป เรื่องป่า เรื่องสิ่งแวดล้อม จริง ๆ แล้วมันเริ่มจากการชอบป่ามากกว่า เรื่องสิ่งแวดล้อมตามมาทีหลัง สนใจเข้าไปเที่ยวป่า ทีนี้พอเข้าไปแล้วก็สนใจที่จะถ่ายภาพเก็บไว้ สมัยเด็ก ๆ จะซื้อหนังสือเรื่องป่า เรื่องสัตว์ แต่ว่าไม่มีฉบับภาษาไทย ตอนนั้นประมาณประถมศึกษาตอนต้น อายุไม่เกิน 10 ปี ก็ซื้อหนังสือภาษาอังกฤษมาแล้วให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง เลือกว่าจะซื้อเองเพราะความสนใจเรื่องสัตว์ป่า ได้เข้าป่าครั้งแรก ตอนเด็กเหมือนกัน สมัยก่อนผมมีบ้านพักที่หัวหิน และมีป่าละเมาะเล็ก ๆ หน้าบ้านที่รัก ก็จะวิ่ง มินก เป็นป่ากลาย ๆ เหมือนกัน ก็ชอบไปหัวหิน เดินตามชายหาด ซึ่งแถว ๆ นี้ เมื่อสัก 10 กว่าปีก่อน ยังมีคนเจอเสือดาวอยู่เลย แถว ๆ เขาเต่ามั้งครับ ในสมัยนั้นไปเที่ยวเขาเต่า เขาตรงหาดไทรน้อย ก็จะมีลิง กล้วย ๆ ตรงนั้นแหละครับ

	ตอนนี้ถ้าหากจะไปป่าใหญ่จริง ๆ ก็คงเป็นเขาใหญ่มั้งครับ เพราะว่าสมัยนั้นป่าค่อนข้างอันตราย เป็นพื้นที่สีแดงบ้าง สีชมพูบ้าง ก็มีแต่เขาใหญ่ด้านนี้ที่ไปได้ แต่ด้านอื่น ๆ ไปไม่ได้ ขนาดที่פקเจ้าหน้าทีหน่วยพิทักษ์ป่ายังโดนคอมมิวนิสต์ยิง มันลำบากครับ ป่าสมัยก่อนไม่ได้เข้าง่าย ๆ เพราะว่ามี การสู้รบกัน ป่าที่พึ่งเข้าได้อย่างสะดวกนี้ ประมาณปี พ.ศ. 2525นี่เอง ที่ค่อนข้างปลอดภัยไปร้ง แต่ช่วงที่สงครามสงบไปพักหนึ่งแล้ว ก็เที่ยวได้มากขึ้น ประมาณ พ.ศ.2530 ก็ไปกันได้เต็มที่จริง ๆ โดยมากไปกับมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า และพรรณพืชแห่งประเทศไทยบ้าง ไปเองบ้าง หรือไปกับคณะอื่นที่เข้าไปอยู่แล้วบ้าง เป็นความชอบส่วนตัวที่หาเหตุผลไม่ได้ สมัยนั้นคนไม่ได้สนใจเรื่องนี้มากเหมือนกับสมัยนี้นะครับ เข้าไปถ่ายรูปนกนี่ เขาหาว่าบ้า มันไม่เหมือนกับสมัยนี้หรอก สมัยนั้นก็มีคนเด่น ๆ ทำกันไม่กี่คน ก็มีคุณอุทัยทำเรื่องชะนีที่เขาซอยดาว อ.พิไลทำเรื่องนกเงือก อ.สุรพลทำเรื่องค้างคาวกิตติ คุณบุปผาทำเรื่องนกปากห่าง วัดไผ่ล้อม ผมก็เคยคิดที่จะเป็นแบบนั้น แต่ว่าตอนเรียน ไปติดที่อื่น ก็เลยไม่ได้เรียนตรงสาขา ตอนนั้นมานั่งคิดอยู่เหมือนกัน สิ่งที่ยากทำมากที่สุดก็คือการถ่ายภาพเกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งพอมาคิดดูแล้ว เมืองไทยยังยึดเป็นอาชีพไม่ได้แน่นอน ในสมัยนั้นนะครับ ส่วนคนที่ทำเป็นอาชีพกว่าเขาจะมาถึงปัจจุบันได้เนี่ย ก็ผ่านอะไรมาเยอะเหมือนกัน แต่ผมดูแล้วก็คิดว่ามีที่ไม่มากนักในเมืองไทย ประกอบกับสภาพการณ์ในช่วงนั้น จึงคิดว่าไปเรียนทางบริหารธุรกิจจะดีกว่า การศึกษา ได้ศึกษาที่คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล หลังจากนั้นก็ไปต่อที่คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาชีพ วิชาชีพจ้าง ทำงานด้านบัญชีที่โรงเรียนอนุบาลจุลลิตา แต่รายได้หลักมาจากกองมรดก ในปัจจุบันได้ทำงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนามากขึ้น คือทำเรื่องการผลิตสื่อ ที่ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรมของหลวงพ่อบุชา ที่กรุงเทพฯ
--	--

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวลลนา เปล่งเสียง
วัน เดือน ปีเกิด 18 มิถุนายน 2519
สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2536- 2540
วารสารศาสตรบัณฑิต (หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์)
มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2541-2546
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการบริหาร
สิ่งแวดล้อม)
ที่อยู่ 533 ซอยรัชฎาภิเษก ถนนราชปรารภ มักกะสัน
เขตราชเทวี กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ : 02-2453095

EXECUTIVE SUMMARY

Introduction

Forest Resource is very important for every life. Because it's the source of water, fresh air, biodiversity, the habitat of every kind of animals etc. These all raising every life on the world. Forest destructions means kill all lives.

The Forest Resource of Thailand has been decreased for nearly 50 years. Since the beginning of National Economic and Society Plan, the forest area has been decreased for 50 percent. The Government attempt to stop the increasing of the forest destruction in many measures such as making the laws, making plans and policies, the reorganization, but the forest is still losing every year.

People Participations and Environmentalism is the one of resolutions. There are many researches founded the success of Forest Conservations by the people in many parts of Thailand. Thai Environmentalism means a collective social response to environmental degradation. It's may be the phenomena that people have united for protection their environment , reviving mangroves , reforestation, managing the local forest area and the water for agriculture for example.

Although this phenomena usually happen in the rural part , It's still happen in urban people too. It's look like these people who consume large amount of resources , continued growth in number and don't have clearly role in environmentalism , and they like to solve the environmental problems at the individual level. But in Kanjanaburi Province, there are some urban based people groups which work for forest preservations. The one is Taodum Forest Watch Groups.

Objectives

The objective of this study is to present the more new topic about the past event. It includes that the middle class of Thai society, especailly the people living in town, they have ineffective conciousness minded in environmentalism, therefore, the people are not strong enough to take part in managing the environment when comparing with the environmental movement of the grassroots people in the rural.

The minor objective are 1) to analyze the thought , roles and activities of urban people in forest conservation group. 2) to analyze the factors and conditions that support the urban based environmentalism.

Study Areas and Methods

In this study, using group as a unit of analysis, from the urban-based people who works for Taodum Forest Watch Group. By a qualitative research method is employed, focusing on semi-structured interviewing of 12 key informants. They live in many places such as Bangkok , Kanjaburi, Taodum Monastery and Nakornpathom Province. And they are from many occupations such as businessman, researcher, teacher, lecturer , freelance etc.

The analysis part used interpretation from interviewed text to see the Mental Models of these urban-based people about environmentalism.

Results

This research found that 3 factors that make urban based environmentalists have united : firstly they are interested in the Dharma and the Nature, all of key informants know Dharma and Nature since they were young , based on their families that gave them the experience of Dharma and Nature. secondly they have great faith in the monks behaviour, in this part the respectful monk will introduce his pupils to know the rare deep forest and persuade them to protect this forest area. And lastly they appreciate the

advantages of the forest and the natural resource, in developing the people minded and spirit and the beauty of the nature. The nature connect everything together including the human life too. These facts haven't found in other previous researches.

Conclusion

As a matter of fact, it can be middle class, urban people to make strong concluded in policy that if there is a campaign in the environmental movement, the value of the forest must be used to take meditation to develop their mind, especially the youngsters.

The strict role of the temples and the monks is more important to the urban based people's movement. However, there is less studying about the environment movement in Thailand. This case should be studied deeply and widely further in order to gain more knowledge of this topic.